

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Analysis Methodica Ivris Pontificii

Venator, Daniel

[S.l.], 1579

VD16 V 541

Liber Qvintvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63204](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63204)

LIBER QUINTVS.

Objectum libri Quinti est, criminale iudicium. Cuius exercitium, quàm necessarium sit, docet Plato, lib. de Repub. Cum inquit: dare pœnas, maximi mali euitatio est: facit enim alios prudētiores, et iustiores, & medicina quædam iniquitatis est ipsum iudiciū. Et hoc est, q̄ dicitur in c. non frustra, 23. q. 5. Non frustra sunt instituta Regis potestas & cognitoris ius, vngule carnificis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiam boni patris. Habent omnia ista, modos, causas, rationes, vilitates: hæc cum timentur, & mali coërcentur, & boni quieti inter malos viuunt, d. c. non frustra.

DE ACCVSATIONIBVS, IN-
quisitionibus, & Denuntiationibus.

Tiulus I.

Continuatio.

Cum exercitium criminalium iudiciorū, ne impunita maneāt delicta, exigat publica vtilitas, eaq̄ per accusationem, inquisitionē, & denuntiationē, instituantur, rectissime hic titulus primo huius libri loco ponitur, c. vt fame, extr. de senten. excom. & c. qualiter, extr. eod.

Quid Accusatio?

Accusatio (Hostiense authore) est, criminis alicuius hominis apud competentem iudicem, inscri-

inscriptione interueniente legitime facta delatio. Vnde & accusare nihil aliud est, quam Reum criminis aliquem per libellum deferre, ad vindictam publicam, Hostiens. §. quid sit accusatio, tit. eod. & c. super his, extr. eod.

Qua causa Efficiens?

Lex publica permittens accusationem ob crimen publici iudicij, coram iudice ordinario & competente institui, contra eum, qui accusari non prohibetur, iuncta voluntate eius, qui ius accusandi habet, l. prauaricationis, & l. si is, ff. de prauaricat. & l. 1. ff. de pub. iud.

Qua Materia?

Crimen quoduis enorme communem reipublicae tranquillitatem perturbans, cuius vindicta ex legibus publicorum iudiciorum descendit: & accusatio cuiuslibet de populo, ordine tamen iudiciario seruato, ad hoc, vt delinques promeritam poenam luat, conceditur (modò id crimine non sit manifestum: quia manifesta, accusatione non indigent, c. manifesta, c. quae Lotharius, & c. de manifesta, 2. q. 1.) ex quibus iudicia publica existunt. Quorum quaedam, teste Paulo, lib. 15. ad edictum praetoris, sunt capitalia: quaedam non capitalia. Capitalia sunt, in quibus certa poena mortis, vel naturalis, vel civilis infligitur. non capitalia sunt, ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio poena est, l. publicorum, ff. de publicis iud. Dicuntur etiam ordinaria, & extraordinaria. Ordinaria sunt, quorum poenae specificè & nominatim in iure expressè habentur, quas iudici augere vel minuerè cum facti quod quæstio sit, absque cause cognitione non licet, l. 1. §. 2. ff. ad Turpillia: vt sunt crimine
la fac

330 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
læſe maiestatis, adulterium, homicidium, parricidium, veneficium, crimen falsi, vis publica, raptus virginum, peculatus, plagium, ambitus repetundarum, & alia, quæ lib. 48. Pandectarum ordine traduntur: Extraordinaria verò sunt, de quibus iure civili, nihil specialiter proditum est, sed relinquuntur arbitrio iudicantis: ut secundum delicti qualitatem, & personæ delinquentis conditionem, poenâ statuat, c. super his, extr. eod. c. de causis, extr. de off. deleg. l. 1. ff. de effrac. & l. 2. ff. de crim. stelli. ut sunt incendium, concussio, prævaricatio, occultatio, crimen stellionatus, & abigeatus, de termino moto, de effractoribus, de solicatoribus alienarum nuptiarum, & alia. De quibus vide tot. tit. de extraord. criminibus.

Quæ Forma instituendæ Accusationis?

Forma instituendæ accusationis traditur per Euticianum Papam in Epist. 2. ad Episcopos Siciliæ, his verbis: Quisquis ille est, qui crimine intendit, in iudicium veniat, nomen Rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiæ similitudinem, (habita tamen dignitatis æstimatione) patiat, nec impunitam sibi nouerit mentiedæ licentiam, cum calumniantes ad vindictam possat similitudo supplicij, c. quisquis, 2. q. 8. Et, ut Calixtus Papa præcepit: accusator, præsentem eo, quem accusat, in scriptis, iudici accusationem offerat, & propria voce literas suæ accusationis legat, c. per scripta, 2. q. 8.

Quæ Accusationis & libellorum concipiendorum inscriptionis forma?

Quæ forma accusationis? & quis modus concipiendo.

piendorum libellorum? Paulus lib. 48. tit. 2. de accusationibus & inscript. ff. ostendit dicens, libellorum inscriptionis conceptio talis est, consul & dies, apud illum prætorem vel consulem, Lucius Titius professus est, se Mæuiam lege Iulia de adulterijs Ream deferre: Quòd dicat, eam cum Caio Seio, in ciuitate illa, in domo illius, in mense illo, consulibus illis, commisisse adulterium. Vtiq; enim locus designandus est, in quo adulteriũ commissum est, & persona, cum qua commissum dicitur, & mēsis. hoc enim, lege Iulia publicorũ iudiciorũ, cauetur & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquẽ Reũ deferunt, l. libellorũ, ff. de accu. & c. per scripta, §. libellorũ, 2. q. 8.

Quæ Accusationis requisita?

1. Vt is accuset, qui ius accusandi habet. 2. Vt accusatus talis sit, vt accusari possit. 3. Inscriptio solēniter facta. 4. Præstatio cautionis de prosequenda lite. 5. Observatio iuris processus.

Qui Accusare possunt?

Qui accusare possunt, intelligemus, ait Marcellus, in l. qui accusare, ff. de accus. si sciuerimus, qui nõ possunt. Itaq; prohibentur accusare alij, propter sexũ, vt mulier: alij propter ætatẽ, vt pupillus: alij propter sacramentũ, vt qui stipendiũ merentur: alij propter magistratũ, potestatem uel in qua agentes sine fraude in ius euocari nõ possunt: alij propter delictũ propriũ, vt infames, alij propter turpẽ quæstũ, vt qui duo iudicia aduersus duos reos subscripta habet. nũmosq; ob accusandũ vel nõ accusandũ, accepit: alij propter conditionẽ suã, vt libertini cõtra patronos: Adde Paul. in l. alij eo. alij propter suspicionẽ calumnia,

niæ, vt illi qui falsũ testimoniũ subornati dixerunt. Subdit Hermogenianus in l. nōnulli, eod. Nōnulli propter paupertatē, vt sũt qui minus q̄ quinquaginta aureos habēt. Recēsi ta hac limitatiōe restringit Marcell⁹, subsequēti l. hi tñ, ff. eo. Hi tamen oēs, si suam iniuriã exequantur mortuæ propinquorũ defendant, ab accusatiōe non excluduntur, q̄ omnia continētur in c. prohibentur, 2. q. 1. Et sciendum, qui secundũ leges ab accusatiōe repelluntur, etiã secundũ Canones repelluntur, c. canonica, 3. q. 5. & duobus sequēti bus capitulis, c. accusatores, & c. accusatiōes, eo.

Porro ius accusandi nō habēt homicida, fur, latro, sacrilegus, raptor, adulter, incestuosus, veneficus, periurus, raptor virginũ, vel cuiuscunq̄ alterius criminis reus, c. quisq̄s, 2. q. 8. c. à nobis, ext. de excep. suspectus, male cōuersationis, c. canonica, 3. q. 5. Vilis persona, c. cū tua, extrauag. de sponsalibus, inimicus, c. 2. 3. & 4. 3. q. 5. c. oēs, ext. de accusat. Alienigena & ignotus, c. accusatores, 3. q. 5. Socius & particeps criminis, c. veniens, ext. de testib. publicus cōcubinarius, c. cū dilectus, ext. de accus. Qui sit tutor, curator, vel procurator, qui alieno nomine accusare nō possunt, l. penul. §. ad crimen, ff. de pub. iud. Qui fuit testis in alia causa cōtra accusatũ, c. meminimus, extrauag. de accus. laicus in causa criminali cōtra clericũ, c. cū P. ext. eo. hæreticus, infidelis, Iudæus, vel schismaticus, c. 1. 2. 4. q. 1. c. pagani, 2. q. 7.

Qui Accusari non possint?

Omnis, qui in ius vocari nō potest, nec accusari poterit. Qui aut̄ illi sint? habetur. l. 1. 2. 3. 4. & 5. ff. qui in ius vocari nō pos. maior enim magistrat⁹ nec

LIBER QUINTVS. 887

nec accusatur, nec accusat: nec p̄ses prouincię: nec
 legatus prouincię: nec magistratus populi Rom.
 hoc accusare, ff. de accus. Papa & Imperator nō
 accusantur. Quia soluti sunt legib. c. proposuit,
 ext. de conces. p̄ben. Verū hæreseos periurij, &
 sacrilegij Imperator accusari potest, c. ad Apосто
 licā, ext. de re. iud. Et Papa pari ratione de hærese
 tantū accusatur, c. si Papa, 40. dist. & à Synodo
 vel Principe iudicatur, c. princeps, 23. q. 5. Nec cle
 ricō corā seculari iudice de crimine canonico, vel
 ecclesiastico, in auth. de manda. prin. §. si verò ca
 nonicū, col. 3. & vt cler. apud pro. Epi. per tot. nec
 infans, vel furiosus, l. infans, ff. de sicar. l. impunē
 tas, C. de p̄en. Nec seruus accusatur de crimine
 pro q̄ pecuniaria p̄ena imponitur. Quia p̄priū
 nō habet, vel pro q̄ imponitur p̄ena amittēde ci
 uitatis, q̄a ciuis nō est, §. libertinorū, inst. de lib.

*Quid est Inscriptio? Et quid debeat conti
 nere Libellus?*

Inscriptio est, obligatio in scriptis facta, qua ac
 cusator ad eandē p̄enā, si nō probauerit crimē,
 q̄ cōmissam accusationis libello porrecto præ
 tendit, q̄ reus debuit pati, si probasset, se obstrin
 git, c. quisquis, 2. q. 8. c. qui crimē, & c. tuæ, ext. de
 procur. c. qui nō probauerit, 2. q. 3. Debet autē li
 bellus cōplecti nomē iudicis, corā quo criminis
 delatio fit, nomē accusatoris & accusati, locū &
 tēpus, crimē & eius qualitātē, & personā, cū qua
 crimen patratū est: neq; tñ diē vel horam inferi
 necesse est. Itē subscriptionē ei⁹, qui dat libellos,
 se professū esse, vel alterius pro eo, si accusator li
 teras nesciat. Quōd si libelli inscriptionum legi
 timē ordinati nō fuerint, Rei nomen aboletur,

& ex integro repetendi Reum potestas fiet, l. libellorum, ff. de accusat. Et licet criminalia iudicia per accusationem cum solenni præcedente inscriptione instituantur: Sunt tamen casus, in quibus non est necessaria hæc inscriptio: vt in crimine apostasiæ, l. apostatarum, C. de apostatis 2. Cùm accusator Christianus, qui contraxit cū Iudæa, vel cōtrà, c. super his, ext. eo. Vbi etiã Ab. & per eundē in c. fi. ext. de calum. 3. In crimine abigeatus, l. cui, C. de abigeis. 4. In leuibus criminibus, l. leuia, ff. eo. 5. In his, quæ apparitores referūt, l. ea quidē, C. eo. Extra hos casus inscriptio necessaria est & ob id inuēta, ne facilè q̄ ad accusationē profiliat, cū sciat inultā sibi accusationē nō futurā, cū calūniantes ad vindictā poscat similitudo supplicij, l. si cui, ff. eo. & c. quisquis, 2. q. 8.

Qualis Cautio præstanda?

Is, qui crimen obijcit fideiussoribus adhibitis, cauere debet, se in crimine, vsq̄ ad sententiã persequeratur. Quòd si post satisfactionē illā de exercenda lite præstitā præsens nō fuerit, admonēdus est, vt ad causā agendā veniat, si necdū adfuerit, nō solūm extra ordinē æstimatione iudicis puniendus est, sed etiã sumptus, quos in eam rem & circa ipsum iter ad litem vocati fecerūt, dependere cogitur, l. qui crimen, C. de his, qui accusare non pos. & l. si cui crimen, ff. eod.

Quis processus in Accusatione seruandus?

Relato inter Reos nomine accusati, in causa, eodē modo, quo in ciuilibus, proceditur. Nã & litis contestatio imponitur, admittuntur exceptiōes, replicationes, duplicationes, & c. Requiritur probatioes luce meridiana clariores cōclusio.

clufione caufe facta, fentētia fertur, à qua appellatio ad corrigendā fententiæ iniquitatē, cafibus aliquot in l. 2. C. quorū appell. nō recipitur, exceptis, permittitur, c. dilectus, ext. de fimonia, l. 2. C. de exhib. Reorū, l. qui accusare, C. de ædend. l. adulteriū, C. de adult. l. maritus, §. præfcriptiōes, ff. eo. Azo in rub. C. eo. nu. 9. Nota tñ, q̄ leuia crimina audire & discutere de plano iudicē oporteat, l. leuia, ff. eo.

Quis Finis & Effectus?

Primò, vt illi, qui humanæ cōfociationis tranquillitatē turbāt, pro qualitate delicti, puniantur, vt alij malo dediti deterreātur, & boni quietē viuere pofsint, c. non fruftrā, 23. q. 5. Ob id effe dicitur publicę vtilitatis, ne maleficia maneat impunita, c. vt fame, extr. de fentent. excō. In his aut, vt tradit Marcianus, lib. 2. de publicis iudicis respiciendū est iudicāti, ne quid aut durius, aut remiffius, q̄ caufa deponit, conftituat. Nec enim aut feueritatis, aut clementiæ gratia affectanda: fed perpenfo iudicio, prout quæq; res pofulat, ftatuendū est. Planè in leuioribus caufis proniores ad lenitatē iudices effe debent, in grauioribus pœnis feueritatē legū cum aliquo temperamēto benignitatis fubfequi, l. respiciendū, ff. de pœnis. Secundò, vt is, qui in accusatiōe deficit, pœnā illati criminis cū difpendio exiftimatiōis patiat, vt damno pudoris & exiftimatiōis iactura difcat, fibi alienæ verecundiæ impunè infidiari saltē decæter dñō licere, c. fi q̄s, c. qua aut, 2. q. 3. Calumniator enim in accusatiōne deficiens, nec obiectū crimen probans, (vt Canonum cenfura definit) talionem recipit, pœnā quę, quā ipfe inferre intendit, patitur, c. calum-

816 ANALYS. IVRIS PONTIFICI
miatur, & c. qui nō probauerit, 2. q. 3. Et sciendū,
quòd de iure canonum non imponantur pœnæ
capitales, seu corporales mortis, vt notat Inno-
centius, in c. qualiter & quando, ext. eo. allegans
c. 1. & c. 2. dist. 51. & Specul. tit. de accu. §. secundo,
nu. 2. allegans c. cū non ab homine, ext. de pub.
iud. licet sit arg. contra, ext. de maio. & obediē.
c. 2. & c. qui filij sint leg. c. per venerabilem, &
2. q. 7. c. secuti, §. quia verò non omnes, & 5. q. 6.
c. delatori. Sed degradatio, depositio, suspensio,
excommunicatio, & huiusmodi, vt ibi, & 24. q.
3. c. corripiātur, 11. q. 3. c. nemo, & c. rursus, Et po-
test dici, quòd excommunicatio successit seu cō-
paratur interdictioni aquæ, & ignis, in cuius lo-
cum successit deportatio, l. 2. ff. de penis, l. pecu-
latus, ff. ad l. Iul. pecul. ita suspensio temporalis
relegationi, depositio perpetuæ deportationi,
degradatio capitis diminutioni, legalibus pœ-
nis assimulantur, d. c. qualiter & quando, ex. eo.

Quæ Adiacentia?

Inscriptio, probatio criminis, citatio, litis con-
testatio, iuramentum, alijq; actus iudiciales.

Quæ Affinita?

Affinitatem quandam cum accusationibus ha-
bent actiones. Nam licet triariam differant, re-
spectu scilicet exordij, medij & finis. Exordij re-
spectu quidē, quia pro ciuili iudicio intēditur a-
ctio, pro criminali accusatio. Ratiōe medij: quia
in ciuilib. adstringitur sol^o actor ad probādū, &
eo nō probante, reus absoluitur. In criminali ve-
rò causa pluribus casib⁹ vtriq; litigantiū proba-
tionis incūbit onus, vt habetur in l. faciliter, C.
de abol. Accusatori quidē pro crimine intēcato,
Reo, verò su p eius purgatione. Quib⁹ casibus, li-

et accusator nō planè probet: nō tñ absolvitur Reus, sed ad purgationē infamiæ tenetur, l. vbi, & ibi Salyc. C. ad l. fal. Deniq; intuitu finis discrepāt. Quia in ciuilib. persecutionibus aliquid dari vel fieri actor petit: in criminalibus, verò, ad vindictā & pœnā fisco applicandā, vel corporaliter sufferendā, agitur, Bar. in l. fi. ff. de priua. del. & l. 3. ff. de sepul. viol. In plerisq; tñ inter se cōueniūt Quia vt in actionib; ita & in accusationibus tres personę diuersis nominibus distinctę, ad cuiuslibet iudicij cōstitutionē, requiruntur. Deinde q; & horū qdam sint ordinaria, qdam extraordinaria. Tertiò, q; vtrinq; tñ in ciuilibus, q; criminalibus, & citati, & libellus, & iuramentū de calumnia, cæteręq; iudiciorū solēnitates requiruntur, auth. offeratur, C. de litis contest. & Bar. in l. 1. C. de iureiu. propter calum. dand. Deniq; cōueniunt in eo, q; siue per accusatorē, vel per denuntiatorē, crimen ad iudicē delatū sit, siue ipse ex diuulgatione criminis excitatus sit, ad inquirendū de eo, semper necesse sit Reū, aut suspectū de crimine vocari, vt ad iudiciū veniat Affinia etiam sunt, interdicta, exceptio, denuntiatio, inquitio, c. qualiter & quādo, §. ad corrigendos, ext. eo, & c. meminimus, & c. super his, extr. eod. Et quomodò illa discrepant? Vide in d. c. super his.

Quæ Pugnantiæ?

Impedimentū in causa efficiente, defectus materiæ, & vitium formæ libelli accusatorij, vel inscriptionis. Impedimenta in causa efficiēte sunt coactio, vilitas personæ, proximitas, consanguinitas, absentia accusati, mors vtriusq; tam accusatoris, quam accusati, criminis participatio

388 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
vel aliud crimen, quod accusatorem ad accusan-
dum in idoneum reddit. vt est latrocinium, homi-
cidium, furtum, sacrilegium, rapina, adulterium,
periurium. contrariantur etiam, hæresis, apostasia,
calūnia, preuaricatio, inimicitia, infamia, exco-
municatio, symonia, &c. Defectus materię depre-
henditur, si crimen, delictum non sit enorme, publi-
cum, sed priuatū: si non agitur ad vindictam publi-
cam, sed ad interesse priuati alicuius. vel si eorum
executiones; denunciationes, siue accusationes
ad illos tantum pertinent, quibus inferuntur:
vt furtum, iniuria, damnum, crimen abigeatus,
l. fin. ff. de fur. l. fin. ff. de priua. delict. Vel si super
crimine publico (excepto adulterio) pœnam san-
guinis ingerente transactio, vel pactum fuerit
interpositum. vitium libelli accusatorij, vel in-
scriptionis ipsam accusationem ita perimit vt
rei nomen, etiam illo non opponente, vnà cum
libellis aboleatur, licet ex integro repentendi
Reum potestas fiat, l. libellorum, ff. eod. vitiat
autem, cum omittitur tempus, locus, persona,
cum qua crimen admissum est, &c. d. l. libellorum,
&c. c. per scripta, 3. q. 1.

Quid est Inquisitio?

Secundum tituli membrum est, De inquisitio-
nibus. Est autem inquisitio nihil aliud (secundum
Hostiensem) quam alicuius criminis manifesti,
ex bono & æquo iudicis competentis, Canonice
facta inuestigatio, c. qualiter, extr. eod.

Quotuplex est Inquisitio?

Triples. Generalis simpliciter. i. quantum ad
personas & delicta. Vt cum præses inquit: an sint
homines facinorosi? de qua in l. congruit, ff. de of.
præsid.

Specialis simpliciter, id est, in quantum ad personas & delicta. Vt cum de certo & limitato delicto contra certam personam præses vel prælatus inquirat, de qua l. ea quidem, C. de accus. Generalis simul & specialis, siue fit generalis quod ad personas, & quod ad delicta. Specialis: vt cum præses inquirat contra eos, qui Titium occiderunt: siue contra fit generalis, quod ad delicta, & quod ad personas specialis: vt cum potestas vel alius puniatur ad syndi. licet Panor. in d. c. qualiter aliam diuisionem ponat, quem ibi vide.

Quæ causa Efficiens?

Lex diuina & canonica iuncta auctoritate Prælati, vel Superioris merum imperium habentis, vel quod ius corrigendi & puniendi habet. Possunt, n. Papa, Imperator, inquirere per suos Legatos seu delegatos. Episcopi tamē in suis dioccesibus, Metropolitanus in sua prouincia, in casibus, qui notantur in c. pastoralis, ext. de off. Ord. Præses prouinciæ. Et qui cunq; habet cognitionem causæ criminalis, c. cum dilectus, ext. eod. & d. c. qualiter. Non autem si fit criminofus, inimicus, publicus concubinarius, & c. c. cum dilectus, eod.

Quæ Materia?

Crimē aliquod graue & enorme: vt est homicidium, simonia, adulteriū, fornicatio, periuriū, incestus. Nam super leuibus & dissimulandis criminibus non inquiratur, c. inquisitionis, ext. de accusat. c. cum I. & A. extr. de re iud. De quibus omnibus vide Specul. tit. de inquisi. §. quādo aut.

Quæ Forma?

Vt, præcedente fama, optimeq; cognita, patra-

ti criminis, suspiciōe Pręlati inquirēs, siue sit Ordinarius, siue delegatus, & loca & personas oculis subiiciat, & in pręsentia eius, contra quę faciēda est inquisitio, (nisi per contumaciā se absentauerit) exponat illa capitula, de quibus fuerit inquirendū: & non solum dicta, sed etiam nomina testiū publicet: vt qd? & à quo? sit dictū, appareat habeatq; facultatem defendendi se ipsū, nec non exceptiones & replicationes legitimas admittat, ne per suppressionē nominū infamādi, per exceptionū verò exclusionē deponēdi falsū, audaciā p̄beatur, vt notat Innocē. III. in c. qualiter 2. ext. eo. §. debet igitur. Nota tñ, quòd quibusdā casib; exceptis, cū fama loco accusatoris sit, & in ea testes recipiantur, lite non cōtestata, obseruationem processus iudiciarij non esse necessariā, d. c. qualiter, & c. licet Heli, ext. de Simo. Forma aut iuramenti, q; quandoq; inquisitores exigunt ab inquisitis, habetur in c. qualiter 1. ext. eod.

Quis Finis & Effectus?

Est punitio delicti cōmissi. Circa q; distinguitur. Aut cōuincitur q; de crimine, per inquisitionē, q; fit ex officio: & tunc ab administratione remouetur. Aut per inquisitionē factā aliquo denūciante: & hoc casu imponitur p̄na, iuxta petitionē denunciātis, d. c. qualiter 2. nisi sit tale crimē, q; & post peractā p̄nitentiam impediatur executionem officij. Quia tūc debet deponi, licet à denunciatore fuerit petitū solū, q; ab administratione remoueretur. Considerandū tñ est, vtrum denunciatio sit Euāgelica, canonica vel iudicialis. In simplicibus verò clericis debet p̄na imponi iudicis arbitrio, nisi p̄na sit expressa in iure: q; tunc

tunc illa imponetur, c. de causis, ex. de off. del. &, c. per inquisitionē, ext. de elect. De poena autē regulariū habetur in c. dilectus, ext. de sim. Si autē testes super inquisitione inducti, probent aliquod crimen, de quo non fuerat infamatus, illi non p̄iudicat, nec ex hoc damnabitur. Illud autē certū est, quod qualitercunq; agatur, ad poenā, si certa poena, super crimine, de quo agitur, in iure statuta est, illa intelligenda erit, vt 2. q. 3. §. notandū, versus princi. Alioq; iudicis arbitrio imponitur, d. c. de causis, extr. de off. deleg. &, l. 1. C. de iure delib. Licet secundū petitionis modū, vt cū agitur per modū accusationis, denūciationis, inquisitionis, vel exceptionis, Dd. & aliter distinguunt.

Quid Denunciatio?

Tertiū tituli membrū est, de denunciationib. per q̄ aliquādo ad inquisitionē puenitur, & nihil aliud est (secundū Host.) quā criminis alicui, apud iudicē, sine inscriptiōe legitimē facta delatio: ad poenitentia peragenda, vel aliā poenā legitimā imponendā, c. 2. 3. c. super his, &, c. dilectus filius, ext. eo. *Quotuplex Denunciatio?*

Triplex. Euangelica, Iudicialis, & Canonica, Bald. in add. ad Speculat. tit. de denunc.

Quid Euangelica?

Euangelica est, quę tantū ad poenitentia fit, & locum habet, in peccato occulto: sed non omninō occulto, verū, quod aliquo modo probari potest. Quia omninō occulta soli Deo reseruat, c. sicut nobis, ext. de sim. &, c. Christiana, 32. q. 5. Ad hāc tenetur Prælatus, & etiā quilibet quātuncunq; infamis, dū tñ nō perseueret in crimine, admittitur, 2. q. 1. c. si peccauerit, ext. de test. c. in omnibus.

Quid

Quid Iudicialis: Et quotuplex?

Iudicialis distinguitur. Nam alia est publica: alia priuata. Publica iudicialis dicitur, illa, quæ ex officio publico competit, & ad eam faciendam non quidē monitio, sed Episcopi, vel eo negligente, Archiepiscopi inquisitio, requiritur, c. Romana, ext. de cens. c. Mennam, 2. q. 5. Priuata est, quæ ratione proprii interesse competit, multisque talibus tantum legibus, quam canonibus permittitur: Vt si quis me iniuria afficiat, rem meam auferat. & habet locum, cum oppressus nequit agere. Puta: quia seruus vel alterius potestati subditus est, vt liberus, vel filius, vel vxor, & similes. Et in his, quæ spectant ad forum venale, & rusticis oppressis, & dominis, l. 1. §. quod autem, §. cum patroni s, & §. cura carnis, ff. de off. præf. vrb.

Quid Canonica Denunciatio?

Canonica denunciatio est illa, in qua aliquod priuatum interesse non includitur: sed fit ad prosecutionem peragendam, quam denunciator prosequi tenetur; aliàs iudex ex officio eam perducit ad effectum, c. cum in tua, extr. de spons. c. ad nostram, ex. de iurei. Nec in ea requiritur trina monitio, c. ad dissoluendum, extr. de despons. impu. c. fin. extr. de cland. despons. & c. præterea 2. extr. de sponsa.

Qua causa Efficiens?

Lex diuina, canonica & civilis, permittens cuius, qui bonæ vitæ, famæ, & cōuersationis est, & qui ad hoc ex charitate, non ex odij vel inuidiæ concitatione procedit per se, vel procuratorem, denunciare, vel denunciationem prosequi, c. repellantur, & c. qualiter, ext. de accusat. c. si pecca-

uerit, 22. q. 1. c. cū in iuuentute, vers. licet igitur, ext. de præsumpt. c. ex parte, ex. de testi.

Quæ Materia?

Quoduis crimen occultum, quod aliquo modo probari possit, auth. de manc. princ. §. si tibi, col. 3. in auth. de collat. §. iubemus, col. 9.

Quæ Forma?

Vt præcedēte monitiōe charitatiua, nulla facta inscriptione, denūciatio apud Superiorē fiat, ad hoc, vt denunciatus etiā nō porrecto denunciationis libello, (cū in ea de plano procedatur,) pœnitentia iniuncta: vel si grauiorē pœnā criminis cōmissi qualitas infligi suadeat, corrigatur. sicut enim accusationē, legitima inscriptio, & inquisitionem, clamorosa insinuatio, ita etiam denunciationem charitatiua monitio præcedere debet. Monitionis autē forma habetur in c. si peccauerit, 2. q. 1. Et probātur præmissa, c. nouit, ext. de iud. & c. 2. c. inquisitionis, c. qualiter, & c. si. & accedens, ext. eo. & c. sicut Heli, ext. de sim. c. hoc videtur, 22. q. 5. c. quapropter, 2. q. 7. & c. venerabili, ex. de off. dele. Imò formā denunciationis, & quod eam debeat præcedere charitatiua monitio, docet Christus, Matth. 8. Luc. 17. Apost. 2. ad Corinth. 13. & vt illam authoritatem explicat Specul. li. 3. part. 1. tit. de denun. nu. 3. inquiēs: Si peccauerit in te, id est, cōtra te, vel te sciēte, frater tuus, id est, quilibet Christianus, c. ad mensā, 11. q. 3. vade & corrige, i. charitatiuè argue eū, inter te & ipsum solum, id est, secretè, d. c. si peccauerit, 2. q. Si te audiuerit, lucratus es fratrem tuū, id est, animā vel salutem fratris eū à peccatis retrahēdo: si te non audierit, adhibe tecum vnum vel

vel duos: supple de illis, qui hoc sciunt: alias effectus
 p[ro]ditor criminis, vt in p[ar]t. c. si peccauerit, q[ui] esse
 n[on] debet, c. placuit, dist. 6. de p[en]n. vel talib[us] q[ui] pos-
 sint p[ro]desse & n[on] obesse, vt, c. hoc videtur, 22. q. 5.
 Vt in ore duor[um], scilicet tui & alterius, si. n. vn[us]
 adhibet: vel tri[um], scilicet tui & duor[um], quos adhi-
 bet, stet o[mn]e verb[um], i. p[ro]betur charitatiua monitio.
 Quod si n[on] audierit, scilicet c[um] effectu, q[ui] se n[on]
 corrigit, dic. i. denuncia Ecclesie, i. Pralato, q[ui] est
 in Ecclesia, c. scire, 7. q. 1. si aut[em] Ecclesiam, i. Prala-
 tum, seu eius monitione[m] non audierit, sit tibi sicut
 ethnicus, id est, gentilis, c. nonne, 1. q. 1. vel excom-
 municatus, i. alienus a participatione: Et publica-
 nus, i. publice peccas. H[ec] autoritas Euangelij ha-
 betur, c. nouit, extr. de iud. & d. c. si peccauerit, c.
 quemadmodu[m], extr. de iureiu. c. p[re]cipue, 11. q. 3.

Quis Finis & Effectus?

Primus. Vt p[ro] qualitate delicti den[un]ciatus cor-
 rigatur, vel co[n]uictus remoueat[ur] a beneficio vel
 interdicit[ur] ei Ordinis executio, vel iniugatur
 ei restitutio, vel, si ad correctione[m] tantu[m] agatur,
 spiritualis p[en]a tantu[m] ei imponatur, c. si quis
 neq[ue], 1. q. 1. c. requiritis, 1. q. 6. c. nerui, dist. 14. c. 12.
 p[er], extr. de restitut. spoliat. c. 1. extr. de off. custod.

Secundus effectus est. Quod licet denunciatus
 ad talione[m] non teneatur: si tamen in probatione
 deficiat, donec sua[m] purgauerit innocentia[m], ab of-
 ficio & beneficio suspenditur: & de calumnia pu-
 nitur, vt ceteri, simili p[en]a perterriti ad alior[um]
 infamia[m] facile non profiliant, c. fin. extr. de calu-
 c. quapropter, 2. q. 7. hoc igitur effectu differt de-
 nunciatio ab accusatione: 1. Quod accusator
 destitutus probationib[us] ad talione[m] teneatur, i. e[ss]e
 p[en]am debeat incurrere, q[ui] si p[ro]basset, reus fuis-
 set.

tere debebat, c. q̄ aut, 2. q. 3. Nō autē denūciator,
 2. Differt fine. Quia finis denūciatiōis potissimū
 est correctio, licet in consequentiā aliā p̄nē infli
 gatur. Accusatiōis aut finis est p̄nē p̄ qualitate
 delicti patrati impositio, c. ecce, 24. q. 3. 3. Differt
 forma. Quia accusatio fit per inscriptionē, sed in
 denūciatione nulla inscriptiōe op̄ est. Cū nō cō
 ueniat rei & negotio, vt q̄ se inscribat ad taliōis
 p̄nā, q̄ nō foret imponēda, d. c. qualiter, ext. eo.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Illi, q̄ in accusatiōe deficiūt canonū cēsurā, p̄na illati
 criminis cū dispēdio existimatiōis puniūtur, c. 1. c. 2. q. 3.

Qui non probauerit, quod obiecit, p̄nā q̄ ipse intule
 rit, patiatur, c. qui non probauerit, 2. q. 3.

Aliud est, crimē illatū nō posse p̄bari, aliud, aliq̄ p̄missiōe
 accusationē deserere. Huic. n. q̄ p̄missiōe decepto accu
 sationē deserit, venia datur, illi verō, q̄ crimē illatū p̄ba
 re nō valuerit, infamia irrogatur, c. si q̄s iratus, 2. q. 3.

Accusatorum personae nunquam recipiantur sine scri
 pto, nec absente eo, quē accusare voluerint, quibuslibet
 accusare permittatur, c. accusatorum, 2. q. 8.

Sciāt cuncti accusatores, eā rē se debere inferre in publi
 cā notionē, q̄ munita sit testibus idoneis, vel instrumētis
 apertissimis documētis, vel indicijs ad p̄bationē idoneis,
 vel indubitatis et luce clariorib. expedita, c. sciāt, 2. q. 8.

Ille personae, quas ciuiles leges ad accusandum non
 admittunt, nec canonibus admittuntur. Cū indignum
 sit superiores pati ab inferioribus, quae inferiores ab eis
 pati despiciunt, c. accusationes, & c. accusatores, 3. q. 5.

Qui inimicitijs studet, vel facile litigat, nec accusa
 tor nec testis esse potest: sicuti nec inimici iudices esse pos
 sunt, c. nullus, & quod suspecti, 3. q. 5. Ib̄

Ibi causa agitur, vbi crimen admittitur: & qui non probauerit quod obiecit, pœnam quam intulerit: ipse pati debet, c. ibi semper, c. si quis, & c. qui crimē, 3. q. 6.

Quelibet proximorum errata conspicientes, nō hac ante reprehendendo iudicare, quàm ad conscientiam nostram humiliter reuersi, digito eam discretionis solerter exculpemus: & quid in ea conditori placeat, quidve displiceat, examinatione dirimere debemus, c. postulatus, 3. quæst. 7.

Cuius in agendo vel accusando, quis obseruat arbitrium, eum habere etiam contra se iudicem in eodem negotio non dedignetur, c. accusatores, 3. q. 8.

Absente eo, quem accusare voluerit quisquam, accusatori non credatur: quia sine scripto difficile est: per scriptum aut nunquam recipiatur. quia per scripturam nullus accusari potest, sed propria voce, & presente eo, quem accusare voluerit suam quisque, agat accusationem, c. absente, 3. q. 9.

Altera parte absente diffinitiuam non feratur sententia, c. reuera, & c. absens, 3. q. 9.

Qui quod obiecit probare non valet, de cetero ad arguendum non admittitur, nisi prius propriam causam civilem duntaxat asserere voluerit, c. si accusatorem, 3. q. 10.

Neganda est accusantis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint. Quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se probauerint innocentes: quoniam periculosa est, & non debet admitti rei aduersus quemcunque possessio, c. neganda, & c. non est, 3. quæst. 11.

Nullus unquam presumat accusator simul esse, & testis

testis vel iudex. Quoniam in omni iudicio quatuor personas semper necesse est esse: scilicet iudices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, & testes legitimos. Iudices autem debent uti aequitate, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam causam, c. nullus unquam, & c. seq. 4. quest. 4.

Inscriptio necessaria est, ut calumniator talionem recipiat. Quia ante inscriptionem, nemo debet iudicari vel damnari, d. c. nullus, 4. q. 4.

De domo iudicis accusator vel testis produci non debet, ne in causam suspitionis incidat iudex, c. contra, 4. q. 4.

Omnibus, quibus accusatio denegatur, in proprijs causis accusandi licentia non est deneganda, c. omnibus, 4. quest. 6.

Non omnis, qui parcat amicus est: nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora enim sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici: Sicuti melius est cum severitate diligere, quam cum lenitate decipere, c. non omnis, 5. q. 5.

Infames esse eas personas dicimus, quae pro aliqua culpa notantur infamia, id est, omnes, qui Christianae legis normam abijciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt: similiter fures, sacrilegi, & omnes capitalibus criminibus irretiti, c. infames, 6. q. 1.

Accusator quod asseuerat profitendo se probare non posse, reum necessitate monstrandi contrarium, non adstringit, cum per rerum naturam, factum negantis probatio nulla sit. Tamen, propter scandalum remouendum reo auctoritate Gregorij imponitur onus purgandae famae suae, modo publica fama ipsi nimium non obsistat, c. accusator, 6. q. 5.

Lll

Affli-

Afflictio afflictis non est addenda, ne culpa offensam
in se quis retor queat, c. cum percussio, 7. q. 1.

Iuri suo cedere nemo tenetur, c. q̄ periculosum, 7. q. 1.

Plurimorum utilitas, vnius utilitati, vel voluntati pre
ferenda est, c. scias, 7. q. 1.

In criminalibus accusando, denunciando & inquiren
do proceditur. Sicut igitur accusationem legitima inscri
ptio precedere debet, ita denunciationē charitativa mo
nitio, & inquisitionē clamorosa insinuatio, c. pralatorū,
extr. eod.

Agenti possessorio adipiscenda in beneficiis lib. nō obstat
exceptio criminis, nisi de eo sit infamatus, et infamato ac
cusatore nō probate, vel nō apparete, indicitur purgatio,
in qua si defecerit, punitur vt cōuictus, c. accedēs, ex. eo.

Crimē probatū p̄ modum inquisitionis regulariter pœ
na ordinaria non punitur: sed si impedit ordinis execu
tionem sicut in accusatione, fit depositio: et si impedit tã
tūm beneficij retentionē, fit priuatio à beneficio, nec pote
rit iudex hanc pœnã moderari, c. inquisitionis, extr. eod.

De veritate criminum, non inquiretur, nisi prius con
stet de infamia. Et tum non inimici, vel periuri, sed illo
nei viri ad prosequendum inquisitionem, & ad testimo
nium, admittuntur, c. cum oporteat, extr. eod. (ex. eo.)

Iudicium criminale sine accusatore non procedit, c. 1.

Euidencia patratī sceleris non indiget clamore accusa
toris, c. euidencia, extr. eod.

De his criminib. de quibus absolutus est accusatus, non
potest accusatio replicari, c. de his, extr. eod.

Dicens se aliquē accusaturū corā iudice, ante inscrip
tionē sine pœna desistere potest: sed ei desistētī silentiū p̄
petuum imponitur: eo aut ad accusationem procedente,

LIBER QUINTVS.

299

ad talionem poena se inscribere tenetur, c. licet, extr. eod.

Denunciator criminis se nō inscribit, quia ad correctio-
nē tendit: accusator aut inscribit, quia tendit ad poenā.

Excipiens verò inscribit ad poenam extraordinariam,
si per exceptionem crimen opponendo, ab intentione re-
pellatur, c. super his, extr. eod.

Si is, de cuius crimine in iudicio cōstat, petit restitutio-
nē, propter iudiciariū ordinem non seruatum, nō est au-
diendus: sed eum tanq̄ notorium criminofum debet Su-
perior de nouo priuare, c. ad petitionem, extr. eod.

Non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi
per famam & testiū credulitatem: & per dicta pauco-
rum non debet quis infamatus apud iudicem reputari,
c. inquisitionis, §. quasuisi, ext. eod.

DE CALVMNIATORIBVS.

Titulus II.

Continuatio.

Contrariatur calūnia accusationi & denuncia-
tioni: cū in ea ad puniendos & corrigēdos delin-
quētes instituantur. Non autē dici potest inno-
cens, qui falsitate criminis per calumniā accusa-
toris vel denunciatoris intētati, grauatur, delin-
quere, cuius delicti falsò conficti gratia poena a-
liqua afficiatur, sed potiūs accusator obijciendo
cōmēta, poenā q̄ reus probato crimine subiisset,
in se retorquet, vt Imp̄p. Honor. & Theod. in l.
fi. C. de cal. aiunt: Quisquis crimē intēdit, nō im-
punitā fore nouerit mentiēdi licentiā, cū calū-
niātes, ad vindictā poscat similitudo supplicij, q̄
& ad alterū accusatiōis effectū prinere, dictū est.

Quid est Calumnia?

Calūnia est, dolosa q̄dā machinatio, qua frau-
dulen-

lenter, iniuste & temere vexandi alterius causa,
lis mouetur: siue illa sit criminalis, siue civilis, l.
1. §. calumniari, ff. ad senatusconsult. Turpil. l. cui
necessitas, §. 1. ff. de lib. causa.

Quomodo accipitur verbum Calumniandi?

Generificè & specificè accipitur. Siquidem ca-
lūniari generatim omnē ingenij malitiā atq; ver-
sutiā cōplectitur, strictiūs autē & magis propriè,
ad fraudes litigatorū, restringitur, i. actorū, ac-
cusatorū, & reorum. Hinc actor, vel accusator,
falsa crimina alicui intētando vel petendo q; nō
debetur, calūniari dicitur, d. l. 1. §. calumniari, ff.
ad senatusconsult. Turpil. eodē modo, reus calū-
niari dicitur, q; obiecta fraudulenta exceptione
petitorē frustratur, & sciens prudensq; per ex-
ceptionem opponendo falsa crimina, aduersari-
um suū vexat, tot. tit. C. de iureiur. propter calū-
dand. Hostiens. in tit. de excep. lib. 5. vtrunq; Pau-
lus, lib. 1. receptorum sententiarum, c. 5. comple-
xus est. Criminosus est, inquit, qui sciens, pru-
densq; per fraudem alicui negotium comparat.

Que causa Efficiens Calumnia?

Mens accusatoris ad calumniam directa. Quā-
do autē accusator calumniandi animū habeat?
eius inquisitio iudicis arbitrio cōmittitur. Qui
Reo absoluto, de accusatoris incipit querere cō-
filiio: qua mēte ductus ad accusationē p̄cessit? Te-
meritas. n. facilitatis veniā continet: & inconsul-
tus calor calumniæ vitio caret, vt notatur in c. si
quē p̄cēnituerit, 2. q. 3. & c. si quis iratus, 2. q. 3.

Que Materia?

Crimen vel negotiū aliquod civile: cuius fal-
so p̄textu actio, vel accusatio aduersarij vexā-
di cau-

di causa, instituitur, d. l. i. §. calumniari, ff. ad sena-
tulcons.

Qua Forma?

Vt accusator animo calūniandi, vel vexādi reū,
crimen intentet, & in eius probatione deficiat.
Non tñ, qui non probat, quod intendit, protin⁹
calumniari præsumitur: sed si iudicanti ex pro-
posito accusatoris ita visum fuerit, d. c. si quē, §.
sed non vtiq; 2. q. 3. Nec solūm crimē falsum in-
tentādo quis, verūm etiam actionem ciuilē frau-
dulenter, dolosē, iniustē, temerē, molestandi al-
terius causa, instituendo, calumniari dicitur, l.
postquam, ff. de petit. her. cui necessitas, §. 1. ff. de
lib. caus. Calumniator etiam perhibetur, qui pe-
cuniam, vt alicui negotium faceret, vel non face-
ret, accepit, tot. tit. ff. de calumniatoribus.

Quis Effectus?

Si crimē falsū per accusationē calumniosē in-
tentatur, accusator similitudine supplicij, q̄ pro-
bato crimine re⁹ subiisset, cū existimationis dis-
pēdio plectitur, c. 1. 2. 2. q. 3. Nam, vt dicitur in c.
quisquis, 2. q. 8. calumniantes ad vindictā poscit
similitudo supplicij, & in c. calūniator, 2. q. 3. ca-
lumniator si in accusatione defecerit, talionē re-
cipiat. Subdiacon⁹ tñ calūniosē accusās criminis
diaconum, ob quod diaconus probato crimine,
degradaretur: cū ipse pari pœna, quasi gradū
quē non habet, amittere non possit, subdiacona-
tu priuatur, & publicē verberibus castigatus, in
exilium deportatur, c. 1. ext. eo. Denunciator et-
iā in probatiōe criminum, q̄ contra Prēlatū suū
obiecit, deficient, donec canonicē suā purgauerit
innocentiā, scilicet, quòd nō calūniandi animo
ad huiusmodi crimina proponēda processit, ab

officio & beneficio suspenditur: vt cæteri simili
 pœna perterriti, ad infamiam suorum prælato-
 rum facillè nō profiliant, c. cū dilectus, ext. eo.
 & c. quia iuxta, 5. q. 6. Si autem alio modo calum-
 nia fiat pœna extraordinaria ex arbitrio iudicis
 imponitur, c. super his, extr. de accusat. licet ac-
 cepta calumniæ causa pecunia, vt negotium fa-
 ceret, vel nō faceret, intra annū in quadruplum
 eius pecunię quā accepisse dicitur, post annū au-
 tem simpli in factum detur actio, l. 1. ff. de calum-
 niatorib. Et est textus in c. in eum, qui vt calum-
 niæ, 1. q. 1. Non tamē qualibet iudicis pronuncia-
 tione pœna legitima vel canonica irrogatur ac-
 cusatori. Nam si quidem iudex ita pronunciaue-
 rit: non probasti: pepercit accusatori. si autē pro-
 nunciavit: calumniatus es: condemnauit eum; &
 quanuis nihil de pœna subiecerit, tamē legis po-
 testas aduersus eum exercebitur. Nam, vt Papi-
 nianus respondit: facti quidē questio in arbitrio
 iudicantis est: pœnæ verò persecutio, nō eius vo-
 luntati mandatur, sed legis authoritati reserua-
 tur, d. c. si quē pœnituerit, §. si verò, 2. q. 3. & l. 1. ff.
 ad senat. consult. Turpil. & de abolitionib. cri.

Quæ Affinia?

Dolus, deceptio, mendacium, præuaricatio, tergiuer-
 satio, accusatorū temeritas tribus modis detegitur, in-
 qt Marcianus, libro singulari, ad senat. consult. Turpil.
 & tribus pœnis subijcitur. Aut eni calumniatur: aut præ-
 uaricantur: aut tergiuersantur. Calumniari est, falsa
 crimina intendere. Præuaricari verò, vera crimina ab-
 scondere. Tergiuersari, in vniuersum ab accusatiōe de-
 sistere, d. l. 1. ad senat. consult. Turp. & c. si quem, 2. q. 3.

Quæ Pugnantiæ?

Veritas & probatio criminis, abolitio institutæ actio

nis vel accusationis. Dicitur enim abolitio institutæ actionis vel accusationis peremptio. Cuius causa efficiens est, Principis authoritas, ipsa lex, & consensus partium. Vnde abolitio dicitur publica, priuata & legalis. Publica est, quæ publicè à Principe conceditur, ob diem insignem, publicam gratulationem, vel ob rē prosperè gestam. Priuata est, quæ actore postulante cum consensu Rei qui tormēta, vel quid aliud passus est, permittitur, l. fallaciter, C. de abolitionib. & l. aut priuatim, ff. ad senatusconf. Turpil. Legalis est, quæ per legem accusatore mortuo, vel ex iusta causa impedito, quò minùs accusare possit, fieri cōtingit, d. l. aut priuatim, §. tertio, ff. ad senatusconf. Turpil. Forma impetrande & concedende abolitionis habetur in l. abolitio, & l. fallaciter, C. de abolitionib. Finis & effectus est, actiōis vel accusatiōis extinctio, remissio pœnæ, non aut purgatio ab infamia. Quia abolitio tantum pœnam remittit, non aut infamiam tollit, d. c. si quæ, §. si quis autem, vers. abolitio, 2. q. 3. potissimum, si à Principe abolitio conceditur. Nā, ut dicitur in l. fin. C. de generali abolit. Indulgētia Principis quos liberat, licet pœnæ gratiam faciat, infamiam tamē criminis nō tollit, d. c. si quis, §. indulgētia, 2. q. 3.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Facti questio in voluntate iudicantis est, pœnæ autē persecutio non eius arbitrio mandatur, sed legis auctoritati reseruatur, c. si quis, 2. q. 3.

Temeritas facilitatis veniam continet, & incōsultus calor calumniæ vitio caret, d. c. si quis, 2. q. 3.

Desuisse eum accipimus, qui in totū animū agēdi deposuit: nō qui distulerit accusationē, d. c. si quis, 2. q. 3.

Verbum, Restituo, nō tantum pœnam remittit, sed etiā honoribus, ordini, alijsq; omnibus restituit. Indulgētia autem tantum pœnæ gratiam facit: non autem criminis infamiam tollit, d. c. si quis, §. indulgētia, 2. q. 3.

Calumniator, si in accusatione defecerit, talionē recipiat, c. calumniator, 2. q. 3.

Calumnia, propter exemplum, grauius punienda: ne alij eadem facilitate ducti ad accusationes, vel nuntiationes profiliant, c. fin. ext. eod.

Calumniantes ad vindictam poscit similitudo supplicij, c. quisquis, 2. q. 8. c. qui calumniam, 5. q. 6.

Omnis, qui falsa intulerit, puniatur, & pro falsitate ferat infamiam, c. omnis, 5. q. 6.

Si quis falsum dixerit, vel personam innocentis falso crimine maculauerit, iuxta sacerdotis arbitriū diuturna poenitentia expurgetur, 5. q. 6.

Per delationē alteri nocere, Christiana charitati aduersatur. Delatores autem sunt, qui inuidiā produunt alios, c. delatori, extr. eod.

Aliud est, ex charitate aliorum crimina deferre: ut quos secreta admonitione corrigere non possumus, cōuictos iudicis sententia corripiat: atq; aliud insidiando falsa obycere, vel insultando vera facile exprobrare. illud enim charitatis, hoc impietatis est officium. Vnde prouerbum: Verba impiorum insidiantur sanguini, Os iustorū liberabit eos, c. qui ambulat, §. sed aliud, 5. q. 5.

DE SIMONIA: ET NE QUID PRO
Spiritualibus exigatur, vel promittatur.

Titulus III.

Continuatio.

Crimen publici iudicij, ipsiusq; accusationis materia est: Simonix autē crimen, quod ceteris detestabilius, eò grauius Diuina traditiōe vtriusq; testamēti (vt ex varijs exēplis apparet) vindicatum fuit, c. eos qui per pecunias, c. sicut simoniaca, ex. eo, tit. &, c. qui studet, 1. q. 1. c. tāta est labes, ex. eo.

Quid est Simonia?

Simonia est, secundum Abbatem, in c. nemo, ext. eo. Rei spiritualis, vel spiritualibus annexæ, cum aliquo temporali facta commutatio.

Vnde dicitur Simonia

Simonia dicitur à Simone mago, qui primus hoc abominando crimine in nouo Testamento Diuine gratiæ pertinaciter repugnauit, sibiq; dānationem comparauit. Appellatur etiam cupiditas Giezitica, à Giezi seruo Elizei, qui primò in veteri testamento gratiam sanitatis vendidit Naaman principi militiæ Regis Assyriorum: in cuius facti pœnam, lepra, qua Naaman laborabat, afficiebatur, c. qui studet, 1. q. 1.

Quotuplex Simonia?

Duplex est. Aut conuentionalis, aut mentalis. Conuentionalis est, cum cōuentio, promissio, pactum, vel aliena conditio de cōmutanda temporali cōmoditate, pro spirituali re, interuenit, c. cum super, extr. de confes. Vbi etiā notat Abb. & c. sunt nonnulli, 1. q. 1. Mentalis dicitur studiosa dantis, aut recipientis, cupiditas, nudaq; intentio vendendi vel permutandi spiritualia, vel spiritualibus annexa, absq; vllò actu subsecuto, c. fin. extr. eod. c. ex multis, 1. q. 1.

Qua causa Efficiens?

Affectus animi, cupiditasq; & pactum vel promissio emendi, vendendi, vel alio modo cōmutandi spiritualia, vel spiritualibus annexa, d. c. fin. ext. eod. & c. etsi quæstiones, ext. eod. c. veniens, c. ex tua, extr. eod. & c. sicut Episcoporum, 1. quæst. 2.

Quæ Materia?

Spiritualia & spiritualibus annexa, quæ pro re temporali commutantur, vel munere aliquo conceduntur. Spiritualia sunt: vt, cōsecrationes, benedictiones, ordinationes, Sacramentorū distributiones, & q̄ habētur in c. nō satis, & c. cū in Ecclesie, ext. eo. Vbi Alexand. III. ex Concilio Turonen. & Lateranensi affert: Horribile nimis esse, vt in quibusdam ecclesijs perhibetur, q̄ pro consecratione vel cōfirmatione Episcoporū, benedictione Abbatū, & ordinatione quarūcūq̄ personarū ecclesiasticarū, introductione presbyterorū in ecclesiā: nec nō pro sepulturis, exequijs mortuorū, benedictionibus nubentiū, consecratione & distributione sacramentorū, munera requirātur, c. suā nobis, c. sicut tuis, c. cōsulere & c. sicut pro certo, ext. eo. Quæ aut̄ sint tēporalia spiritualibus annexa? Docet Paschalis Papa, c. si quis obiecerit, 1. q. 3. inquiēs: si quis obiecerit, non cōsecrationes emi, sed res, q̄ ex cōsecratione proueniunt, penitus desipere probatur. Nā cū corporalis ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, aut tale quid, sine rebus corporalibus in nullo pficiat, sicut nec anima, sine corpore, corporaliter uiuit: quisquis horum alteru vēdit, sine q̄ nec alterum prouenit, neutrū inuenditū derelinquit. Nullus igitur emat præbendā, vel ecclesiam, vel aliquid ecclesiasticum: nec pastellum nec pastum antea, nec postea pro huiusmodi soluat, d. c. si quis obiecerit, & vt notatur in c. 1. 1. q. 3.

Preciū vel munus in triplici genere est. Est. n. aliud munus ab obsequio, aliud à manu, & aliud à lingua, Munus ab obsequio est seruitus indebita impen-

impesa. Munus à manu pecunia est. Munus à lingua, fauor. c. sunt nonnulli, 1. q. 2. Sic totū quicquid homines habēt in terra, omnia quoru dñi sunt, pecunia vocatur: seruus, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horū est pecunia dicitur. Hinc dicta, q̄a antiqui, q̄ habebāt in pecoribus habebāt, c. totū quicquid, 1. q. 3.

Qua Forma?

Cū res sacra, vel spiritualis pro munere, siue sit ab obsequio, siue à lingua, siue à manu, animo cōmutandi datur, vel recipitur, vel de ea danda vel recipienda tacitū, vel expressum pactum, vel promissio interueniat, simonia committitur. Quoniā in spiritualibus spiritualibusq̄ annexis omnis cōditio, omnis promissio, omneq̄ pactū tēporalis cōmoditatis simoniæ crimē inducit, c. quælitū, ext. de rerū permutat. c. si. extr. de pact. c. q̄ pio, 1. q. 2. Vnde, si sine promissione, pacto, cōditione, & animo permutandi qd pro re sacra vel spirituali offeratur, absq̄ scrupulo simoniæ prauitatis receptionē fieri posse, Inno. III. statuit, in c. tua nos, ext. eo. Qd̄ & probatur in c. et si q̄stiones, §. q̄ aut, c. veniēs, c. ex tuq̄, & c. si. ex. eo. In his tñ oblationib⁹ cōsiderādū esse, Hostiē. existimat: 1. Quid offeratur? c. serui, dist. 19. 2. Quale offeratur? c. pen. & vl. dist. 49. 3. A q̄ offeratur? arg. c. in gradib. 3. q. 8. 4. Pro q̄ offeratur? c. dictū est, 1. q. 1. 5. Qua intētiōe offeratur? c. in scripturis, 8. q. 1. c. officij, ext. de elect. 6. Quātū offeratur? c. Ananias, 17. q. 1. Et hoc est, q̄ Alexā. III. in c. et si q̄stiones, ex. eo. obscuriūs quodāmodō asserit cū ait: In accipiēdis vel dādis munerib⁹ tria sunt maxime attendēda, p̄sonę, s. dātis & accipiētis, qualitas, quātitas muneris, & donatiōis tēpus. Qualitas p̄sonarū: vt à q̄? & cui? videlicet, an à paupere

908 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
dinite) vel econuerso, siue à diuite locupleti da-
tum fuerit: æstimatio muneris & donationis: tē-
pus, si magni vel minoris pretij res data existat,
& an, instanti necessitate, seu alioj tempore, con-
feratur, &c.

Quis Finis?

Vt per tēporalia bona, spiritualia quis adipi-
scatur, fiatq; rei sacrę vel spiritualis cū munere
oblato cōmutatio, c. tua nos, §. licet aut, extr. eo.
& c. si. eod.

Qui Effectus?

Sicuti inter Simoniacos distinguiur: ita cū di-
stinctionis moderamine Simoniaci varijs pœnis
subijciuntur, vt refert Nicolaus Papa, in c. sta-
tuimus, vt sicut, & c. statuimus decretū, l. q. 1. nā
alij simoniacē ordinātur à simoniacis. alij simo-
niacē à nō simoniacis: alij nō simoniacē à simo-
niacis ordinātur. simoniaci simoniacē ordinati,
vel ordinatores, secūdū Ecclesiasticos canones à
proprio gradu decidūt, simoniaci quoq; simoni-
acē à nō simoniacis ordinati similiter ab officio
malē accepto remouētur. A simoniacis aut non
simoniacē ordinati, siquidē probare potuerint,
se cū ordinarētur, nescisse, eos simoniacos esse, &
q; tūc pro Catholicis habebātur in Ecclesia, mi-
sericorditer per man^o impositionē pro tēporis
necessitate in officio permanere cōcedūtur: si tñ
eos laudabilis vita cōmendet, c. statuimus, & c.
si qui, à simoniacis, l. q. 1. De ijs aut quos iusta ig-
norātia nō excusat, statuit Alexan. II. vt cōsecre-
tor & cōsecratus nō disparē dānationis sententiā
subeāt: sed vterq; deposit^o pœnitentiā agat, & pri-
uat^o propriā dignitate persistat, c. de cetero, l. q. 1.
Secundus. Quōd si simoniacus non ordinē sed
benefi-

beneficium Ecclesiasticum, putà, præbendam, vel prioratum seu decanatum, aut honorè vel dignitatem execrabili ardore auaritiæ, per pecuniam acquirere contendit, perpetua infamiæ nota tenetur, c. fin. 1. q. 3.

Tertius effectus est. Canonice purgationis onus, quod imponitur simoniaco, si quidem crimen manifestum est: non tamen inde simoniaci conuicti vel confessi fuerint. Sed tantum publica laborant infamia, c. de hoc, & c. insinuatum est, extr. de simo.

Quartus effectus est. Depositiõ & remotio ab ecclesia. Sicuti enim simoniaca pestis, vt ait Lucius Papa, sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione mox vt eius signa per aliquam personam claruerint (modò appareat, ob criminis euidentiã simoniacos se purgare canonicè non posse) dantes & recipientes de Ecclesia Dei eliminari, & repelli debent, c. sicut simoniaca, & c. consulere, extr. eod. & c. quos constiterit, 1. q. 1. Et nota, quòd tanta labes fit huius criminis, vt etiã serui aduersus dominos, meretrix & quilibet criminosi admittantur ad accusa. c. tanta labes, ex. eo.

Quintus effectus est. Suspensio, & restitutio muneris exacti & recepti aliquãdo duplicati, textus est in c. veniens, & c. audiuius, extr. eod. & c. si quis dator, 1. q. 1.

Quintus est. Infidelitas. Cùm enim omnis auaritia idolorum fit seruitus: quisquis hæc & maxime in dandis ecclesiasticis honoribus vigilanter nõ præcauet, infidelitatis perditioni subijcitur: etiã si tenere fidem verbis (quæ negat factò) videatur, c. cùm omnis, c. vetum est, §. his ita, & c. Petrus, 1. q. 1.

Ultimus

Ultimus effectus est. Perpetua dānatio: si simonia-
cus in hoc crimine perseveret, nec resipiscat, c. si
quis dator, 1. q. 3. c. quos cōstituerit, & c. ventū est,
1. q. 1.

Quæ Affinia?

Crimen auaritiæ, ambitus, vsura, furtum. Nā
simoniæ crimen in Canone vocatur ardor auaritiæ,
c. si quis p̄bendas, 1. q. 3. Et simoniacus cōpa-
ratur furi, c. ordinatiōes, 1. q. 1. Et deniq; simonia
assimulatur crimini vsurarū, Hostiens. §. quali-
ter, eod. tit. Sicuti etiā per ambientis petitionem
eam fieri contingit, c. sicut Episcoporum, 1. q. 2.
in verbis: q̄ non ex ambiētis petitione processit.

Quæ Contraria?

Gratia gratis data. Vnde Leo Papa, inc. 2. 1. q.
1. Gratia, si nō gratis datur, vel accipitur, gratia
non est: simoniaci autē non gratis accipiunt, igitur
gratiam, quæ maximē in ecclesiasticis Ordini-
bus operatur, nō accipiunt: si nō accipiunt nō
habent: si autē non habent, nec gratis nec nō gra-
tis cuiq; dare possūt, & c. gratiā, 1. q. 1. Oblatio vo-
luntaria absq; vlla cōditione, pacto, vel promi-
sione, c. tua nos, & c. etsi quæstiones, ext. eo. perni-
tiosa cōsuetudo, c. ea quæ, extr. eod.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

*Quæ malo inchoantur principio, non peraguntur bono
exitu, c. principatus, 1. q. 1.*

Quod nō habeo, dare nō possū, c. qui perfectionē, 1. q. 1.

*Non superadificatur bonum opus, vbi Christus fun-
damentum non est, c. cum Paulus, 1. q. 1.*

*Sicut Sol pertransiēs sordida loca, nō cōtaminatur: ita
Sacramēta, administratione improborū clericorū ineffi-
cacia nō redduntur, c. si iustus, 1. q. 1. & c. nōne, 1. q. 1.*

Charitas, quæ operit multitudinē peccatorū proprium

donum est Catholica vnitatis, & pacis, c. multa, 1. q. 1.

Simoniacorum sacramenta effectu gratia carent, licet enim vera sint quò ad formam, inania tamè & falsa sunt quantū ad effectū: cū non possint in cordibus hominum gignere, vel incendere celestem gratiam, c. sicut Eunuchus, 1. q. 1. cōtrariū videtur dici in c. statuimus, vt sicut, & sicut, 1. q. 1. Sed distingue inter Sacramenta, quæ sunt necessitatis, & quæ dignitatis, vt ibid.

Tantò grauiora sunt delicta, quantò diutius infelicem animam tenuerint alligatam, c. cū in ecclesia, ext. eod.

Diurnitas temporis nō diminuit peccata, sed auget, c. non satis, ext. eod.

Munere inuisibilis gratia quæstibus nō sunt cōparanda, c. quicquid, 1. q. 1.

Quibus sua sufficiunt, ecclesie alimentis non sustentantur, c. pastor, & c. si quis, 1. q. 2.

Quod pro necessitate temporis, statutū est, cessante necessitate, pariter cessare debet, c. quod pro, 1. q. 1.

Vilissimus reputāndus est, nisi præcellat scientia, & sanctitate, qui est honore præstātor, c. vilissimus, 1. q. 1.

Baptismus, siue per bonū, siue per malū ministrū administratur, reiterari nō debet, c. dedit, et c. hāc regul. 1. q. 1.

Dū verbū accedit ad elemētū sit sacramētū, c. 55. 1. q. 1.

Sine fide & charitate, nec euangelium habetur, nec profunt aliqua bona, c. Marcion, 1. q. 1.

Non meritis hominū, sed veritate Spiritus sancti peccata remittuntur, c. vt euidenter, & c. multi, 1. q. 1.

Sicut simoniaca pestis, sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione mox, vt eius signa per aliquā personam claruerint de Ecclesia Dei simoniacus eliminari & repelli debet, c. sicut simoniaca, ext. eod.

Simoniacum est, pro temporali obsequio beneficium Ecclesiasticum promittere, c. cum essent, extr. eod.

In accipiendis vel dandis muneribus, tria attendenda sunt maxime, persona scilicet dantis, & recipientis qualitas. Quantitas muneris & donationis tempus, c. et si quaestio, ext. eod.

Non solum à malo, sed ab omni specie mali, est abstinendum, c. audiuimus, extr. eod.

Sacramenta libere sunt conferenda: cogit tamen Ordinarius laicos, obseruare laudabiles consuetudines, c. ad Apostolicam, extr. eod.

Simplicitas & ignorantia in illis, qua sunt iuri, neminem excusant, c. quoniam, extr. eod.

Simonia est, dare pecuniam, pro administratione rerum spiritualium, seu Ecclesiasticarum habenda, & dantes & recipientes simonia damnatio inuoluit, c. consilium, eo.

Is qui ordinatus fuerit, si non ex pacto neque exactus ac petitus, post acceptas chartas, & pallium, offerre aliquid cuiuslibet ex clero gratia tamen modo causa voluerit, permittitur: quia eius oblatio nullam culpam maculam ingerit, quae non ex ambietis petitione processit, c. sicut episcopatum, 1. q. 2.

NE PRAELATI VICES SVAS
vel Ecclesias, sub annuo censu concedant.

Titulus IIII.

Continuatio.

Concessio iurisdictionum & ecclesiarum sub praecio, vel annuo consensu, species simoniae est, arg. ex multis, 1. q. 3.

*Quae Forma concessionis, ut inducat Simoniae vitium?
Si ita concedatur: Exercebis, talem iurisdictionem,*

nem, super tales sacerdotes, & pars lucri, vel totū
 lucrum fit tuū, sed mihi Episcopo, vel Archiepi-
 scopo tantū reddes. Et talis concessio simoniaca
 est, arg. c. ex multis, 1. q. 3. c. quoniā in quibusdam,
 & c. quoniam enormis, ext. eo. Sed si diceret: ego
 tibi pro salario tuo cētum dabo, & exerceas iuris-
 dictionē in hos sacerdotes, & tu dabis mihi totū
 lucrum. Et hæc concessio licita est, c. militare, 23.
 q. 1. Quia Episcopi exercentibus iurisdictionem
 Episcopale, salarium dare possunt, c. charitatem,
 12. q. 2. Imò licet regimē Ecclesię, prælatio, vel ius
 spirituale, sub præcio cōmitti non possit: si tamē
 contingeret, prælatū infirmū esse, vel absentem,
 benè potest præcio dato sacerdos vicarius ibi con-
 stitui, c. peruenit, extr. de appel. c. de rectorib. ext.
 de cler. ægro. c. charitatem, 12. q. 1. Et ille qui locat
 operas suas spirituales nō peccat, si aliunde sum-
 ptus non habeat, c. duces, 1. q. 1. Quid autem, si ali-
 unde viuere possit? & tunc licet, non sit simonia,
 est tamen res mali exempli. Et ideo non locet o-
 peras vel impendat. Quia non tenetur, sicuti etiā
 dicitur, quòd nunquam pauperi sacerdoti vel di-
 uiti, nec ad diem, nec ad annum, pro diuinis offi-
 cijs, aliquid recipere licet, c. in multis, ext. de ma-
 gistris, & ne aliquid, & c. Nec pactum de mercede
 constituenda pro diuinis in iure subsistit.
 sed quidem pro mansione, quam facit apud ali-
 quam Ecclesiam, vel pro alijs beneficijs, quæ ibi
 facit, vel pro recompensatione damnorum, quæ
 sustinet occasione morę ibi cōtractæ, c. ad quæsti-
 ones, extr. de rei permutat. Nec obest, si dicatur,
 quòd ius percipiendi mercedem temporalem in
 Ecclesia non habeat, si clericus diues est: cū qui

M m m

de pro-

de proprio viuere possit, de bonis ecclesiæ non debeat alimētari, c. clericos, & c. pastor, 1. q. 2. hoc enim iuris est: quod siue sit diues, siue pauper: Qui altari seruit, de altari uiuat, c. secundum Apostolum, extr. de præben. Nec contradicunt Dd. c. clericos, & c. pastor, quæ non loquuntur de clericis seruientibus ecclesijs, sed de alijs abundantib. clericis, qui seruitia debita Ecclesijs non præstant: nec earum clerici sunt, hoc tenet Archi. c. illi qui, 12. q. 2. Abb. in c. Episcopus, extr. de præben. & alij in c. postulasti, extr. de rescriptis. Iurisdictio igitur Ecclesiastica, sub annuo censu concedi uel uendi regulariter non potest, licet fructus ecclesiarum, & obuentiones temporales quolibet alienationis titulo distrahantur, c. querelam, extr. eod. Cōcessione autem officij temporalis pro pecunia turpis quæstus quæritur, non simoniæ crimen committitur, nisi habeat spirituale annexū, c. saluator, 1. q. 3.

Qui Effectus prohibita Concessionis?

Primus effectus est sacerdotū grauamē, & subuersio iudiciorum, c. 2. ext. eo. Quia si iurisdictio uendi posset, emptor maiores faceret condemnationes: Et sic aggrauaret, & iudicia subuerterentur æquitate repulsa. 2. Offensio Dei & legis, c. qui rectè, 11. q. 3. Quia cū Prælati gratis debeat iudicare, c. non sanè, 14. q. 5. & mūdās seruare manus, nullumq; contingere lucrum, c. cū æterni, de re iud. in 6. si iudicia uenalia exponit Deum & legem offendit, ut in a. h. de man. prin. §. oportet, colum. 3.

3. Obliuio æternæ salutis, c. quoniam enormis, extr. eod. Cū enim regimen ecclesiæ, vel sacerdotium

dotium sub mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur, d. c. quoniam, extr. eod.

4. Delictum simoniæ. Quia, qui vices suas vel iurisdictionem sub annuo censu concedunt, curam tradunt, c. fin. extr. de off. vica. Deinde iudicium, quod gratis Prælati debent reddere, venale exponunt, c. vendentes, 1. q. 3. c. 3. extr. exod.

5. Ius spirituale, i. iurisdictionem, quæ spiritualis est, vendunt, c. ex multis, 1. q. 3. Quod nihil aliud est, quàm simoniam committere, vt notatur in c. si quis Episcopus, 1. q. 1. & c. saluator, 1. q. 3. Ob id tales Prælati pœnis canonicis in simoniacos constitutis subijciuntur, c. 2. extr. eod.

*Quibus pœnis obstringuntur Prælati, vices suas,
vel ecclesias, sub annuo censu
concedentes?*

Is, qui iurisdictionem ecclesiasticam, pecunia data, acquirit, officio adepto priuatur, & è clero remouetur. Prælati autem, qui talem iurisdictionem sub præcio concedit, vel vendit, potestate conferendi destituitur. Et hac ratione quilibet in eo, in quo deliquit, punitur, c. 1. & c. 2. extr. eo. c. pastoralis, ext. de iure patronatus, c. literas, ext. de tēporibus Ordinand. Quandoq; Prælati etiã deponitur, c. dictum, 81. distin. Quandoq; ad tempus, ratione dignitatis, & delicti habita, suspenditur, c. quicquid, 1. q. 1. Qui autem officium temporale, vel iurisdictionem secularem, data pecunia consequitur, pœna legis Iulix, De ambitu, tenetur, l. 1. C. ad legem Iul.

de amb.

Mmm 2

DE

916 ANALYS. IVRIS PONTIFICI
DE MAGISTRIS: ET NE ALI-
quid exigatur pro licentia docendi.

Titulus V.

Continuatio.

Exactio præcij, pro docendi licentia conceden-
da, etiam cuiuscunq; consuetudinis obtentu
facta, quandam simoniæ specië refert, vt no-
tat Abb. in c. 1. extr. eo. licet proprië simonia non
fit, sed potius turpe lucrum appelletur, Innocen.
in c. prohibeas, ext. eo.

Quis Magister, & vnde dicatur?

Magister dicitur, qui alicuius regiminis, rei vel
negotij, præ cæteris, curam gerit: quicunq; alium
instruit vel regit; à monendo, siue monstrado, di-
ctus, l. quibus, ff. de verb. signifi. Is qualis esse, quã
scientiam, & qualiter docere debeat? vide Hosti-
enf. §. qualis, §. quam scientiam, & §. & quali-
ter, eod. tit.

Quæ Forma constituendi Magistros?

Vt non solum in qualibet Ecclesia Cathedra-
li, sed etiam in alijs, quarum sufficere poterunt
facultates, sub assignatione vnius præbendæ
proventus, constituatur magister, idoneus, pro-
tidus, honestus, & discretus, à prælato cum Ca-
pitulo, seu maiori & saniori parte Capituli eligē-
dus, qui Clericos ecclesiarum ipsarum in huma-
nioribus literis, alijsq; facultatibus gratis instru-
at, & doceat, c. quia nonnullis, §. verum, c. prohi-
beas, §. sanè, extr. eod.

Quæ causa Impulsiva?

Pietas & necessitas, c. quoniam, & c. quia non-
nulli, extr. eod.

quis

Quis Finis & Effectus?

Ne propter inopiã, & legendi studium, & oportunitas proficiendi subtrahatur. Quoniam Ecclesia Dei, sicut pia mater providere necessitati eorũ tenetur, qui parentũ opibus iuuari non possunt, c. quoniam, & c. quia nonnullis, extr. eo.

Secundò. Ut docti habeantur clerici, qui in Ecclesia Dei, velut splendor fulgeãt firmamenti, & velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad iustitiã valeant plurimos erudire: quibus si proprii prouentus ecclesiastici non sufficiant, prælatus cum Capitulo necessaria subministret. Docentes verò in Theologica facultate, dum in scholis docuerint, & Studẽtes in ipsa, integrè per annos quinque percipiant de licẽtia sedis Apostolicæ prouentus præbendarum, & beneficiorum suorum, non obstante aliqua contraria consuetudine, vel statuto; cum denario fraudari non debeant in vinea domini operantes, c. fin. ex. eod.

Tertio. Licet cuiuslibet Magistrorum à Capitulo assignetur vnus præbendę prouetus, & pro Theologo à Metropolitano tantundẽ: tamen propter hoc nõ efficiuntur Canonici: sed tandiũ tantũ redditus ipsos percipiunt, quãdiũ perstiterint in docẽdi munere, c. q̃a nonnulli, §. assignetur, ex. eo.

Quartò. Ut quicumque viri idonei & literati uoluerint regere studia literarũ, sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur. Si qui verò huiusmodi prohibitionis vel præcepti extiterint trãsgressores, illi officijs & dignitatib. priuãtur. Dignum quippe videtur, vt in Ecclesia fructus sui laboris nõ habeat, qui cupiditate animi, dũ vendit docẽdi licentiã, ecclesiasticum pro-

918 ANALYS. IVRIS PONTIFICI
fectum nititur impedire, c. quoniam, §. dignū, &
c. quanto, vers. vt quicumq;, §. cūm autem, ext. eo.

DE IVDÆIS SARRACENIS,
Et eorum seruis.

Titulus VI.

Continuatio.

AD simoniæ crimen alijs vitijs propius acce-
dit blasphemia indecensq; cultus, quo Iu-
dæi, Sarraceni, hæretici, & cæteri impijs se-
ctis addicti diuinæ traditioni aduersantur.

Qui dicuntur Iudæi?

Iudæi dicuntur, qui legibus Mosaicis, absq; fide
in Christum Saluatorem nostrum, adhærēt, eas-
que ad literam superstitiosè obseruāt, c. cūm Mar-
thæ, §. cæterum, extr. de celebrat. Missa. & c. tran-
lato, extr. de constit.

Vnde dicti Iudæi?

Dicti à tribu Iuda, quòd illa tribus erat cæteris
præstantior. Vnde in bellis primam aciem & re-
gni priuilegiū obtinuit: scilicet vt de ea sola Rex
crearetur: sicut ex tribu Leui, sacerdotes accipie-
bantur, Hostiens. in §. & vnde dicantur, ex eo. tit.

In quibus Iudæi cum Christianis eodem iure

& priuilegijs vtantur?

Licet propria culpa Iudæos seruituti subiecerit
ipfos tñ tolerat Christiana pietas: ita vt in mul-
tis ad parem legum obseruantiam cum Christia-
nis obstringantur, singularibusq; priuilegijs iure
indultis gaudeant. Vnde in contractibus leges
Christianorum sequuntur, coram iudicibus secu-
laribus

laribus ligant, matrimonia inter se contrahunt, nec diebus sabbathinis inuiti ad iudicium trahuntur, præcipiturq; Christianis, ne aut Iudæos offendant, vel contra eorum synagogam irruant, vel violentas manus rebus eorum iniiciant, l. si qua, l. nullus, l. die sabbatho, l. in synagogam, C. de Iudæis & Cælico.

Quæ in odium Iudæismi contra Iudæos iure sunt introducta?

Primò. Iudæi ab omnibus honoribus & dignitatibus repelluntur: nouas synagogas non extruunt sub pæna statuta, in l. si. C. de Iudæis, & Cel. & c. Iudæi, extr. eod. 2. Vniuersitati Iudæorum non legatur, l. 1. C. eo. 3. Ab actis legitimis repelluntur, c. alieni, 2. q. 7. 4. Christiana mancipia illis habere non licet, c. 1. extr. eo. 5. Ab assidua communione Christianorum abstinere tenentur, c. sæpè, 28. q. 1. 6. In diebus lamentationum & Dominicæ passionis in publicum prodire vetantur, c. in nonnullis, extr. eod. 7. Vtriusq; sexus Iudæi vti habitu, per quem à Christianis discernantur iubentur, d. c. in nonnullis, extr. eo. 8. Iudæi medici Christianos inuisere in infirmitatib; vel medicamenta præbere, vel cum eis in iisdem balneis esse, prohibentur, c. nullus, & c. omnes, 28. q. 1.

Quæ pæna imponitur prædicta nõ seruantibus?

Et certè Iudæo non contento suis finibus non est priuilegium seruandum, c. priuilegium, 11. q. 3. Vnde Iudæi irruentes in cõuersum ad Christi cultum, sunt concremandi, iuxta sanctionē Cõstantini Imperatoris, l. 2. C. eo. Sed si Iudæi sint pacifici & q; eis res suas violèter abstulerit tenetur duplū restituere. Qd' si iudex dissimulauerit, eadē

pœnam incurrit, l. Christianis, C. de paga. & hoc secundum leges, sed secundum canones, vel officij priuatione, vel excōmunicationis censura plectitur, c. sicut Iudæi, ext. eod. Sed et si Iudæi cōtra canonicas sanctiones delinquāt, puniuntur quādoq; in personis, vt, c. sæpè, dist. 28. Quādoq; pecuniariter, c. cū sit, ext. eo. Et quandoq; per pœnā spiritualē indirectē. Quia excōmunicantur fideles eis participantes, c. et si Iudæos, ext. eod. c. quāto, ext. de vsur. & c. de terris, ext. de decimis.

Qui dicuntur Sarraceni?

Secundum Hostiensem, Sarraceni dicuntur, qui Deos innumeros, deasq; imò dæmones, colunt & adorant: nec nouum Testamentum, nec vetus, recipiunt. Quibus interdicitur in l. 2. C. de paga. ne sub nobis degentes faciant sacrificia, vel, inspecto iecore animalis vel extis, i. interioribus, promittant vel diuinent aliquid futurum.

Vnde dicuntur Sarraceni?

Sarraceni, vt putat Speculator, lib. 4. par. 4. hoc tit. non dicuntur à Sara, sed à Samaria ciuitate.

An communio Sarracenorum sit permissa?

Illis, qui cum Paganis ad fidem Christianā conuertendi gratia, viuunt, communio sanctionibus canonicis permittitur: ita vt his cibis, qui ab infidelibus apponuntur cum modestia & gratiarum actiōe, seruata temporum qualitate, vt liceat, c. quā sit, extr. eod. Alijs autem à communione Sarracenorum, sicut & Iudæorum, sub pœna censuræ ecclesiasticæ, abstinendum est, c. sæpè, 28. q. 1. & c. sequenti.

*An Iudæus vel Sarracenus mancipium Christianum
habere possit?*

Concilio Maciens. sancitum est, vt nullū Christianum mācipium Iudæo seruiat, sed, datis 11. solidis, pro quolibet bono mancipio, ipsum, quicūque Christianorum seu ad ingenuitatem, vel ad seruitium licentiā habeat redimēdi. Quia nephas est, quē Christus redemit, blasphemū Christi in seruitutis vinculis detinere, c. 1. ext. eo. & c. 2. eo. Vnde in legibus statutum est, ne Christianum mācipiū hæreticus, Iudæus, vel paganus, habeat, possideat, vel circumcidat: intantum, vt si id circumciderit, non solū mancipij damno, verū etiam capitali sentētia, ipso seruo, pro premio libertate donādo mulctetur, l. vnica, C. ne quis Christ. mā. hæret. vel Iudæus, &c.

DE HÆRETICIS.

Titulus VII.

Continuatio.

Non minū hæretici, quā Iudæi & Sarraceni suis confictis erroribus diuinā lædunt maiestātē: qui si spiritali disciplina corrigi nō possunt, varijs pœnis subijciuntur, c. vergentis, extr. eod.

Quis dicitur Hæreticus?

Hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maxime vanæ gloriæ, principatusq; sui gratia, falsas & nouas opiniones vel gignit vel sequitur, c. hæreticus, 24. q. 3.

Vnde Hæresis dicta?

Hæresis Græcè ab electione dicitur: q; scilicet eā sibi vnusquisq; eligat disciplinam, quā putat esse meliorem. Quicunq; igitur aliter scripturā intelligit, quā sensus Spiritus sancti flagitat, quo

scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamē hæreticus appellari potest. & de carnis operibus est, eligens quæ peiora sunt, c. hæresis, 24. q. 3.

Quod sunt secta hereticorum? Et unde nomina sua habeant?

Variæ sunt hæreticorū sectæ: quas Isid. octavo lib. Etymologiarum, cap. 5. recenset: Quidam autē heretici, q̄ de Ecclesia recesserunt, ex nomine suorum authorum nuncupantur: veluti Menādriani à Menandro mago, discipulo Simonis nūcupati: qui mundum non à Deo creatum, sed ab angelis factū asserunt. Nicolaitę dicti à Nicolao Diacono ecclesiæ Hierosolomorū, q̄ propter pulchritudinē relinquens vxorem, vt qui vellet ea vteretur, versa est in stuprum talis cōsuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur, c. quidam autē, 24. q. 3. Fotiniani à Fotino Gallogreciæ Smyrnæ Episcopo dicti, qui Hebionitarum heresim suscitans, asseruit Christum ex Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptū, d. c. quidā autē. Alij verò ex causis nouorū ritū, vel opinionū nuncupātur, quas vel instituerunt, vel tutari conati sunt: cuiusmodi sunt antropomorphitę dicti, ex eo q̄ simplicitate rustica Deū habere humana mēbra, q̄ in diuinis libris scripta sunt arbitrātur. Aquarij appellati, eò q̄ aquam solam offerunt in calice sacramēti. Et alij, quos vide in d. c. quidam autem, 24. q. 3. & l. Arriani, & seq. ll. C. de hæret. & Manichæ.

Quæ causa Efficiens?

Sathan, pertinaciā mentis, peruersus intellectus, dissidium, imperitiā & arrogantia Doctorum, c. dixit Apostolus, c. qui in Ecclesia, c. transferunt, 24. q. 3. c. 1. 24. q. 1. & c. ad abolendum, extr. eod. 246

Quæ Materia?

Mendaciū & error circa articulos fidei & sacramenta. Vnde constitutionib. Imperialib. hereticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionib. subiiciuntur, q̄vel leui argumēto à iudicio Catholicę religionis & tramite detecti fuerint deuiare, l. oēs veritę, C. eo, & notatur in c. ad Apostolicā, c. cūm Christus, &, c. qui alios, ex. eo, &, c. quid autem, 24. q. 3. &, c. Acacius, 24. q. 1.

Quæ Forma?

Est erroris contra fidem Catholicam conficti cū asseueratiōe p̄tinax defensio & approbatio. Vnde qui in Ecclesia Christi morbidum prauumq; qd sapit, si correctus. vt sanum rectumq; sequatur, resistat contumaciter, suaq; pestifera & mortifera dogmata emendare nolit, sed pertinaciter defendere persistat, proculdubio hæreticus est, c. qui in Ecclesia, 24. q. 3. Multoq; damnabilior illis qui errant. Quia non solum errat, sed etiam alijs offendicula erroris præparat & confirmat. Vnde, quia magister erroris est: non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est, c. qui aliorū, 24. q. 3. è cōtrariō qui sententiam suam, quamuis falsam atq; peruersam, nulla pertinaci contentione, defendit, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererit, sed à seductis atq; in errorem lapsis parentibus accepit, sollicitus quęstitate corrigi velit, inter hæreticos non est deputandus, c. dixit Apostolus, 24. q. 3.

Quæ causa Impulsua?

Temporale aliquod commodum, vana gloria, principatus, c. hæreticus est, 24. q. 3.

Q̄

Quæ causa permittenda Hæreses?

Idèd diuina prouidètia multos diuersi erroris hæreticos esse permittit, vt probentur electi, teste Apostolo, 1. Corin. 2. Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant, c. idèd, 24. q. 3.

Quis Finis & Effectus?

Finis & effectus ex varijs pœnis in hæreticos iuro statutis colliguntur. Sunt autè canonicæ pœnæ, ex-communicatio, depositio, confiscatio, militaris persecutio, curiæ secularis traditio. Primò, n. Lucius tertius Canonica ordinatione fanciuit, vt quicumque manifestè fuerit in hæresi deprehensus, si clericus sit, totius ecclesiastici Ordinis prerogatiua priuetur, & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico secularis potestatis relinquatur arbitrio, animaduersione debita puniendus: nisi còtinuò post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ unitatem spontè recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè abiurare & satisfactionem congruam exhibere cõsenserit, c. ad Apostolicam, ext. eo. c. super eo, eo, tit. in 6. Si autè fuerit laicus, tunc nisi (prout dictum est) abiurata hæresi & satisfactione exhibita confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionè. Qui verò inuèti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi, iuxta considerationè suspensionis, qualitatèq; personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, simili sententiæ subiacent, c. excõmunicamus, §. qui aut, extr. eo. Illi aut qui post abiurationè præfati erroris, vel post quàm se proprii antistitis examinatione purgaerint,

rint, deprehēsi fuerint in abiuratā hæreſim reci-
diſſe, ſeculari iudicio, ſine vlla penit^o audiētias ſūt
relinquēdi, d. c. ad Apoſt. eo. & c. accuſa. eo. tit. in 6.
Secūdo, q̄ bona hereticorum ipſo iure ſint cōfiſ-
cata. Quæ bona, ſi eorum domini hæreſici, q̄bus
ablata ſunt, in clericatu ſint, vel tēporali eccleſiæ
ditiōi ſubiecti, eccleſiæ fiſco addicūtur: vel ſi ab a-
liq̄ eccleſia ſtipendiū habeāt, ipſi eccleſiæ, q̄ ſtipen-
diū eis ſuppeditabat applicātur: ſi aut laici ſint,
& imperio Principis ſecularis ſubiecti, fiſco debē-
tur, nec vnq̄ reſtituuntur, niſi abnegantib. hæreſi-
corū confortium Princeps miſericordia ductus,
vltro reſtituat. Cōfiſcationis tñ executio, vel bo-
norum ipſorū occupatio fieri nō debet per Prin-
cipes, aut alios, ante q̄ per Episcopum loci, vel a-
liam perſonam eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc ha-
beat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine
ſuerit promulgata, c. cū ſecundū, eo. tit. in 6. &
c. vergētis, ex. eo. c. excōmunicat^o, §. dānati, ex. eo.

Tertiō, licet filij pro parentib. ratione criminis
patrati regulariter non puniātur, l. 1. q. 4. per tot.
tñ in hæreſi vltio non ſolūm in authores ſclerū
ſed etiā in progeniē damnatorū, iuxta canonicas
ſanctiōes, vt in crimine læſe maiēſtatis, fertur: ita
et nec filij orthodoxi parentib. ob hæreſim dāna-
tis ſuccedāt, nec aliquis miſeratiōis p̄textus hu-
iuſmodi ſeueritatis cenſuram impedire poſſit, c.
vergentis, §. ne huiuſmodi, extr. eod. licet leges a-
liud ſtatuant, l. manichæos, C. eod.

Quartō, vxorū catholicarum ſciēter nubentiū
maritis hereticis, dotes, p̄pter hæreſim maritorū
ſimul cum alijs bonis conſiſcantur: niſi tēpore cō-
tracti matrimonij maritos hæreſicos ignorarēt.
c. decreuit, eod. tit. in 6.

Quin,

Quintò, in eo casu, quo hæredes ad successione ob hæresim sui authoris non debent admitti: nõ obstante, q̄ authore ipso viuente hoc non fuerit (interueniente ipsius morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortẽ eiusdem, instituta accusatione proceditur, c. accusatus, §. in eo verò, eod. tit. in. 6. Proceditur autem in hæresis causa simpliciter, & de plano. Et dicta testium accusatorumq̄ non publicantur, si periculũ timeatur, c. statuta, eo. in 6. 6. Filij hæreticorum vsq̄ ad secundũ gradum lineæ paternæ, & ad primũ gradũ lineæ maternæ, ad beneficiũ ecclesiasticũ vel officiũ seculare, nõ admittuntur: nisi patres ante mortẽ se emendauerint, c. statutũ, eod. in 6. 7. Absoluuntur, & liberantur à debito fidelitatis, dominij, & obsequij, quicũq̄ lapsi in hæresim aliquo pacto tenebãtur adstricti, c. absolutos, ext. eo. 8. Filius per hæresim patris liberatur ex potestate: ideò emancipatio à patre facta, etiã postea vitiũ detegatur, nullius momenti est, c. quicunque, §. illorum, eo. in 6. 9. Credẽtes, receptatores, defensores & fautores hæreticorum, excommunicationis censuræ subijciuntur, & postq̄ quis taliũ excommunicatione fuerit notatus, si intra annum satisfacere cõtẽpserit, extũc ipso iure fit infamis: nec ad publica officia seu cõsilia, nec ad eligẽdos aliquos, nec ad testimoniũ, nec ad hæreditatis successione, nec ad testandi ius, vel alium iuris actũ, admittitur, c. excõmunicamus, §. credẽtes, ex. eo. c. quicunq̄, §. hæretici, & c. statutũ felicitis, eo. in 6. 10. Aduocati, notarij, qui hæreticis credẽtibus fautorib. vel defensorib. eorundẽ, in aliquo præstitierint patrociniũ, auxiliũ, consiliũ, vel fauorẽ, vel instrumẽta publica cõscripserint, ab officio su

speni perpetuæ infamiæ nota plectuntur, c. si aduersus, ext. eod. & d. c. excōmunicauimus, §. credentes. 11. Cadauera hæreticorum, credentiū, receptatorum, defensorum, vel fautorum eorū ecclesiasticæ sepulturæ nō traduntur: si quis autē hoc scienter facere præsumpserit, excommunicationis pœnam incurrit: nec absolutionis beneficium meretur, nisi proprijs manibus publicè extumulet, eaq; terræ proiecta relinquat, c. quicumque hæreticos, eod. tit. in 6. 12. Damnato auctore, damnantur eius scripturæ, libri & opera, c. fraternitatis, extr. eod. 13. Aeternæ felicitatis iacturam faciet, & diabolo angelisque eius associabitur, nisi retracto gradu resipiscat, atq; se per pœnitentiam fidemq; in Christum veram, repulsa falsa opinione, vnitati Ecclesiæ aggreget, c. firmissimè, extr. eod. 14. In causa hæresis excommunicatus potest esse iudex, idem excommunicati participes vel socij criminis alijsq; intestabiles ad testificandum admittuntur, procediturque sine strepitu & figura iudicij, c. in fidei, c. præsidentes, & c. fin. eod. in 6.

Quæ Cognata?

Schisma, apostasia, infidelitas, Iudaismus, hypocrisis, superstitio, relapsus abiuratione facta.

Quæ Pugnantiæ?

Pura doctrina, opinio pertinaciter tamen nō defensata, fidelitas, abiuratio criminis, veritas, dona Spiritus sancti.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Dubius in fide, infidelis est, nec eis omninò credendum est, qui fidem veritatis ignorat, c. 1. extr. eod.

Quæ

Qui alios, cum potest, ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat, c. 2. extr. eod.

Omni homini, qui Ecclesie Catholicae non tenet unitatem, neque Baptismus, neque eleemosyna quantumuis copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere potest ad salutem, c. firmissime, ext. eod. c. quicumque, 24. q. 1.

Sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali et humana carne subsistens, c. cum Christus, extr. eod.

Longè grauius est eternam, quàm temporalem, ledere maiestatem, c. vergentis, eod.

Iuxta Canonicas sanctiones quandoque ultio non solum in authores scelerum, sed etiam progeniem damnatorum fertur, c. vergentis, extr. eod.

Heretici magistri erroris existunt. Quia veritatis discipuli non fuerunt, c. quid autem, 24. q. 3.

Diuina maledictio meritum maledicti designat, c. Deus, 24. q. 3.

Vbi sana fides non est, non potest esse iustitia. Quia iustus ex fide viuit, c. vbi sana, 24. q. 1.

Heretici cum à fide catholica destiterint, perfectionem Spiritus, quam acceperant, amiserunt, c. heretici, 24. q. 1.

DE SCHISMATICIS, ET ORDINATIS ab eis.

Titulus VIII.

Continuatio.

Affine heresi est schisma. Nullum enim schisma est, quod sibi non aliquam heresim confingat. Hoc tamen inter schisma & heresim interest: quod heresis peruersam dogma habeat: schisma post Episcopalem decessionem ab Ecclesia pariter separat: qui-

quidē à principio aliqua ex parte intelligi potest
diuersam, c. inter hæresim, 24. q. 3.

Quid est Schisma?

Schisma est, illicita diuisio ab vnitæte vel vniuer-
sitate Ecclesiæ, per inobedientiam facta, d. c. inter
schisma, 24. q. 3.

Vnde dicitur Schisma?

Dicitur schisma à scissura. Cùm. n. fides vel Eccle-
sia catholica vnionē designet: si q̄s ab hac recedat,
diuisus est, & schismaticus dicitur, c. schisma, 24. q. 1.

Quot modis dicuntur Schismatici?

Dicuntur largè, minus largè & strictè. Largè di-
cuntur schismatici, q̄libet criminosi, c. sacerdotes,
1. q. 1. & c. sectadū, 24. q. 3. Minus largè schismatici
dicuntur, excōmunicati, c. Apostolicæ, 24. q. 3. Ex
quibus aliqui sunt, qui nō peccāt in excōmunica-
tione manentes, c. inquisitioni, ext. de sent. excō.
c. exceptionē, ex. de exce. Strictè appellatur schif-
matici, q̄ diuisi ab vnitæte Ecclesiæ, peculiarib. cō-
stitutionib. factis, suos cōstituunt Episcopos, &
presbyteros, c. Nouatianus, 7. q. 1. vel q̄, contēptis
cōstitutionib. Ecclesiæ, cōtra Episcopos & præla-
tos Ecclesiæ cōiurationes & cōspiratiōes faciunt,
c. conurationū, & 4. c. sequentibus, 11. quæst. 1.

Quibus pœnis puniuntur Schismatici?

Primò, excōmunicationis, & suspēisionis cēsura
feruntur: & si nō resipuerint, deponuntur, c. in no-
mine Domini, 23. dist. Et si nec dū corrigi possunt,
imploratur iudicis secularis officium, & brachiū
seculare, c. petimus, 10. q. 1. & c. quoniā in quibus-
dā. §. penul. & fin. ext. de off. Ordinarij. Secūdò,
quod ordinationes, beneficiorum collationes ec-
clesiasticarū rerū alienationes per schismaticos

N n n factæ,

facta, sint irrita, c. 1. extr. eo. Et ordinati ab officio
 repellantur: nisi cum eis fuerit dispensatum, c. fi.
 extr. eo. Sed à quo ordinatus per schismaticum dis-
 pensationem habere debet vt sustineatur? Et di-
 stinguatur: Aut scienter recepit Ordinem à schis-
 matico, & solus Papa dispensat. Vel ignoratia du-
 ctus probabili & nõ supina: ex tunc à discreto Pre-
 lato prodest accepta dispensatio. Quia & ordina-
 ti ab hæretico dispensati uè admittuntur, & tole-
 rantur in ordinibus, c. 1. & c. 2. ex de ord. ab Epif-
 copo, qui resig. Epif. Prædictas tamen pœnas in-
 tellige de schismaticis stricta significatione sum-
 ptis. Inter quos tamé ita distinguitur: vt schisma-
 tici constitutis suis Episcopis & Prælati ab uni-
 tate Ecclesiæ recedentes, pœnas recensitas ipso iu-
 re incurrant, ordinatiq; ab eis ordinis executio-
 ne ipso iure priuentur, & deponantur, d. c. 1. & 2.
 extr. eod. sed schismatici, qui coniurationes con-
 tra Episcopos & Prælatos faciunt, non sunt ipso
 iure suspensi vel excommunicati sed suspenden-
 di vel excommunicandi: nec eorum ordinatio-
 nes ipso iure irrita, sed per censuras ecclesiasticas
 inordinatas exercitas infringendæ, c. coniura-
 tionum, 11. q. 1. & Innocent. in c. quod à prædeces-
 sore, extr. eod. Tertiò, puniuntur amissione fi-
 dei, iustitiæ & charitatis, c. vbi sana fides, 24. q. 1.
 Quartò, priuatione perfectionis spiritus sancti.
 Qui enim à fide & unitate Ecclesiæ recedit, spiri-
 tus perfectionem amittit, c. heretici, 24. q. 1. Quin-
 tò, perpetua damnatione, vnde Beda super Mar-
 thæum: Quicumque ab unitate fidei, & societatis
 Petri Apost. quolibet modo semetipfos segrega-
 uerint, tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ia-
 nuam

huam regni cælestis ingredi possunt, c. quicumq;
24. q. 1. & August. de fide catholica, omni homini,
qui Ecclesię catholicę non tenet vnitatem, neque
Baptismus, neq; eleemosyna, quantumuis copio-
sa, neq; mors, pro nomine Christi, suscepta, profi-
cere poterit ad salutem, c. firmissimè, ext. de her.

DE APOSTATIS ET REITERANTI-

bus Baptisma,

Titulus I X.

Continuatio.

Hæretici & schismatici deuiando à rectæ fi-
dei tramite, & recedendo ab vnitatem Eccle-
się in apostasię crimen incidere dicuntur,
c. excommunicatus, §. 1. ex. de hæret.

Quid Apostasia?

Apostasia, (secundum Hostiens.) est, à statu fidei
obediencię & religionis, quam quis professus est
se tenere, temerarius recessus, Hostien. §. quid sit,
eod. tit.

Vnde dicta?

Apostasia dicitur, quasi post status. Vnde Apo-
stata, quasi retrò stans vel retrogradiens, c. non
obseruetis, 26. q. 7. c. sancimus, 12. q. 1.

Quot sunt species Apostasia?

Secundum Innocen. in c. præterea, ext. eod. tres
sunt species: Prima, apostasia perfidię: qua quis
recedit à fide, quam antea colebat, sicut Iulianus
apostata, c. non potest, 2. q. 7. Secunda, apostasia ino-
bedientię: qua quis præceptum maioris sui transgre-
ditur, vel sacris statutis & canonibus nõ obedit,
c. alieni, 3. q. 4. c. si qs, ex. de maio. & obe. Que spes
ita

Nnn 2

ita

ita intelligitur, si statutis obediendū credat, alioquin est hereticus & schismaticus, c. nulli, dist. 19. Tertia species est, apostasiæ irregularitatis, scilicet, cū quis à statu sumptæ religionis, recedit, c. fi. ext. eod. c. ex parte, ext. de temp. ord. c. fin. dist. 50. c. quantum, dist. 47. c. beatus, 3. q. 4.

Quæ pœna in Apostatas statuta?

Apostotæ perfidi amittunt omnia à iure cōmuni Christianis cōcessa, bona eorū confiscantur (nisi habeant liberos & cognatos) & ipsi infames fiunt, accusariq; possunt, absq; obseruatōe iudicarij processus, etiā post mortē. Nec accusatio tēporis lapsu tollitur, nisi mortuo apostata post quinquennium, l. 1. 2. 3. & 4. C. de apostatis, c. nō potest, 2. q. 7. c. infames, 6. q. 1. c. celebritatē, dist. 4. Et in omnibus puniuntur vt hæretici. Quia rei veritate inspecta illi hæretici & excōmunicati sunt, Innocent. c. 1. ext. eo. Apostatæ inobedienciæ, id est, qui non obediūt Prælato, vel canonibus, cum nota infamiæ repelluntur ab accusatione & testimonio, excommunicantur & deponuntur, & quandoq; degradati iudici seculari tradūtur, c. si quis à suo, 3. q. 4. c. si autem vobis, 10. q. 3. & c. Apostatæ irregularitatis: ea durante ab accusatione & testimonio repelluntur, & infames ipso iure fiunt, c. alieni, 2. q. 7. c. beatus, 3. q. 4. nec ad dignitates eligi possunt, c. legi, 16. q. 1. & si post admonitionem se non correxerint, deponuntur, priuilegijsq; clericis cōcessis priuātur, c. sine ornatu, 22. q. 4. c. si autem, 11. q. 3. & c. 1. extr. eod.

Quæ pœna reiterationis Baptismi?

Secundūm canones clerici deponuntur, c. eos quos, dist. 4. laici verò excommunicantur, nec ad ordi-

ordines admittuntur, c. qui aliquo, dist. 51. c. qui in qualibet, 1. q. 7. c. 2. ext. eo. Verum secundum leges rebaptizanti & rebaptizato scienter, i. non ignorantibus hoc esse prohibitum, sed dolo malo in reiterationem Baptismi consentientibus, poena imponitur capitalis, l. 2. C. ne sanctum Baptisma iteretur. Episcopi etiam illicita usurpatione sanctitatem Baptismatis geminantes sacerdotio destituti legitimis poenis subiiciuntur, l. 1. C. ne sanctum baptis. iteretur, & secundum Azonem ibi.

DE HIS QVI FILIOS OCCIDERUNT.

Titulus X.

Continuatio.

CVM illi, quos natura in officio retinere non potest, magnitudine poenae a maleficijs sint submouendi: non iniuria grauissima poena in parricidas, qui huius officij obliti, naturalem coniunctionem delinquendo tollunt, statuta est. *In quibus personis lege Pompeia parricidium committatur? & quomodo puniatur?*

Lege Pompeia de parricidijs cauetur, ait Marcianus, l. 1. ff. de lege Pomp. de par. si quis, patrem, matrem, auum, auiam, fratrem, sororem, patrualem, matrualem, patruum, auunculam, amitam, consobrinum, consobrinam, vxorem, nurum, generum, socrum, vitricum, priuignum, priuignam, patronum, patronamve occiderit, cuiusue id dolo malo factum erit: vt poena ea teneatur, q̄ est legis Corneliae de ficarijs. Sed & mater quae filium filiamve occiderit, eius legis poena afficitur: & auus qui nepotem occiderit. Et praeterea qui emit venenum

num, vt patri daret, quamuis conatus non fortius fuerit effectum, l. 1. ff. de lege Pom. Pœna aut̃ parricidij more maiorũ hæc instituta fuit, vt parricida virgis sanguineis verberatus, deinde culeo infuatur, cum cane, gallo gallinaceo, vipera & firmia, atq; in mare profundũ culeus iactetur, vt omnium elementorũ vsu viuus carere incipiat, & ei cælũ superstiti, terra mortuo auferatur, l. vnica, C. de hisq; par. vel lib. occid. Hoc ita, si mare proximum sit, alioquin bestijs obijcitur, secũdũ Diui Hadriani cõstitutionem. Atq; illa pœna lege Pomp. confirmata est, in illis personis, q̃ appellatione parentum & liberorum veniunt. Qui aut̃ aliàs personas propinquitate sanguinis vel affinitate iunctas interfecerint, pœna legis Cornelię, & vltimo supplicio plectuntur. Sanè si per furorem aliquis parentem occiderit, impunitus erit, vt Diui Fratres super eo, qui per furorem matrẽ necauerat, rescripserunt. Nam furore ipso eum puniri, diligentiusq; custodiendum, aut etiam vinculis coercendum sufficere putant, l. pœna parricidij, ff. de leg. Pomp.

Quomodo parentes necantes filios puniuntur?

Et distinguitur. Aut interfecerunt scienter, diabolo instigante, & imponenda est pœna grauior, q̃ pro homicidio, c. cũ iuramento, ext. de homici. c. aut facta, dist. 1. de pœnit. Aut non apparet, vtrũ à patre vel matre oppressus sit filius, vel suffocatus, vel propria morte defunctus. hoc casu non debent esse securi parentes, nec etiam sine pœna: sed tñ consideratio pietatis haberi debet, vbi nõ voluntas sed euenus mortis causa fuerit. Si autem eos non latet ipsos interfectores esse, scire debent se grauior deliquisse, ideo pœnitẽtiam triũ

annorum agere debent, c. fin. ext. eo. Mulier tñ, quòd maritus sæpè turgido vultu illi exprobrafset filium suum non esse, iracundiæ calore ducta eundem filium interficiēs, debet mortuo marito perpetuò in monasterio pænitere, si tñ timetur de incontinentia, datur vel saltè non denegatur sibi licentia nubendi. Cùm tutitüs videatur, vt in domino nubat vni soli, quàm inhonestè multos admittat, c. veniens, ext. eo. Quòd si autè maritus cum quibusdam liberis adhuc sit superstes, vxor iniuncta sceleris sui pœna, ob salutem filiorum, marito non adimenda, vel adempta, restituenda est, c. intelleximus, ext. eod.

DE INFANTIBVS ET LANGUIDIS EXPOSITIS.

Tiulus XI.

Continuatio.

Ait Paulus, libro secundo sententiarum: necare videtur non tantū is, qui partum præfocat, sed & is, qui abiicit, & qui alimoniam denegat, & qui publicis locis misericordiæ causa, quam ipse non habet, exponit, l. necare, ff. de agnos. & alen. lib.

Quid Expositio infantum & languidorum?

Expositio est, q̄ pater, mater, dominus vel extraneus qdā, ipsis scientib. & ratū habentib. pietatis officio relegato, infantem, filium, liberū vel seruum, ante ecclesias vel alium publicum locū, collocant, ad hoc vt alij eos videntes ex commiseratione recolligant & educant, c. si expositus, 87. distinct. l. necare, ff. de agnos. & alen. lib.

Qua causa Efficiens?

Voluntas patris vel dñi, c. vni, ex. eo. & l. i. C. eo.

Nnn 4

Quod.

Quod Obiectum?

Filius in sacris patris constitutus, seruus, vel libertus, infans vel languidus cuiuscunq; ætatis, q̄ exponuntur, vel, quibus alimenta denegantur, d. c. vnico, & l. sancimus, C. eod. & d. l. necare.

Quæ expositionis Forma?

Vt infans, liber, vel seruus, à patre vel domino, vel alio quodam extraneo ip̄s scientibus, cōsentientib. vel ratum habentib. ante ecclesiam vel alium publicum locū absq; omni pietatis ratione exponatur, c. vni. ex. eo. l. i. C. eod. vel patre & domino ignorātib. nec ratum habentib. extraneus quidā exponat, & cōtestatio: vt si q̄s in puero ius putet habere, intra decē dies ad probandum veniat, & ab eo, qui expositum suscepit, per epistolā publicē fiat, c. si expositus, distinct. 87.

Quis Finis?

Vt moriantur, vel ex commiseratione suscipiātur, & educētur expositi, l. sancimus, vers. & mortis fortē, C. eod. & d. c. si expositus, dist. 87.

Quis Effectus?

Primus effectus est. Quòd filius infans in sacris patris cōstitutus à patre, sine alio, sciēte ip̄s, aut ratum habēte, relegato pietatis officio, expositus, hoc ip̄so, à potestate patria liberetur, c. vni. ex. eo. Secundò. Quòd per talem expositionē liberatus ingenuitatem, & seruus libertatem, adipiscatur. Quòd & de cuiuscunq; ætatis languidis, si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impie negari contigerit, est dicendū, d. c. vni. ex. eo. Tertio. Quòd nec patri, domino, vel patrono cōpetat repetitio: nisi ijs inuitis vel ignorantib. expositio facta

facta sit, tunc enim cum conditione præstandi ea, quæ in alendo eo, vel fortè ad discendum artificium iustè, consumpta sunt, restitutio fiet, l. 1. C. eod. Quartò. Ut contestationes per epistolam publicè facta, si nec intra decem dies quæsitus agnitusq; fuerit à patre vel domino, qui se ignorantibus expositionem factã prætendunt, securus habeat, qui eum suscepit: Et si lapso decem dierum spacio calumniator extiterit, sicut patrum sanxit authoritas, vt homicida, ecclesiastica districtione dānetur, c. si expositus, dist. 87. Quintò. Quòd illi, qui ita expositi sunt, ingenui & liberi fiant, & manent, nec de dominica vel patria potestate, per expositionem vindicati, suscipientis potestati subijciantur: sicuti nec is, ob nutritionem vel educationem, in eorum personis ius aliquod sibi vindicare potest, c. vni. ext. eo. & l. sancimus, C. cod.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO vel casuali.

Titulus XII.

Continuatio.

Non tantùm inter sanguine iūctos, verùm etiam inter alios, temeritas ledendi, & iniustus conatus inferendi necem, prohibetur. Naturæ enim parens & opifex omniũ rerum naturalem quandã inter homines constituit cognationem, quam qui violat, etiam aduersus Deos immortales impij iudicandi sunt. Nam ab ijs constitutam societatem inter homines euertit: consequens igitur est, vt ait Florétinus, hominẽ hominis vitæ infidiari, nefas esse, l. vt vim, ff. de inst. & iur.

Nun s

Quid

Quid Homicidium?

Homicidium est, interfectio hominis, dolo, culpa, vel ex ira, iusto dolore, metu præsentis violentiæ vel casu, ab homine facta, c. presbyterum, c. ad audientiam, c. lator, c. dilectus, ex. eod. c. verò, dist. 50. l. vt vim, ff. de iust. & iure.

Vnde dictum Homicidium?

Dictum ab homine & cædo, quasi hominis cedium, Hostien. §. quid sit, eod. tit.

Homicidium quotuplex

Secundùm Hostien. duplex. Nā aut est spirituale aut corporale. Spirituale per detractionē, odiū, iniquitatē, oppressionē, iniustitiā, denegationē alimētōrū, & alijs varijs modis cōmittitur, c. homicidiū, dist. 1. de pœn. c. pasce, dist. 85. c. omnis, & c. homicidiorum, dist. 1. de pœn. Corporale aut aliud nō est, q̄ corporis peremptio, c. homicidiū, dist. 1. de pœnit. Et illud, vel est voluntariū, vel casuale, vt notatur in rubrica.

Quæ causa Efficiens?

Volūtas, conatus animi, vel adhibite violētiæ actus, c. Héricus, ext. de cle. pug. in duel. Vnde dicitur in c. omnis, dist. 1. de pœn. Etsi gladio nō occidas, volūtatē tñ interficis, & is, qui telo hōis necandi causa ambulauerit, sicut is, q̄ hominē occiderit, vel cui⁹ dolo malo factū erit cōmissū, legis Corneliæ de sicarijs, pœna coercetur, l. is, qui cum telo, C. ad l. Cor. de sicar. Q̄ & D. Adrianus in hæc verba rescripsit, in maleficijs voluntatē nō exitū spectari, l. Diu⁹, & l. 1. §. diu⁹, ff. ad l. Corn. de sicar.

Quod Obiectum?

Corpus humanū animatum, Nam corporis nō. dum

dum formati & inanimati homicidium non committitur: cū per homicidiū exanimatio, i. animæ à corpore separatio inducarur. Exanimatum aut corpus dici non possit, q̄ adhuc animā non habebat, nec possit dici animā habere, cū sensu caruerit, c. quod verò, 32. q. 2. Vnde, si fœtus abigatur, antequam verisimiliter animatus fuerit, id est, ante quadragesimum à conceptione diem, homicidium non committitur, nec abigens vt homicida, sed mitiore pœna, lege Mosaica, canonica & civili punitur, vt notatur in c. Moyses, 32. q. 2. c. fictus ex literarū, ext. eo. & l. si mulierē, ff. ad l. Cor. de ficar.

Quæ Forma?

Forma committendi homicidij varia est. Nā aut consultò & dolo malo committitur, & voluntariū dicitur, c. significasti, ext. eo. Aut casū aliquo inopinato, citra dolū malū, & casuale dicitur, vt notatur in c. Ioannes, c. exhibita, c. dilectus, & c. ex literis, ext. eo. Aut ex iusto dolore, & ob vim illatam, q̄ propulsare leges permittunt, & ex necessitate p̄sentis violētix vel iniuriæ auertendæ & comprimendæ gratia, & coactū appellatur, l. 1. §. si. ff. eo. & l. 4. C. de adul. committitur etiā vario telorū genere. quid aut teli appellatione veniat: Vide, l. si calūnietur, §. telū, ff. de verb. sign. & l. penul. ad l. lul. de vi pub. & l. armorū, ff. de verb. signifi. Committitur etiā veneficijs & incēdijs: quæ omnia lex Cornelia compræhendit. Nec non inuidendo, detrahendo mala persuadendo, decipiendo, consulendo. Vnde dicitur in c. perniciosè, dist. de pœni. perniciosè decipiuntur, qui existimāt eos tantū homicidas esse, q̄ manib' hominē occidūt, & nō potius eos, per quē cōsiliū & fraudē & exhortationē
homi.

homines extinguuntur. Homicidium enim, ut ait Celestinus III. in c. Henricus, ext. de cler. pug. in duello; tam facto, quam præcepto, siue cōsilio aut defensione patrat. Imò qui oderunt, detrahunt, & mala persuadent alteri, pariter homicidæ sunt, quod homicidium spirituale dicitur, c. homicidiorum, & c. noli, dist. 1. de pœn.

Qui Effectus?

Effectus Homicidij à diuersis pœnis, pro qualitate delicti, aliarumq; circumstantiarum statuitur, ducuntur. Nam in talibus excessibus, non solum quantitatem, & qualitatem delicti, sed ætatem, scientiam, sexum, atq; conditionem delinquentis, locumq; & tempus, quo delictum committitur, esse attendenda, Alexander III. statuit, c. sicut dignum, extr. eodem.

Homicidiū voluntarium igitur punitur secundum leges pœnæ legis Corneliæ de sicarijs: quæ est, in insulâ deportatio, & omnium honorum ademptio. Sed solent hodiè (ut ait Marcianus) capite puniri, nisi honestiore loco positi fuerint, quæ ut pœnæ legis sustineant. Humiliores enim solent bestiis subiici, altiores in insulâ deportantur, l. eiusdè, §. legis Corneliæ, ff. ad l. Cornel. de sicar. Infans autem vel furiosus ob homicidiū commissum, lege Cornelia non tenetur. cum alterum innocentia consilij tueatur, alterum fati infelicitas excuset, l. infans, ff. eo. Secundum canones autem Episcopus, absque dispensatione deponitur, & 15. annorum iniungitur pœnitentia. presbyter 12. annis pœnitere debet, & deponitur superioris sententia. diaconus 10. clericus & laicus 7. annis pœnitere. Et depositi excommunicatiq; ad gradum cuiuslibet sacerdotij accedere, nullo modo præ-

præsumere debent, c. si quis homicidiū, dist. 50. c. si quis viduā, & c. si voluntate, dist. 50. Casuale homicidiū aut culpa fit, aut citra culpā. Culpa: vt cū præceptor puerū parū beneficientē in docēdo occidat, l. sed etsi, §. si. ff. ad l. Aquiliā: præceptoris enim nimia sequitā culpæ adsignatur, l. præceptoris, ff. ad l. Aquiliā. cū leuis tantū castigatio concessa fit docēti, d. l. sed etsi. Atq; in huiusmodi casibus, vbi de seruo culpa occiso agitur, ex l. Aquilia ad cessationis operarū, & mendicationis sumptū resarciendū ciuilitèr agitur, d. l. sed etsi, & Exod. 21. 19. Et Ratio est. Quia culpa quantis lata, in l. Cornelia pro dolo nō habetur Dd. in l. q. nerua, ff. depo. Clericus aut casuale homicidiū culpa cōmittēs, iure Pontificio incurrit irregularitatē, & cōgruenti iniuncta pœnitētia deponitur: nec ministrare nisi in subdiaconatus officio & minoribus ordinibus cū dispensatione permittitur, c. psbyterum, c. continebatur, c. ad audientiā, ext. eo. c. eos verò: & c. eū, qui dist. 50. Verū citra culpā casu cōmissum homicidiū, sicut iure ciuili, ita canonico nullā meretur pœnā, c. lator, c. dilectus, c. exhibita ext. eo. licet ob spirituale homicidiū iniūgatur pœnitentia, c. si quis voluntate, dist. 50. & per. tot. dist. 1. de pœn.

Quæ Affinia?

Falsum testimoniū, mala persuasio, c. noli, dist. 1. de pœn. Omnis motus ad nocendū iniquè, c. homicidiū, dist. 1. de pœn.

Quæ Contrariæ?

Præceptum decalogi: Non occides, c. homicidium, dist. 1. de pœnit. homicidium iure concessum, de quo in c. quicumq; 23. q. 8. & in c. miles, 23. q. 5. & in c. officia, 23. q. 5. toruitus casus, c. si quis voluntate, & seq. capitulis, dist. 50.

Omnis iniquitas, & oppressio & iniustitia, iudicium sanguinis est, & licet gladio nō occidas, voluntate tamen interficis, c. omnis, dist. 1. de pœn.

Homicidium lege veritum putabatur non aliud esse, nisi corporis peremptio. Aperuit ergo Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri, in homicidij genere deputari, c. homicidium, dist. 1. de pœn.

Non ideo minus delinquit, cui sola deest facultas, c. si cui, dist. 1. de pœnit.

In illos, qui Christianos persequuntur, & ex urbibus & proprijs sedibus pellunt, iuste pugnatur, c. dispar, 23. q. 8.

Qui crimina, quæ potest emendare, non corrigit, ipse committit, c. præterea, 23. q. 8.

Quicumq; percutit malos, in eo, quod mali sunt & habet causam interfectionis, minister Dei est, qui verò sine aliqua publica administratione maleficum, furem sacrilegum, & adulterum, periurū, vel quemlibet criminofum interfecerit, aut trucidauerit, vel membris debilitauerit, velut homicida iudicabitur, & tanto acrius, quanto non sibi à Deo concessam, abusiue vsurpare non timuit potestatem, c. quicumq;, 23. q. 8.

Si quatuor homines, aut quinq;, seu etiam plures contra hominem vnum rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus ferit, quicumq; eorum plagam ei imposuit secundum statuta canonum, vt homicida iudicetur: reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, similiter pœniteant. Qui nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt, extr. noxam sint, c. si quatuor, 23. q. 8.

Mali

Mali prohibendi sunt à malo, & cogendi ad bonum,
c. vnum, 23. q. 1.

Non ita resistamus malo, ne nos vindicta, quæ alieno
malo animum pascit nos delectet, c. de occidendis, 23.
quest 6

Seipsum perimere, nulla legis auctoritate permittitur,
d. c. de occidendis, in fine.

Miles cum obediens potestati, sub qua legitimè consti-
tutus est, hominem occidit, nulla ciuitatis sua lege, Reus
est homicidij. Imò nisi fecerit, reus est imperij deserti at-
que contempti. quòd si sua spontè, absq; auctoritate fecis-
set, in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaq; vn-
de punitur, si fecerit iniussus, inde punietur, si non fecerit
iussus, c. miles, 23. q. 5.

Homicida est, qui spontè occidit, quos iudex iubet oc-
cidi, c. cum minister, 23. q. 5.

Sicut iure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui
sibi non concessa usurpat, c. lex aterna, 23. q. 5.

Officia vindictæ possunt impleri boni bono animo, quo-
modò iudex & quomodò lex, c. officia, 23. q. 5.

Non est iniquitatis, sed potiùs humanitatis crimen per-
sequi, vt homo liberetur, c. non est, 23. q. 5.

Non frustra sunt instituta regis potestas, & cognitoris
ius, vngula carnificis, arma militis, disciplina dominantis,
seueritas etiã boni patris. habent omnia ista modos, causas
rationes, vtilitates, hac cum timentur, & mali coercetur,
& boni quieti inter malos viuunt, c. non frustra, 23. q. 5.

Plus peccatis, qui causam mortis prabet, quàm qui oc-
cidit, c. cum homo, 23. q. 5.

Homicidas sacrilegos & venerarios punire, non est effe-
cto

sto

sio sanguinis, sed legū ministeriū, c. homicidas, 23. q. 5.

Iudex scelus nō admittit, qui hoēs vincit, c. iudex, 23. q. 5

DE TORNEAMENTIS.

Titulus XIII.

Contiuantio.

IS, qui aliquem in torneamentis interfecit, eadē pœna, quæ in homicidas constituta est, coeretur. *Quæ dicuntur Torneamenta?*

Torneamenta dicuntur, nundinæ vel feriæ, in quibus milites ex condicito conuenire, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ, temerè congređi solent, c. fœlicis, extr. eod.

An Torneamenta sint concessa?

Canones torneamenta detestantur. Leges aut omne virtutis causa certamē initum, siue quis certet hasta, siue pilo iaciēdo, currendo, saliendo, luctando, pugnando, permittunt, intantum, vt etiā in illis ex lege Titia, & Cornelia sponsionē facere liceat, l. solent, & l. in quib. ff. de aleatorib. Nec tenetur lege Aquilia is, qui in publico certamine damnū dedit. Sic enim inquit Vlpianus, lib. 18. ad edictū: si in colluctatiōe, vel in pancratico, vel pugiles dū inter se exercētur, alius aliū occiderit, si qdē in publico certamine, cessat Aquilia. Quia gloriæ causa & virtutis, non iniuriæ gratia, videtur dānum datū. Hoc aut in seruo nō procedit: quoniā ingenui solēt certare, in filiis familias vulnerato procedit, l. q̄ actione, §. si in colluctatione, ff. ad l. Aquiliam. *Quæ causa prohibito: is?*

Euitatio periculi. Quia ex hisce hominum cōgressibus, non tantū vitæ, verū etiā animæ, pericula

ricula prouenire solent, quæ quantû fieri potest, declinare oportet. cûm prudentis & circumspecti sit, futura pericula præcauere, l. licet, extr. de ele, c. in nouo, 22. q. 1. c. in nomine Domini, 23. dist.

*Qui ad Torneamenta accedentes, & quæ
pœna puniantur?*

Si ad Torneaméta accedentes se in congressu interfecerint, vel alter horum interfectus fuerit, & interfecto, & interfectus, puniuntur, interfecto quidem, pœna homicidæ voluntarij. Interfectus autem, priuatione sepulturæ. Quod quidem ita procedit, si animo ludendi & congregandi: non aut animo perquirendi & percipiendi credita eð sese quis contulerit. is enim, si inopinato casu opprimatur, licet sepultura, neq; vilis, neq; speciosa, animæ salutem promoueat, honestè tamen eius funera celebrari debent, c. 2. ext. eod. c. sacris, ext. de sepul. & c. animæ, 13. q. 1.

DE CLERICIS PUGNANTIBVS in Duello.

Titulus XIII.

Continuatio.

Clericus, siue alicui spontè duellum obtulerit, vel oblatû susceperit, & trucidando aduersarium, victor extiterit, instar homicidæ, punitur, c. 1. extr. eod.

Quid Duellum?

Duellum, authore Hostiens. est singularis pugna inter aliquos ad probationis veritatem inuenta, §. quid sit, eod. tit.

Vnde dictum Duellum

Sicuti monomachia Græcè dicitur pugna singularis

ooo

gularis

346 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
gularis inter duos: ita duellū Latine quasi duorū
bellū dicitur, c. 1. & c. 2. ext. eo. c. monomach. 2. q. 5

*Qua Forma pugnandi in Duello ad prome-
rendam Canonis pœnam?*

Vt per se, vel per alium, duellum spontè offe-
rat, vel oblatum spontè suscipiat, vel coactus iu-
dice forsitan præcipiente, non tamen inuitus, cū
potius debeat omnia mala tolerare, quā malo cō-
sentire, c. itane, 32. q. 5. c. ita faciat, 22. q. 2. Quòd si
inuitus suscipiat, cū aliàs forsitan euadere, vel res
suas saluare nō possit, tūc excusatur, c. interfeci-
sti, ex. de homicid. & Inno. in c. porrò, si cle. ex. eo.

Quis huius Pugna finis?

Probatio veritatis. Nam ea ad probationem ve-
ritatis instituitur, & qui vicit probasse, & victus
in probatione defecisse intelligitur, Hostien. in §.
quid sit, eod. tit.

Qua causa Prohibitionis?

Ne Deus tentetur. Hac enim pugna Deus tenta-
tur, c. Mennam, 2. q. 5. Deus autem tentari non de-
bet, c. quare, 22. q. 2.

Quis Effectus?

Si clericus alicui spontè duellum obtulerit, vel
oblatū susceperit, siue victor, siue victus fuerit,
de rigore iuris est meritò deponendus. Sed quāru-
cūq; eius in hoc grauis est & enormis excessus, eua-
dere potest depositionis sententiā: si cū ipso suus
Episcopus duxerit misericorditer dispensandū, dū
modò ex ipso duello homicidiū vel membrorū
diminutio nō fuerit subsecuta, c. porrò, ex. eo. Et
hoc verū, licet nō in propria persona, sed per a-
liū pugnet, intantum, vt peremptione hominis
cuta, verus existat homicida. Cū homicidiū nō
san.

tantū factō, sed etiam p̄cepto siue consilio aut
defensione pateretur, c. Henricus, extr. eod.

DE SAGITTARIIS.

Titulus XV.

Continuatio.

Non minū sagittarij, quā alij pugnantes,
ob pericuculum teli, quo in opprimendis
hominibus vtuntur, p̄nis canonicis coercētur.

Qui Sagittarij? & vnde dicti?

Sagittarij sunt milites, q̄ in bello sagittis, i. arcu
& balistis ad perimēdos homines vtūtur, dicti à
mittendis sagittis, Host. hoc tit. vers. sed fortē.

Qua pena statuta in Sagittarios?

Pœna anathematis constituta est in balistarios
& sagittarios: qui artem illā mortiferā & odibi-
lem cōtra Christianos & catholicos exercēt, c. v-
nico, extr. eod. contra Sarracenos aut, & alios in-
fideles impunē exercere possunt. Cū vbi iustū
praliū, (vt est illud, q̄ pro defensiōe patriæ, aris
focisq; & fide, suscipitur,) non referat, qualiter,
quibus armis, quo fuce, qua frōte, aperta ne vel
occulta, & ex infidijs pugnetur, c. domin⁹ iubet,
23. quæst. 2.

DE ADVLTERIIS ET STVPRO.

Titulus XVI.

Continuatio.

Adulterij crimē cæteris grauius, nō tantū
ob id cēsetur, quod illa extra corpus com-
mittuntur hoc verò solū corpus cōtaminat, ve-
rū etiam, quia illa vitia sibi adiuncta habet, sci-
licet homicidia, periuria, falsa testimonia, vim,
iniuriam, &c.

Quid est Adulterium? Et Vnde dictum?

Adulterium est, alieni thori violatio. Vnde adulterium dicitur, quasi ad alterius thori accessio, c. cum lex, §. adulterium, 36. q. 1. Nam, vt Isidorus ait, adulterium facit, qui præter suam ad alteram accedit, c. non mechaberis, 32. q. 6.

Quotuplex Adulterium?

Duplex. Generale scilicet, & propriū, siue speciale. Generale dicitur, quod non tantum alieni thori violationem, sed omnem ferè illicitam fornicationem comprehendit, c. meretrices, 32. q. 4. §. si. Propriè aut & specificè adulterium dicitur illicitus coitus cum vxore aliena, siue is, qui eam adulterat vxorem habeat, siue non, 32. q. 4. mo. & q. 5. c. non mechaberis, l. inter liberas, §. 1. ff. eod. l. inter stuprum, ff. de verb. sign.

Quæ causa Efficiens?

Consensus & scientia alieni thori. Vnde si virgo nupserit nesciens viro alieno, hoc si semper nesciat, nunquã ex hoc adultera erit: si aut sciat, iam ex hoc adultera esse incipit, ex quo cum alieno sciens cubauerit. Sicut in iure p̄diorũ rãdiũ quisq; bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienã. Cum verò scierit, nec ab aliena possessiõe recesserit, tunc malæ fidei possessor perhibetur, & iustè iniustus possessor vocatur, c. si virgo, 34. q. 1. & 2. vel si vxor ab alio, q̄ pro marito violentur fuerit t oppressa, vel ignorãter cognita, adulteriũ ab vxore commissum quò ad accusationis effectum non videtur, c. in lectũ, 34. q. 2. & l. vim passa, ff. de adult.

Quod Obiectum?

Vir & vxor. Licet enim iure ciuili vir coniugatus,

us, vel solutus ad mulierem accedens non coniugatam non committat adulterium; hoc enim iure non coniugatus vir corruptus, sed coniugata mulier corrupta adulterij crimen inducit; secus obseruatur tñ iure Pontificio, & vir adulterando grauius delinquere dicitur, q̄ mulier. Est enim caput mulieris ipse vir, honestiorē igitur ducere vitam, & in omnibus vitæ operib. vxorē suā excellere debet, tantò igitur grauius, ob tale delictum, eos puniri oportet, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exēplo regere fœminas, c. indignatur, c. nō mechaberis, 32. q. 6. Nō enim commixtionē seminis, cōfusionē familiæ, vel incertitudinē agnitæ prolis, sicuti leges. Sed delicti atrocitatem, qua quis proprium thorum violare dicitur, hoc ius Pontificium respicit.

Quæ Forma committendæ Adulterij?

Actus violandi thori proprii vel alieni, præbito consensu committentium. Quia hoc crimen sine dolo malo nō committitur; nec à voluntate, sed ab actu intelligitur, l. pen. & l. miles, ff. eod. l. 23. & l. 25. ff. eod.

Quis Effectus?

Iure Canonico laicus committens adulteriū excommunicatur, c. si quis Episcopus, 27. q. 1. & c. lator, 2. q. 7. clericus deponitur, d. c. si quis Episcopus, 27. q. 1. Abb. & alij in c. vt clericorū, & c. puenit, extr. eo. Licet in foro pœnitentiæ vtriq; certa pœnitentia quoq; imponatur. Laicus enim 7. annis, & clericus 10. annis penitere, sanctione Canonica iubetur, c. præsbyter, 83. dist. c. deuotā, 27. q. 1. & c. hoc ipsum, 33. q. 2. Secundū legē verò Mosaycā, mulier de adulterio cōuicta lapidabatur, c. hæc imago, 33. q. 5. c. 1. ver. cognoscat, dist. 6. de pœn. c. qui sine,

& c. postulatus, 3. q. 7. secundū leges civiles vir adulter punitur gladio, & pœna capitali, l. quāuis, C. eo. & l. trāfigere, C. de trāfact. Mulier autē adultera virgis cæsa nouella cōstitutiōe, & iure canonū, in monasteriū cōijcitur: q̄, intra bienniū, maritus in gratiā recipere potest. Eo autē elapso perpetuò ibi cōmorari debet, etiā marito mortuo, vnā cū bonis suis, si liberos non habet, q̄ si eos habet, duæ partes liberis, parentib. vna relinquenda, nouella, vt nulli, §. adulteriū, aut. sed hodiè, ibi Bal. C. eo. c. gaudemus, ext. de cōuers. cōiug. In accusanda autē vxore hic ordo obseruandus est: vt accusatio primo loco deferatur marito, q̄ iure mariti absq; inscriptione & obligatione ad talionis pœnā accusat. Deinde agnatis, deniq; cuius de populo. nec. n. extrane⁹ ab omni accusandi iure, (cū hoc iudiciū inter publica referatur) per l. quāuis, C. eo. arcetur: sed tātū ab illa accusatione, q̄ iure mariti fit, & proximiorib. agnatis cōceditur, glo. in l. 4. qui accusare, ff. eo. Q̄ si nō criminaliter, sed ciuilitè, de hoc crimine agatur, primus effectus est, actio iniuriarum, q̄ ipsi coniugi, cuius matrimonium flagitio alterius violatur, cōpetit. Dubium. n. nō est, quin atrocissima afficiatur iniuria, cū vtriusq; familia hoc vitio quasi conspurcetur, l. quāuis, C. eo. Rom. conf. 451. c. nu. 10. & Bal. in l. 1. ff. eo. Alter effectus est, diuortiū: potest. n. mulier agere ad diuortium si velit. Quo casu separabitur matrimonium, quò ad thorum: nō autē quò ad substantiam matrimonij. quia hac ratione coniugib. separatis neuter ad aliud matrimonium conuolare potest: etiā si p̄cedens matrimonium ex causa consanguinitatis, vel affinitatis, nullum

nullum declarari possit, gl. & Saly. in d. l. 1. ff. eod.
 & l. consensu, C. de repud. & c. tuæ, ext. de procur.
 Ex quo & alius effectus colligitur, scilicet, priua-
 tio, dotis, & donationis propter nuptias. Vt. n. qui
 illicitè diuertit, & matrimoniū dissoluit: ita &
 qui vagis pollutionibus illud inquinat, & euer-
 tit, hac pœna coercentur, d. l. consensu. Mulier er-
 go adulterij damnata dote relicta marito, priua-
 tur: ita, vt liberis in quota parte ius proprietatis
 referuetur. ediuersò maritus adulterij conuictus
 iacturam facit donationis propter nuptias, quæ
 vxori vnà cū dote, salua liberis proprietate assi-
 gnatur. Donatiōe aut propter nuptias vel pactis
 dotalibus non celebratis vel constitutis mulieri
 quarta pars substantiæ mariti, peræquè, atq; illo
 mortuo conceditur, reliquis bonis ad liberos aut
 proximos hæredes redeuntibus: ita tamen, vt in-
 de marito damnato, quò ad viuat alimenta ad vi-
 tæ sustentationem necessaria sint præstāda, auth.
 vt null. iud. & auth. vt licet matr. & auix, & l.
 consensu: iuncta l. fin. C. de repud. Et hanc de do-
 natione propter nup. cōstitutionem quoq; in bo-
 nis paraphernalib. quæ mulier marito extra dotē
 affert, obseruandā quidā putant, vt Panor. c. ple-
 runq; ext. de dona. inter virū, & c. & c. pastoralis
 ext. de iud. Boer. decis. 338. & Hip. in l. pater, nu. 10.
 ff. de q. Sed & priuatim adulteria puniri lege ciui-
 li permittitur. Quia pater dephensā filiā cū adul-
 tero occidere potest, l. nihil, l. q. ait, ff. eo. & auth.
 si qs, C. eo. Qd' & marito post ternā denuntiatio-
 nē in adulterū, si in domo sua reperiatur, aut alioq;
 vilis sit permissū est, l. marito, ff. eo. vxorē aut ob-
 adulteriū trucidare iure canonū prohibetur, c. in
 ter hæc, 33. q. 2.

Quæ Affinia?

Fornicatio, stuprum, incestus, raptus, lenocinium. Quæ Gelasius in c. lex illa, 36. q. 1. ita distinguendo describit: Fornicatio, licet videatur esse gen^o cuiuslibet illiciti coitus, q̄ fit extra vxorem legitimam: tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum propriè virginum est illicita defloratio, quando videlicet, non præcedenti coniugali pacto, vtriusq; voluntate virgo corrumpitur, patre iniuriam ad animũ statim post cognitionẽ non reuocante. Incestus est consanguineorũ, vel affinium abusus. Vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis & affinibus abutũtur. Raptus admittitur, cũ puella violenter à domo patris abducitur, vt corrupta in vxorem habeatur: siue puellæ solummodò, siue parentib. tantũ siue vtriusque vis illata, constiterit, d. l. lex illa. Lenocinium committitur, si maritus turpis quæstus gratia vxorem prostituit, illamq; in adulterio deprehensam retinuit, l. 2. ff. eod. Et in hos eadem pœna q̄ in adulteros cõstituta est, l. auxilium, ff. de mi. & pœna lenocinij tenetur, & is, cuius ope vel cõsilio dolo malofactũ est, vt dephẽsi in adulterio pecunia, vel pactiõẽ aliqua interueniente, se redimerẽt, l. 2. & l. castitati, C. eod. l. is cuius, ff. eod.

Quæ Adiacentia?

Multa sunt crimina, quæ adulterio cohærẽt. Vt sunt raptus, stuprum, vis, iniuria, homicidia, iniuria, falsa testimonia, lenocinium, veneficium.

Quæ Pugnania?

Præceptum decalogi & lex diuina: Non mecha-
beris, qua omnis illicitus coitus dånatus, Deut.
23. &

23. & 1. Cor. 5. Fides matrimonij, pactio coniugalis, thori pudor, violenta oppressio, reconciliatio. Sunt enim quidam casus, quibus, licet ad alterius thorum fiat accessio, tamen quò ad iuris effectum nō committitur adulterium: ita, vt nec maritus vxori crimen adulterij obijcere, vel huius gratia criminale vel ciuile iudicium illi dictare possit. Primus est: si & ipse maritus fornicatus sit. fit enim criminis compensatio, & violasse thorū alienum non videtur, vbi nullus est thori pudor, vel respectus, sed promiscua & vulgaris conuiuente marito turpido, Bal. Cyn. & Salice. in l. si ea, & l. quæ adulterum, C. eod. & per totum, 32. q. 6. 2. Si eam adulterandam tradiderit, c. discretionem, ext. de eo. q. cog. cōsang. vxo. & c. 3. Si violēter fuit oppressa, l. vim passa, ff. de adult. 4. Si ignoranter fuerit cognita, c. in lectum, 34. q. 2. 5. Si credēs maritum mortuum, de licentia Episcopi nupsit alteri, c. cum per bellicā, 33. q. 2. 6. Si post adulterium eā sibi recōciliauit, c. quē admodū, ext. de iurei.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Coniunx coniugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commisisse conuincatur, c. intelleximus, ext. eod. c. fin. eod.

Maritis ex suspitione vxores accusare permissum est, & in accusando præfertur ceteris, c. maritis, ext. eod.

Maritus retinens adulteram coniugem, non peracta penitentia, particeps est delicti, c. si vir, ext. eod.

Stuprans virginem nondum desponsatam tenetur eā dotare & ducere in vxorem. Quòd si noluerit cum eo contrahere, vltra præstitam dotem corporaliter castigatur, c. 1. ext. eod.

Hic raptum admisit, qui florem virginitalis puella re-
nitenti violenter eripuit, c. de raptoribus, 36. q. 1.

Vir & Mulier vna caro sunt, c. si cuius, 35. q. 10.

Veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucē,
& pernicies reuocata in iudicium grauius & sine peni-
tentia condemnatur. Nam fructus diuinus est, iustitiam
sæpius recenseri, c. graue, 35. q. 10.

Sētētia, nisi per appellationē intra terminū lege cōstitū-
tā, reuelata fuerit irreuocabile robur obinebit, c. 1. 35. q. 9.

Quod contra interdictum & ordinem Ecclesie factū
est, ratum non haberi, tam humana, q̄ diuina legis procla-
mat auctoritas, c. videtur, 35. q. 7.

Vsus naturalis licitus est, sicuti in coniugio, illicitus sic-
ut in adulterio: cōtra naturā vero semper illicitus, & pro-
culdubio flagitiosior, atq; turpior, c. vs̄ naturalis, 32. q. 7.

Vir caput est mulieris: melius igitur viuere debet, q̄
mulier, & ipsam in omnibus bonis operibus excellere, c.
non mechaberis, 32. q. 6.

Marii tantò grauius, ob flagitia patrata, puniendi q̄
mulieres, quantò magis ad eos pertinet, & virtute vince-
re & exemplo regere fœminas, c. indignatur, 32. q. 6.

Iniquum est, vt quis de alio iudicare velit & iudicari
de se nolit, c. iniquum, 32. q. 6.

Reuera non potest caro corrūpi, nisi mens fuerit an-
tē corrupta, c. reuera, 32. q. 5.

Cum pudicitia sit virtus animi, comitē q̄ habeat forti-
tudinem, potiùs qualibet mala tolerare, q̄ malo consenti-
re decernit, c. itāne, 32. q. 5.

Appellatione mechæ omnis illicitus coitus intelligi
debet, c. meretrices, 32. q. 4.

Sanctius est, absq; liberis esse, q̄, ex illicito coitu, stirpem querere, c. sicut, 32. q. 4.

Qui coniugali affectu copulantur, etiamsi non causa procreandorum filiorum, sed ex plenda libidinis conueniant, non ideo fornicarij, sed coniuges appellantur, c. concubina, 32. q. 2.

Quorum vnum corpus est, vnus debet esse animus, c. de neptis, 30. q. 2.

DE RAPTORIBVS, INCENDIARIIS, & VIOLATORIBVS ECCLESIA- RUM.

TITULVS XVII.

Continuatio.

Raptus, inquit Isidorus, lib. 2. etymologiarū, cap. 33. quoq; illicitus coitus est à corrupēdo dictus. Vnde qui raptu potitur stupro fruitur, c. raptus, 36. q. 1.

Quotuplex est?

Duplex. Aut. n. circa psonas, aut circa res, cōmittitur. Fraudulēta abductio psonarū raptus, violēta aut ablatio rerū, rapina dicitur, c. lex illa, 36. q. 1.

Quid Rapina?

Rapina est fraudulosa rei alienæ mobilis, & corporalis vi, aut dolo malo, studiosè facta. Et hoc intellige de rebus priuatorum, aliàs diceretur committi sacrilegium, c. nulli liceat, 12. q. 2. c. conquestus, extr. de foro. comp.

Quid Raptus?

Raptus est foeminæ innuptæ, cuius fama honesta est, inuitis illis, in quorum potestate est, facta abductio, c. lex illa, 36. q. 1.

Quæ

Qua causa Efficiens?

Fraudulenta mens, & vis ad potiendum, personis, & rebus alienis, adhibita, c. de raptoribus, 36. q. 1.

Qua Materia vel Obiectum?

Rapine materia est, res aliena mobilis, corporalis, & prophana. Nam res immobiles proprie non rapiuntur, sed inuaduntur, & in reb. ecclesiasticis, si illa rapiatur sacrilegium committi dicitur, d. c. conuestus, extr. de foro competen. & c. nulli liceat, 12. q. 2. Raptus autem obiectum, est femina honeste famae, siue virgo, siue vidua, siue vestalis aut monialis sit. Nam in meretricem, sicuti nec stuprum, ita nec raptus, committitur, c. raptores, 3. q. 2.

Qua Forma?

Forma rapinae est, violenta rei alienae mobilis corporalis, & prophanae ablatio dolo malo facta. Forma raptus est, contractio fraudulenta personae honeste, violenter a domo eius, in cuius potestate est, abducta, ad hoc, ut corrupta in uxorem habeatur. Vnde dicit Gelasius: Raptus admittitur, cum puella violenter a domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur, siue puellae solummodo siue parentibus tantum, siue utriusque vis illata constitit, c. lex illa, 36. q. 1.

Quis Finis?

Ut reb. personisque raptis potiat, vel ut corrupta in uxorem habeatur, d. c. lex illa, c. apud omnipotentem, 36. q. 2.

Qui Effectus?

Rapinae effectus est, actio vi bonorum raptorum, quae datur ei, ex cuius bonis res rapta est, vel cuius interest, rem non fuisse raptam, licet non habeat in bonis: ut est creditor pignus habens, depositarius

rius, conductor, vsufructuarius, contra raptorē,
 & eum, qui prębuit opem & auxilium heredēq;
 in quantum ad eos peruenit, intra annum quidē
 utilē in quadruplum: ita vt huic quadruplo per-
 secutio rei insit, post annum aut in simplum, l. 1.
 & 2. C. eo. 1. Et iure Pontificio, raptores qui suis
 rebus spoliāt peregrinantes excommunicatione
 alijsq; pœnis coërcentur: nisi ablata restituāt, vel
 de restituendo caueāt: de quibus habetur c. super
 eo, & c. excommunicationi, ext. eo. Raptus effe-
 ctus secundū leges, est pœna capitalis, intātum,
 vt Iustiniani cōstitutione nō solū illi, qui huius-
 modi crimen cōmiserūt, sed &, qui inuasionis tē-
 pore eis auxiliū prębuerunt, adhuc flagrāte cri-
 mine cōpræhēsi, à parētibus virginū vel ingenua-
 rū, vel viduarū, vel quarūlibet fœminarū aut ea-
 rū cōsanguineis, aut tutoribus, vel curatoribus,
 vel patronis, vel dominis conuicti interfici pos-
 sint, l. vnica, C. de raptu virginū, seu vidua. nec nō
 sanctimo. & l. raptores, C. de Episc. & cler. sed se-
 cundū Canones huiusmodi raptores cum suis
 adiutorib. anathemate, aut si clerici sint, proprii
 ordinis & honoris priuatione coërcentur, c. si qs
 virginem, c. raptores, & c. eos, 36. q. 2. Sed sciendū
 est iure ciuili raptores non tantūm Vi bonorum
 raptorum, sed etiā alijs actionibus conueniri pos-
 se, tam ciuilibus, vt lege Aquilia, cōdictione furti
 rei vindicatione, alijsq; condictionibus, q̄ crimi-
 nalib⁹, l. si quis in tātam, C. vñ vi, l. extat, ff. quod
 metus causa, tot. titu. C. ad l. Iul. de vi pri. & ad l.
 Iul. de vi. pub. & l. vni. C. de raptu. Imò qui ex in-
 cendio ruina, rate, nauēq; expugnata aliquid ra-
 puisse, recepisse, vel quid damni rebus alienis de-
 disse

258 ANALYS IVRIS PONTIFICI
disse dicitur actione in factū ex edicto de incen-
dio, ruina, & naufragio tenetur, l. 1. ff. eod.

Qui dicuntur Incendiarij?

Qui, data opera, ex odio, vel vindicta, ignē ad
cōflagranda ædificia apponunt, vel apponi faci-
unt: non autem illi, quorum negligentia incendij
fomitē præbet, c. pessimam, 23. q. 8.

Quomodo Incendium coercetur?

Secundūm leges distinguitur. Aut incendiū fit
intra oppidū vel ciuitatem, aut extra. Et tunc, aut
data opera, dolo, vindicta, vel ex odio. Aut negli-
gētia, aut fortuitō. Primo. Qui data opera, inquit
Ulpianus, libro 8. de officio procōsulis, in ciuitate
incēdiū fecerint, si humiliorē loco sint, bestijs sub-
ijci solēt, si in aliquo gradu id fecerint, puniuntur
capite, aut certē in insulā deportātur, l. licere, ff.
de incēd. ruin. naufrag. Quod & Callistratus in l. capi-
taliū, §. incēdiarij, ff. de pen. asserit inquit: In-
cendiarij capite puniuntur, q̄ ob inimicitias, vel
p̄dā causā, incēderint intra oppidum, & plerūq̄
viui exuruntur. Vnde q̄ ædes acruumūe frumētū
iuxta domū positum cōbufferit, vincētus, verbe-
ratus, igni necari, (Caio teste,) iubetur: si modō
sciēs prudēsq̄ id cōmiserit, l. q̄ ædes, ff. de incēd.
ruin. naufrag. Qui verō causam aut villā structo incē-
dio cōflagrāt aliquātō leuius puniuntur, d. l. capi-
taliū. Quod si per negligentia incendium fuerit
exortū, & dāno vicinis sit, ciuilitē exercetur, vt
qui iactura affectus est, dāni disceptet, vel modicē
vindicetur, vt Callistrat⁹ vult, d. l. capitaliū vel, vt
Caius explicat, noxā sarciat, vel si minus idoneus
sit, leuius castigetur, d. l. q̄ ædes, ff. eo. Fortuitū aut
incēdiū: in quo nulli⁹ culpa, luxuria, vel dolus, ar-
gui

qui potest, veniã meretur, l. si fortuitò, ff. eo. De iu-
 re aut pōtificio: si quis studio, odio, vel vindicta,
 ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut apposi-
 toribus cōsilium, vel auxilium scienter p̄stiterit,
 excommunicatur. Et si mortuus fuerit incendia-
 rius, Christianorum priuatur sepultura. Nec ab-
 soluitur, nisi prius damno, cui intulit, pro ratioe
 facultatum suarum resarcito, iuret, se vltius ig-
 nem non appositurum, si quis aut Archiepisco-
 pus vel episcop⁹ hoc relaxauerit indulseritq; dā-
 num restituere: & per annum ab officio episcopa-
 li abstinere, distictione canonica compellitur,
 c. pessimam, 23. q. 8. c. indignè, 12. q. 5. & c. quisquis
 17. q. 3. Non tamen isti incendiarij ipso iure excō-
 municati intelliguntur vt p̄dictis iuribus, nisi
 ecclesiam vel ædificia religiosa, cœmeterium a-
 liaq; quæ intra spacium priuilegiatum constru-
 cta sunt incenderint vel effregerint. illi enim, si-
 mulatq; denunciati sunt, pro sacrilegis habetur,
 & in ecclesia ipso iure dicuntur excommunicati:
 nec absoluuntur, nisi per summum Pontificem,
 c. tua nos, & c. conquesti ext. de sentent. excom. c.
 Canonica, 11. q. 3. c. cum deuotissima. 12. q. 2.

Quid est Sacrilegium?

Sacrilegium est, quotiens quis sacrum violat,
 aut auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de nō
 sacro, vel non sacrum de sacro, c. si quis contumax,
 & c. quisquis, 17. q. 4.

Quæ causa Efficiens?

Ipsa rei sacræ contrectatio, vel iniuria violen-
 tiaq; personis vel rebus sacris adhibita, d. c. quis-
 quis, §. sacrilegium, & c. si quis suadente, 17. q. 4.

Quæ

Qua Materia?

Res sacra, mobilis & immobilis corporalis siue furripiatur, contrectetur, siue violetur. Vnde qui prædia ecclesiastica inuadit, vexatq; sacrilegij crimen incurrit, c. prædia, & cum deuotissimâ, 12. q. 2. & qui non sacrum de sacro aufert, quia sacrum violare videtur, licet res, quæ sacra non sit, furripiatur, d. c. si quis, 17. q. 4. Iure tamē ciuili si res nō sacra auferatur non sacrilegium, sed furtum committitur, l. Diuus, ff. ad l. Iul. pecul. Dicitur etiā sacrilegium committere, qui violentas & impias manus in clericum iniecerit, d. c. si quis, 17. q. 4.

Qua Forma.

Committitur sacrilegiū, vel in rebus, vel in personis ecclesiasticis. In rebus quidē, Ecclesiā infringēdo, aliquid inde diripiēdo, auferēdo, iniuriā inferēdo, p̄dia ecclesiastica inuadēdo, vexandō, & c. c. q̄squis, 17. q. 4. & p̄dia, 12. q. 2. Et intellige, q̄ si quid horū fiat intra 30. passus ab ecclesiæ ianuis: nam tot passibus vniuscuiusq; ecclesiæ reuerentia in toto circuitu defēdi debet, c. diffiniuit, 17. q. 4. In personis aut, manus violentas clericis vel personis ecclesiasticis iniiciēdo, pulsandō, vinciēdo, verberandō, aliāq; iniuria afficiēdo, c. si quis suadente diabolo, c. quisquis, & c. si quis, 17. q. 4. Committunt etiā improprie sacrilegiū, qui contra diuinæ legis sanctitatem, aut nesciēdo committūt, aut negligēdo violant & offendunt, aut qui de principali iudicio disputant, dubitantes, an is dignus sit, quē Princeps elegerit? vel qui intra prouinciam, in qua prouinciales & ciues habētur, officium gerendæ aut suscipiendæ administrationis desiderant, c. si quis suadere, §. committūt, 17. q. 4. Qui

Qui Effectus?

Effectus in varijs sacrilegij cōmissi pœnis vertitur: 1. Enim cūm quis sacrilegiū rē sacrā è loco sacro, publico vel priuato vel ex loco nō sacro suffurādo, perpetravit, iure pontificio, indicitur aliqñ pœna excōmunicationis ipso iure, aliqñ latae sentētiæ, vt probāt Dd. in c. cōquestus, ext. de foro cōp. & c. cōquesti, ext. de sent. excom. & pœna pecuniaria. dicitur. n. in c. si quis cōtumax, 17. q. 4. sacrilegiū duplicē cōtinere pœnā, pecuniariā videlicet, & excōmunicationis. pecuniaria eis persoluēda est, ad quos querimonia sacrilegij pertinet, & ideò seq. c. quisquis, 17. q. 4. subiicitur. Quisquis inuentus fuerit reus sacrilegij, Episcopis vel abbatibus siue personis ad quos q̄rimonia sacrilegij iustē pertinuerit, 30. libras examinati argenti purissimi cōponat, d. c. quisquis. Et eod. c. q̄squis, §. fin. si qui monasteria & loca Deo dicata & ecclesias infringūt, & deposita, vel alia q̄libet, ex inde abstrahūt, dominia nouies cōponāt, & emunitatē tripliciter, & velut sacrilegi Canonice sentētię subiugātur, & in inuasores rerū immobiliū ecclesiasticarū pœna statuta est hoc Canone: Attendēdū est omnib⁹, ne p̄dia vsibus secretorū cœlestiū dedicata, à quibusdā irruentib⁹, vexētur, q̄ si quis fecerit, post debitæ vltionis acrimoniā (q̄ erga sacrilegos iure p̄mēda est) perpetua dānetur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuē deportationis seruetur, c. attendēdum, 17. q. 4. c. p̄dia, & c. q̄cūq̄, 12. q. 2. Nota quoq̄ pœnā q̄ habetur in c. de viro nefando, 12. q. 2. In hoc tamē differt ius civile, q̄ eo iure p̄priē sacrilegiū dicatur, cū res sacra de loco sacro publico surrepta fuerit, nō autē de

Ppp

pri-

962 ANALYS. IURIS PONTIFICII
priuato sacro vel nō sacro, nisi improprie. Ob id
priore casu pœna mortis, posteriore aut arbitra-
ria ex arbitrio iudicis imponitur, Bal. & Bar. in l.
sacrilegij, ff. ad l. lul. pecul. qđ notat Hier. Zanet.
tract. de diff. lu. Can. & ciuil. nū. 128. 2. Cū sacri-
legiū ppetratur immittēdo impias manū in cleri-
cos, tūc is sacrilegus iure ciuili pœna mortis puni-
tur, l. si qs in hoc genus, C. de Episc. & cler. qđ tū cū
grauis sit, mitigata videtur ex aūth. sed nouo iu-
re, C. de Episc. & cle. quo loci scribit Bal. hodiē penā
capitis huic sacrilegio indici si 4. cōcurrāt, scilicet:
1. Quōd sit clericus. 2. Quōd diuina celebrētur. 3.
Quōd sit in ecclesia. 4. Quōd diuinū officiū per-
turbetur. Alioqui altero ex his quatuor deficiēte,
pœna erit exilij. Iure aut Pōtificio vulnerans, vel
verberās clericū, ipso iure in maiorē excōmunica-
tionē incidit, à qua nō nisi à Pōtifice absolui pōt,
c. si qs suadēte, 17. q. 4. quā cōstitutionē glos. ibi in-
telligit pcedere, etiā si violētia in vestes clerici cō-
mittat, qđ & affirmat Innoc. in c. nuper, ext. de sen-
tentia excō. Deniq; cum quis sacrilegium impro-
prie cōmittit: vt putā, qñ qs legē diuinā offendit,
seu quo ius modo eius intellectū violat, vel cūm
de aūthoritate Principis, Pōtificis, vel Imperato-
ris disputat atq; dubitat. Hoc in casu pœna est ar-
bitraria, ita sentit Frac. de Marchis, q. 859. part. 2.
Et intellige: disputat de potestate Principis in his,
q̄ iuris sunt positiui, de quibus Princeps, cū ius
condēdæ legis habeat, pro arbitrio statuere pōt.
Non aut in his, q̄ iuris diuini, naturalis, vel iuris
gentiū sunt, ita Crauet. cōf. 241. num. 20. & tract.
de antiq. temp. prima parte, num. 38. Cōmittitur
etiam sacrilegiū violando virginitatem Deo eti-
catam, de cuius pœna suprā, eod. tit.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Ratio nulla p̄mittit, vt p̄prijs cuiusq̄ vsib. applicetur
q̄d p̄ cōmuni vtilitate datū esse cognoscitur, c. rō, 17. q. 4.

Reum ad ecclesiam confugientē nemo abstrahere au-
deat, neq̄ inde damnare ad p̄nā vel ad mortē. vt honor
ecclesiarū conseruetur, sed rectores ecclesia pacem eius &
vitam & membra obtinere studeant, c. reum, 17. q. 4.

Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem opera-
tur, qui autem pecuniam aut res ecclesia abstulerit, sacri-
legium facit, c. qui rapit, 17. q. 4.

Sacrilegiū est quoties quis sacrū violat, aut auferēdo
sacrū de sacro, vel sacrum de nō sacro, vel sacrū de sacro.
Dicitur etiā sacrilegiū cōmittere, q̄ violētās et impias ma-
nus in clericū iniecerit. Porro ipsū sacrilegiū duplicē cōti-
net p̄nā, pecuniariā videlicet & excommunicationis, c.
si quis, 17. q. 4.

Qui sacris locis derelicta retinere contenderit, vel ec-
clesia res & facultates alienauerit, sacrilegus esse iudica-
tur, c. sacrilegium, & c. omnes, 17. q. 4.

Summū in reb. bonū est iustitiā colere, ac sua cuiq̄ iu-
ra seruare, & in subiectos non sinere quod potestatis est
fieri, sed quod æquum est, custodire, c. si seculi, 12. q. 2.

Qui abstulerit patri aut matri aliquid, dicit q̄ hoc pec-
catū nō esse, homicidij particeps ē. Pater noster sine dubio
Deo ē, q̄ nos creauit, mater vero nostra, Ecclesia est, q̄ nos
in Baptismo regenerauerit: ergo q̄ Christi pecunias et ec-
clesia rapit vel fraudat, homicida ē, c. q̄ abstulerit, 12. q. 2.

Rapinā emere non licet, nisi ea intētionē, vt cui est ab-
lata, restituatur, c. rapinam, 14. q. 5.

Bonus vsus nō iustificat iniuste quasita, c. neq̄, 14. q. 5.

Cum alterius detrimento alteri subuenire non licet, c. deniq, 14. q. 5.

Aliena rapere, nō est cōtra preceptū: nullo siquidē Dei mādato rapina videtur phibita: sed nomine furti omnis illicita vsurpatio rei alienæ intelligitur, c. dixit, 14. q. 5.

Iniuria ex affectu faciētis cōsistit, c. illud relatū, 15. q. 1.

Voluntarios Reos nō necessitate compulsos culpa constringit, & pœna condemnat, c. illa cauenda, 15. q. 1.

Si qui per vinum deliquerunt, apud sapientes iudices venia quidem facta donantur, sed leuitatis damnantur auctores, c. sanè, 15. q. 1.

Si quis ecclesiam igne combusserit, quindecim annis pœniteat, & eam sedulo restituat, & precium pauperibus restituat, c. si quis ecclesiam, 17. q. 4.

Res ecclesie nullo modo distrahi possunt: Et si distracta sint, non possidentur, c. nunc queritur, 12. q. 2.

Qui res mobiles ecclesie rapit, vel immobiles inuadit, sacrilegij crimē incurrit, c. pradia, & c. in antiq, 12. q. 2.

DE FURTIS.

Titulus XVIII.

Continuatio.

Rapina & sacrilegium species furti sunt. hinc rapinā vel sacrilegiū nō permittit, qui furtū phibuit. Cūm furti nomine omnis illicita rei alienæ vsurpatio intelligatur, c. dixit, §. obijci tur, c. pœnale est, 14. q. 5. & c. meretrices, 32. q. 4.

Quid est Furtum?

Furtum, auctore Paulo, est cōrectatio rei fraudulosa lucrificandi gratia, vel ipsius rei, vel etiā vsus eius, possessionis uē, quod lege naturali, prohibutum est admittere, l. 1. §. furtum, ff. eod. Quo-

Quotuplex Furtum?

Duplex. Generale & speciale. Generale est, quod oem illicitam rei alienae usurpationem comprehendit. Vnde & rapina, sacrilegium, peculatus, & a furti appellatione veniunt, d. c. metrices, 32. q. 4. & l. 1. ff. ad legem Iuliam pecul.

Quid Furtum speciale priuatum: & quomodo diuidatur?

Furtum in specie consideratum, vel est manifestum: ut cum quis adhuc in ipso actu surripienti, vel antequam ad locum destinatum perueniat cum re furtiua, vel a domino rei, vel ab alio deprehenditur, l. fur est manifestus, ff. eod. Vel non manifestum: quod est, cum quis inscijs alijs, rem furto ablatam in eum transfert locum, in quem sese recipere constituit, l. siue igitur, & l. seq. ff. eod.

Vnde dicitur Furtum?

Furtum a furno, i. nigro dictum Labeo ait, quod claustra & obscure fiat, & plerumque nocte. Vel a fraude, ut Sabinus ait, vel a ferendo & auferendo, vel a Graeco sermone quo *φύρξ* appellatur fures. Immo ut Paulus opinatur Graeci *ἀπό τοῦ φέρειν*, hoc est a ferendo fures appellarint, l. 1. ff. eod.

Quae causa Efficiens?

Mens fraudulosa, affectus, & contrectatio furantis, c. hi qui in furtis, §. furtum, & c. fur autem, 14. q. 6. si cui enim nullum delictum, nec plagium, nec adultarium, nec violentia, nec homicidium, sine dolosa intentione committitur: ita nec furtum absque dolo & contrectatione, licet voluntas, verba, vel scriptura, interuenerint, fieri dicitur. Vnde sola cogitatio furti faciendi non facit furem, l. 1. ff. eod. &

966 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
l. si quis vxor. l. inficiando, & l. falsus, ff. eod.

Quæ Materia?

Res aliena, mobilis, corporalis, vel ipsius vsus & possessio, siue illa res modica sit, siue magni momenti. Sicuti enim in fornicatione, nō id circa diuersa est, fornicatio, si mulier sit pulchra, aut deformis, ancilla, aut ingenua, paupercula, aut opulenta: sed qualiscūq; illa fuerit, vna est fornicatio: ita in furto quantūcūq; quis abstulerit, furti crimen incurrit. Non enim furtū tā in quātitate rei, q̄ in affectu furandi consideratur. mens. n. sola furantis attēditur, c. fur est, & c. hi qui in furtis, 14. q. 6. Aliena res esse debet cuius furtum sit. Quia in re propria furtum non committitur: nisi cum alio sit cōmunis, l. si socius, ff. eod. nisi quis protestetur iure potius suo, q̄ furti consilio vti, l. merito, ff. pro socio. Et mobilis. Quia immobilium furtum fieri, nequit, l. qua re, ff. de vsucap. sicuti nec incorporalium. Quia incorporalia nec tradi, nec possideri, vel cōtractari possunt, l. seruus, §. incorporales, ff. de acq. rerū dom. Furtū aut iure corporali, vel eius vsu, vel possessione cōmittitur: vsu, Nam si creditor vtatur pignore, vel depositarius re deposita, furti tenetur vel possessionis: veluti si debitor rem pignori datam subtrahat creditori: vel si colonus, qui fundum conduxit, eo vendito dominum possessione fraudet, furtū cōmittitur, l. cūm æs, §. 1. ff. eo. l. is. q. rem pignori, ff. eod.

Quæ Forma?

Fraudulenta contractatio rei alienæ inuito domino facta, vnde, vt furtū cōmitti dicatur, quatuor coniunctim requiruntur: 1. Mens fraudulenta furantis, c. fur aut, 14. q. 6. 2. Vt fiat, domino inuito,

uito, l. falsus, ff. eod. 3. Actualis contrectatio, l. inficiando, ff. eod. 4. Vt Res talis sit in qua furtum committi possit, l. 1. ff. eod. vnde Vlpianus, lib. 41. ad Sabinum, hæc requisita explicans ait: Qui alienum quid iacens lucrificandi causa quid iustulit, furti obstringitur, siue scit cuius sit, siue ignorauit. Nihil enim ad furtum minuendum facit, quod cuius sit ignoret, quod si dominus id dereliquit, furtum non fit eius, etiam si is, qui surripit, furandi animum habuerit. Nec enim furtum fit, nisi fit cui fiat, in proposito autem nulli fit, sed si non fuit derelictum, putauit tamen derelictum esse: sed si neque fuit, neque putauit, iacens tamen tulit, non ut lucretur, sed redditurus ei cuius fuit, furti non tenetur. Quid si nesciat cuius fuerit? solent inquit Vlpianus, plerique libellum continentem se inuenisse, & redditurum ei qui desiderauerit & ostenderit rem suam esse, proponere, quo facto, non furandi animo se fecisse, ostendunt, l. falsus creditor, §. qui alienum, ff. eod. Non igitur solus furandi animus ad inducendum furti vitium, sufficit: sed etiam desideratur ut subsequata actualis contrectatio in re, in qua committitur furtum, inuito domino fiat. Contrectatio bifariam hic intelligitur, verè & interpretatiuè. Contrectatio vera, quolibet actu, quo res furtiua abducitur, amouetur, vel transfertur designatur, l. si quis vxori, §. si quis asinum, ff. eod. l. alienum, C. eo. §. furtum, Inst. de oblig. quæ ex delict. l. possideri, §. si re, ff. de possess. Interpretatiua contrectatio dicitur: quæ considerato effectu in iure pro vera habetur. hinc falsus procurator tenetur, si volens debitum exigere alijs delegauerit

Soluendum se præsentem : nam propter præsentiam suam, in se pecunia translata videtur, l. falsus, §. sed si is, ff. eo. Item is, qui opem & auxilium ad furtum faciendum præstitit, l. is qui opem, ff. eod. Item receptator rerum furtivarum, l. eos, C. eod. & qui in officio fraudulenter versantur, l. 1. §. fin. & l. 2. ff. de tute. & rat. distra. nuncius tamen pecuniam, quæ illi perferenda commissa est, invito domino, committens, non poena furti statutaria, sed mitiori pro arbitrio iudicantis plectitur, Iason in l. eius qui, §. quas actiones, ff. si cer. peta.

Qua causa Procatartica?

Circumstantiarum committendo furto inseruientium oblata occasio, commoditas occultandi, &c.

Quis Finis?

Perceptio lucri ex contrectatione rei alienæ: si non ad alium finem, scilicet explendæ libidinis, vel alterius rei causa fiat, furtum non erit, l. verum est, si meretricem, ff. eod. furtum enim, sine intentione lucrandi non committitur.

Qui Effectus?

Actio furti poenalis: actio ad exhibendum rei vindicatio, & conditio furtiva. Actio furti est merè poenalis, & vel iure prætorio, vel civili ad persequendam poenam siue quadrupli, si furtum manifestum sit, vel dupli, si non manifestum, cum omnibus accessionibus seu fructibus rei furtivæ competit, l. qui, sacrum, ff. eod. Et datur domino rei furto subtractæ, vel ei, cuius ex honesta & probabili causa interest furtum factum non esse: ut sunt creditor, commodatarius, depositarius, socius, bonæ fidei possessor, & maritus rei dotalis, l. eum qui, §. qualis &

& §. si res cōmodata, ff. eo. l. si soci⁹, ff. pro socio, l. interdū, & l. cū as, §. 1. ff. eo. Et hæredib. eius, qui furtum passus est, §. nō autē, in ff. de perpet. & tēp. actionib. cōtra furē præstantēq; opē & cōsiliū, l. 1. l. falsus, l. qui seruo, & l. in furti, ff. eo. In heredē tñ furis nō exercetur, nisi de eo, q; ad ipsū ex furto peruenit scientē & cōtractantē, vel si lis cū fure superflite cōtestata fuerit, d. §. nō autē, & §. pœnales, in ff. de perp. & tēp. actionib. Actio ad exhibendū, est, pparatoria rei vindicationis: Nā cōpetit ad exhibendā rē surreptā, vt vindicari possit, l. 1. ff. ad exhib. Rei vindicatio dño aduersus quālibet possessorē, vel eū, qui dolo desijt possidere, ad consequendā rē furto sibi surreptā competit. Qua actione possessio conuentus rem furtiuā domino, etiam præcio non persoluto, restituere tenetur, l. in ciuilem, C. de fur. & ser. corrup. conditio furtiuā etiam domino aduersus furē ipsam hæredesq; eius, aut quemlibet successorē, siue res extat, siue perierit, ob morā, q; fur, qui primo inuito dño, rem contrectauit, semper in restituēda ea facere videtur, ad restitutionē rei furtiue, et si melior facta sit, impensa ipsius furis extorquendam datur, l. ex argento, l. 1. & l. si, ff. de cōdict. furti. Cū igitur furti actio ad pœnæ persecutionē spectet, conditio verò & vindicatio, ad rei persecutionē cōsequitur, recepta re, aut perempta, nihilominus furti actionē cōpetere, cōditionē verò, & vindicationē tolli, sicut ex diuerso post solutā dupli, vel quadrupli pœnā salua est vindicatio, & cōdictio: ita tñ, vt alterutrius electione altera tollatur, l. si pro fure, §. furti actio, ff. de cō. fur. Hodie verò cōstitutionib. imperialib. hoc furti

iudiciū quasi publicū constitutū est: Et fures, qui
 quinque solidos vel rem eius æstimationis furati
 fuerint, laqueo vel cruce, sin minus, forcipe & fu-
 stigationib' puniuntur, §. si quis quinque, c. de pace te-
 nenda in vsibus feud. & const. Caroli V. Impe, ar-
 ticulo 160. cū duob. artic. sequentib. in tractatu de
 causis criminalib. Et hoc ob delicti huius frequē-
 tiā, qua Reipublicæ salus, ad cuius conseruationē
 oēs leges referendæ sunt, nimium lædi videbatur.
 Nā & Claudius Saturninus, legibus permissū esse
 tradidit, Vt constituta maleficiorum supplicia in
 terrorē aliorū exacerbentur, si quādo nimī mul-
 tis grassantibus exemplo opus est, l. aut facta, §. e-
 uenit, ff. de pœnis. Canones quō ad pœnam ita
 distinguunt. Aut furtum fit ob necessitatem, vt si
 fame, vel indigentia rerum quis oppressus fure-
 tur cibaria, vestem, vel pecus: & trium hebdoma-
 darum iniungitur pœnitentia, c. si quis, extr. eod.
 Aut nulla impellente necessitate, sed fraudulen-
 ta intentione fit furtum: & tunc, vel est occultū,
 aut manifestum: si occultum: & fur spontē illud
 fuerit confessus, quo casu tenetur ad restitutionē
 & agendam pœnitentiam, quibus peractis ad sa-
 cros Ordines promoueri potest, c. ex literis, extr.
 eod. Si autem est manifestum, & accusatus, con-
 fessus, vel furti Reus legitimē cōuictus fuerit, eo
 casu deponitur, & in monasterium conijcitur,
 vel si necdum corrigibilis sit, seculari iudici legi-
 tima pœna puniendus traditur, c. at si clerici, §. 1.
 & c. cū non ab homine, extr. de iud. c. tuz, extr.
 de pœnis. Aliam pœnam furis in ipso actu furan-
 di occisi, vide, c. 2. extr. eod. & c. fures, 13. q. 2. Quo-
 modo autem illi, qui fures & latrones in ipso de-
 linquen-

linquendi actu interficiunt, cum eos comprehen-
dere possint puniantur? vide c. si fur aut latro, 13.
quæst. 2.

Quæ Affinia?

Rapina, quæ violentia, sacrilegium, quæ in re
sacra fit, crimen peculatus: quod quasi publicum
furtum dicitur, quò quis defraudat ærarium pu-
blicum: simonia, qua simoniacus quasi furari gra-
tiam intendit: vsura, quia vsuram exercens, quo-
dammodo furtum committit.

Quæ Pugnantiæ?

Præceptum decalogi: Ne furtum facias, lex diui-
na: ratio & lex naturalis: Quod tibi non vis fieri
alteri ne feceris: ius gentium, quo dominia sunt
distincta, & unicuique suum adiudicatum, l. ex hoc
iure, ff. de iustitia & iure.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Non fur solum, sed & ille reus tenetur, qui furti con-
sciens, querente possessore non iudicat, c. qui cum fure, ex. eod.

Non est aliquid eripiendum diuitibus. ut detur egenis, c.
forte, 14. q. 5. (14. q. 1.)

Cum alterius detrimento alteri subuenire non licet, c. denique,

si quid inuenisti & non reddidisti, rapuisti, quantum po-
tuit fecisti. quia plus non inuenisti, igitur plus non rapui-
sti, c. si quid, 14. q. 5. & c. multi, eod.

Furti nomine omnis illicita rei aliena usurpatio intelli-
gitur, c. dixit, & c. poenale, 14. q. 5.

De malo bonum facit, qui pauperibus dispensat, quod
cum labore & sollicitudine acquisiuit: quia nomine mali cu-
ra, et sollicitudo mortalium exprimitur, c. qui habetis, 14. q. 5.

Quæ contra ius societatis humanae furtis, rapinis,
calum-

calumnijs, oppressionibus, inuasionibus sunt ablata reddē
da, potius quàm donanda sunt, c. non sanè. 14. q. 5.

Furtum non tam in quantitate rei, quàm in affectu
furantis, consideratur, c. hi qui, 14. q. 6.

Fur non solum in maiorib. sed in minoribus etiam iur-
dicatur. nō enim quod furto oblatū est, sed mens furantis,
attenditur, quomodo in fornicatione non idcirco diuersa
est fornicatio, si mulier sit pulchra, aut deformis, ancilla,
aut ingenua, paupercola aut opulenta: sed qualiscūq; illa fu-
erit, vna est fornicatio. ita in furto quantū cuiq; quis abstu-
lerit furti crimen incurrit, c. fur autem, 14. q. 6.

Voluntas, est animi motus ad aliquid imitandum, vel
nō imitandum, vel adipiscendum, c. quod autem, 15. q. 1.

Peccatum est voluntas retinendi vel consequēdi, quod
iustitia vetat, d. c. quod, 15. q. 1.

Qui ob necessitatem ad se alendum furatur, pœnam ve-
gulariter in fures statutam non incurrit, c. si quis, ext. cod.

DE VSVRIS.

Titulus XIX.

Contiuatio.

V Sura cum furto affinitatem quandam ha-
bet: cum hoc vitio cōtra diuinā legē alieng
rei illicita contrectatio fiat, c. si quis, 14. q. 4

Quid Vsuræ?

Vsuræ est, lucrum, quod sorti mutuo datæ acce-
dit, vel ex pacto, vel intentionē mutuantis, c. vlu-
ra, 14. q. 3. & c. de eulogijs, dist. 18.

Vnde dicitur Vsuræ?

Vsuræ dicitur ab vsu rei, i. pecuniæ. Nomine au-
tem pecuniæ cōtinetur quicquid homines in bo-
nis habent, c. totum, 1. q. 1. sed hic cum vsuræ non
nisi

nisi in cōtractu mutui cōmittatur, vsum rei, pro
abufu & consumptione ipsius rei, accipere oportet,
Hostien. §. vnde dicatur hic.

Quotuplex Vfsura?

Duplex. Mentalis & conuentionalis. Mentalis
est, quam sola intentio dantis absq; pacto ab ini-
tio interueniente inducit, c. consuluit, extr. eod.
Conuentionalis dicitur, quando habito in con-
trahentes tractatu de vltra sortem mutuata pre-
stando & exigendo conuenit, c. vfsura est, 14. q. 3.
Est & vfsura vel spiritualis, quæ sacris literis com-
mendatur, c. sicut nō suo, dist. 46. Vel corporalis,
quæ omni iure improbatur, de qua tot. hoc tit.

Quæ causa Efficiens?

Conuentio cōtrahentium & voluntas, vel per-
uerfa intentio mutuantis, d. c. vfsura, 14. q. 3. & c.
consuluit, extr. eod. Nam si gratis aliquid detur,
nō est vfsura c. de elogijs, dist. 18. nisi spes vltra for-
tem quid consequendi adsit, arg. c. tua, extr. de
sim. & c. 1. dist. 14.

Quæ Materia?

Res, quæ functionem in suo genere recipiunt.
id est, quæ consistunt pondere, numero, & men-
sura: vt sunt pecunia, vinum, oleum, frumentū,
&c. Non enim vfsura committitur, nisi in contra-
ctu mutui, Hostien. in §. & vnde, hoc tit. Ergo in
his rebus tantū, in quibus mutuum consistit v-
fsura committitur. Quod intelligitur quò ad con-
tractum. quia in alio cōtractu regulariter nō de-
bet committi vfsura, vt tradit Abb. in rub. hīc, sed
quò ad vfuram aliud est. Nam si pro mutuo de-
tur vel exigatur vestis, bos, equus, capella, prædi-
um, vel quid aliud, quò numero, pondere & mē-
sura

sura

974 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
fura non constat vsura est, vt traditur, in c. ple-
riq;, & c. vsura, 14. q. . si modò mutui contractus
præcesserit.

Quæ Forma?

Accessio solutionis rei mutuatae, gratia ipsius
rei vsus ex pacto interposita, vel sola lucrandi
intentione exacta vel accepta. Vt enim vsura cõ-
mittatur, requiritur primo accessio. i. vt forti ali-
quid accedat. Quicquid enim vltra sortem datur
vel exigitur, vsura est, c. si fœneraueris, c. putant,
c. pleriq;, 14. q. 3. secundò requiritur, mutuum, i.
vt res ex mutui contractu data sit. in alijs enim cõ-
tractib' minoris mali gratia vsura toleratur, Ab.
in rub. Deniq; pactio contrahentiũ vel intentio
exigentis, desideratur. Quia si nullo pacto ab ini-
tio interueniente, & absq; exactione debitor ali-
quid gratis offerret, impunè à creditore, qui ma-
la intentione caret recipi posset. Siquidè, vt dici-
tur, oblatio nullã culpæ maculã suscipienti inge-
rit, q̄ non ex ambientis petitione processit, c. sicut
Episcopũ, 1. q. 2.

Quis Finis?

Lucrum: sine spe enim lucri vsura non cõmit-
titur, arg. c. tua, extr. de fimo. & c. 1. dist. 14.

Qui Effectus?

1. Desertio agriculturæ. 2. Paupertas. Nam si li-
cita esset vsura, eius lucrum culturæ possessionũ
præferretur, ex quo multorum paupertas: cum
annua vsurarum præstatio periculosa sit, seque-
retur. Inno. in rub. hic. Vsurarũ enim vorago non
rãtũ animas deuorat, sed etiã facultates exhaurit,
vt ait Grego. X. in generali Conci. Lugdu. c. 1. eo.
in 6. 3. Idololatria. Quia in diuidendo & diligèdo
pecuniã, vix euitatur idololatria. ibi enim semp
est

est cor auari, iuxta illud. Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Et auari gratius intuentur aurū quam Solem, c. omnis, & c. sicut hi, dist. 47. Auar^o autem, quia cultū Deo debitū nummo impendit, Idolorum cultor ab Apostolo appellatur, c. q. aut 26. q. 5. 4. Effectus colligitur ex pœnis in vsurarios constitutis.

Quibus pœnis vsura coercetur?

Varijs. Nam alia pœna imponitur à Canone, alia à Iudice, alia ab aduersario exceptionis obiectione. Pœna à Canone statuta triplex est. Nā Alexand. in Concilio Lateranē. statuit, manifestos vsurarios, nec ad cōmunionē altaris admittēdos, nec in hoc vitio mortuos sepulturæ Ecclesiasticæ concedendos: nec eorū oblationes ab Ecclesia accipiendas, sed esse excōmunicatos ipso iure, vt Innocen. super c. quia in omnib. ext. eod. & qui aliquid accipiēdo vel Christianæ sepulturæ eos tradendo p̄dictis cōtra fecerit, eū ad restitutionē accepti cōpelli, & donec ad arbitriū Episcopi sui satisfaciat, ab officij sui executione suspēdi, d. c. q. in omnib. ex. eo. Pœna à iudice ex superiori profiscitur. Nā si manifestus vsurari^o, id q. vsuræ loco exegit, restituere, vel interdicto parere pertinaciter recuset, si clericus est, ab officio & beneficio suspēditur: si laicus, vsq. ad dignā satisfactionē vinculo excommunicationis obstringitur, c. prætereā, & Innoc. in c. cū tu manifestas, extr. eod. Qui si necdū respiscat, nec obtēperare nolit, degradatus seculari potestati legitimè puniendus traditur, c. Canonum, c. si quis oblitus, & c. quoniam, 14. q. 4. Quā tamen pœnam desistendo vitabit, c. 1. & c. 2. distinct. 47. Gregorius etiam X. confi.

confi.

constitutionē Lateranensis Concilij generali cō-
 stitutione cōfirmans fanciuit. Ne collegium, aut
 alia vniuersitas, vel singularis persona, cuiuscun-
 que sit dignitatis, conditionis, vel status alienige-
 nas publicā fœnebrem pecuniam exercentes aut
 exercere volentes, ad hoc domos in terris suis cō-
 ducere, aut conductas habere, aut alias habitare
 permittant: sed huiusmodi manifestos vsurarios
 omnes intra menses tres de terris suis expellant.
 Qui verò cōtrā fecerint, si personę fuerint Eccle-
 siasticę, Patriarchę, Archiepiscop. Episcopi, suspē-
 sionis, minoris verò personę singulares, excōmu-
 nicationis: si aut collegium, seu alię vniuersitas,
 interdicti sententiā incurrūt, c. vsurarū, eo. tit. in
 6. Et Clemēs V. Christianorū cōsortio interdictos
 esse iussit, q̄cūq; super his vsuris soluēdis statuta
 ordinarint, fecerint, scripserint, vel dictarint, vel
 qui secūdum ea statuta iudicarint, oneratq; fene-
 rātores, in causis fœnore vertētibus, rationū sua-
 rū libros aduersarijs præferre & exhibere. Itē eos
 hæreticos esse decernit, q̄ asseuerare non dubita-
 rint, minimè peccatū esse fœnerari, Clem. 1. §. ca-
 terum, & §. sanè, eod. tit. Alia pœna imponitur
 ab aduersario ope exceptionis. Vnde, si quis impe-
 trauerit literas super vsuris, quas ipse alij soluit,
 restituendis sibi, vel fructibus sibi in sortem cō-
 putandis, nulli cōmodo ei erunt literę impetra-
 tæ, nec auditur: nisi prius restituerit quas aliquā-
 do extorsit vsuras. Quia frustrā legis auxilium in-
 uocat, qui committit in legem, c. quia frustrā, extr.
 eod. Sanxit etiam Gregorius X. manifestum fœ-
 neratorem, nullo modo testamentis interesse,
 nec ad confessionem vel absolutionem admitti:

nec

nec testamentum ipsius viribus subsistere posse, nisi de vsuris satisfecerit, vel de faciendo pro viribus facultatum idoneam cautionem præstiterit, c. quanquam, eod. tit. in 6.

Quomodo restitutio facienda? Et quæ forma cautionis pro facienda restitutione exhibenda?

Quanquam vsurarij manifesti (vt inquit Gregorius X.) de vsuris, quas receperant satisfieri, expressa quantitate, vel indistinctè, in vltima voluntate mandauerint: nihilominus tñ eis ecclesiastica sepultura denegatur, donec de vsuris ipsis fuerit (prout eorū facultates patiuntur) plenè satisfactum: vel illis, quibus facienda est restitutio, si præstò sint ipsi, aut alijs, qui eis possunt acquirere, vel eis absentibus, loci ordinario aut eius vicario gerenti, siue rectori parochiæ in qua testator habitat, corā aliquibus fide dignis, de ipsa parochia (quibus quidem Ordinario vicario, & rectori prædicto modo, cautionē huiusmodi eorū nomine licet recipere, ita q̄ illis perinde actio acquiratur) aut seruo publico de ipsius ordinario mādato idoneè de restitutione faciēda sit cautū. Cæterū si receptarū vsurarum quantitas manifesta sit, illam semper in cautione prædicta exprimi oportet. Alioquin aliā cautionē recipiētis huiusmodi arbitrio moderandā, ipse tamen scienter non minorem quā verisimiliter creditur, moderabitur. Et si secus fecerit, ad satisfactionem residui teneatur, c. quanq̄, eod. tit. in. 6. Quid si nusquā appareant illi à quibus vsuræ acceptæ sunt, cum tamè certum sit aliquibus fuisse acceptas. Hoc casu poterunt malè ablata inter pauperes distribui, c. cū tu, & c. Michael, extr. eod. Verūm vt ijsdem ipsis

potiùs quibꝰ vsurariè erepta sunt, reddatur, quã incertis distribuatur, quod certis personis debetur, consultum erit publicis edictis patefacere eo loci, vbi vsuræ solutæ sunt, vt quisquis scœnoris nomine à se aliquid sciat ablatũ, id veniat recepturus, glos. in d. c. quamquam verb. satisfieri, eod. tit. in 6. Et sciendum, quod prædicta non tantũ procedant contra vsurarios manifestos, qui accusatione præmissa per sententiam legitime condemnati sunt: verũ etiam contra eos, contra quos non apparet accusator, modò illos vsurarios manifestos esse, alijs argumentis constiterit, c. cùm in diœcesi, ext. eo. Et etiã cõtra hæredem scœnatoris, quod ad restitutionẽ, attinet. ille enim iisdem modis, quibꝰ ipse scœnator posset, si viueret, ad restituẽdas vsuras compellitur, c. tua nos, ext. eo. Imò etiã contra Iudæos, qui ad restitutionẽ vsurarum, quas Christianis extorserint, interdicta eis Christianorum cõmunitate, & societate coguntur, c. penul. extr. eod.

Quæ Affinia?

Furtum, rapina, simonia, interesse, varijsq; generis accessiones, quæ ob ipsam sortem capiuntur, & turpe lucrum, quod quid sit? vide c. quicunq; 14. quæst. 4.

Quæ Pugnancia?

Lex diuina, quæ dicit: Mutuum dantes nihil inde sperantes: Christiana charitas, qua quis tenetur subuenire proximo natura contractus mutui: quæ parem doti desiderat restitutionem.

AXIOMAT ET SENTENTIAE.

Qui ex eo, quod pecuniarum à se mutuo datarum periculum

viculum suscepit, aliquid ultra sortem percipit, fœneratoris labe non caret, c. fin. extr. eod.

Qui pro mutuata pecunia fundum pignori accepit, eius fructus, si quos percepit in sortem acceptos ferre debet: non sibi lucro adscribere, nisi fœneratoris nomen, & notã subire velit, c. 1. & c. conquestus, extr. eod.

Vsurarius monius non desistens, si clericus est, ab officio & beneficio suspenditur, si laicus excommunicatur, c. praterea, extr. eod.

Heres vsurarij filius vel extraneus vsuras extortas per defunctũ restituere compellitur, c. tua nos, extr. eod.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Iudai ad vsuras restituendas, c. post miserabilem, & c. quanto, extr. eod.

Non auditur vsurarius repetens vsuras: nisi prius restituat extortas, c. quia frustra, ext. eo. c. Michael, eod.

Maritus recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare, c. salubriter, ext. eod.

Conuictus de vsuraria prauitate per famam, & alia argumenta, tanquam manifestus vsurarius secundum dispositionem Lateranensis Concilij compesci potest, c. cum in diocesi, ext. eod.

Vsurarum vorago sicuti facultates exhaurit, ita animas deuorat, c. 1. eod. in 6.

Quo minor fœneratorib. aderit fœnerãdi cõmoditas, eò magis libertas exercẽdi fœnõ adimẽda, d. c. vsurar. eo. in 6.

Quia fœneratores vt plurimum contractus vsurarios occultẽ ineunt & dolosẽ, quod vix conuinci possum de vsuraria prauitate, ad exhibendam, cum de vsuris agitur, suarum rationum codices, censura ecclesiastica

compelluntur. Clem. vni. §. ceterum, eod.

Quicquid sorti accedit, vel supra datum exigitur, usura est, c. putant, c. pleriq, & c. si scenerauerit, 14. q. 3.

Si quis usuram accipit, rapinam facit, vita non vivit, c. si quis, 14. q. 4.

Non minus crudelis est, qui pauperem trucidat fenore, quàm qui diuiti sua rapit, c. quid dicam, 14. q. 4.

Ab illo iure usura exigitur, cui iure arma inferuntur, c. ab illo, 14. q. 4.

Turpe lucrum facit, quicumq, tempore messis vel vindemia, non necessitate, sed propter cupiditatem, conceperat annonam vel vinum, & seruat vsq, dum carius vendatur, c. quicumq, 14. q. 4.

Fideli homini totus mundus diuitia sunt, infideli autem nec obolus, c. quid dicam, 14. q. 4.

DE CRIMINE FALSI

Titulus XX.

Continuatio.

V Surarij, ad extorquendum illicitas vsuras plerunq, falsitate vtuntur.

Quid Falsitas?

Falsitas est, occultatio vel imitatio veritatis, ad decipiendum, scienter facta, c. homines, §. quia erigo, & c. is aut, §. nemo, 22. q. 2. c. 1. §. vterq, ext. eo.

Que causa Efficiens?

Mens conscia falsitatis, dolus malus. Falsum enim absq, dolo non committitur, l. nec exemplū, C. eod. Vnde de falso, quod dicto fit, dicitur quod nemo mentiens iudicandus fit dicere falsum, qui putat verum, quod dicit. Quia quantum in ipso est

est non fallit, sed fallitur, c. is autem, §. nemo, 22. quæst. 2.

Quæ Materia?

Omnia falsa dicta & facta, quæ animo corruppendæ veritatis in fraudem alterius dolo malo fiunt: licet non dictum sed falsitatis factum lex coerceat, l. 3. & 4. C. de patr. potestate.

Quæ Forma?

Forma committendæ falsitatis varia est. Nã aut dicto, aut scriptura, aut facto, aut usu, committitur falsum. Dicto quidem, si falsum testimonium feratur, si loquendo occultetur veritas, & mendacium dicatur: quia & ille prodesse nõ vult, & iste nocere desiderat, c. 1. ext. eo. si periurium cõmittatur, de quibus habetur per totum, 12. q. 2. & 12. q. 4. & l. 1. ff. ad l. Cor. de falsis. Scriptura cõmittitur falsum, siue quis falsum scribat, siue deleat verum, vt rei veritas nõ appareat, Nec distinguitur: vtrũ sit testamentum, instrumentum publicum, vel priuatum, tabulæ lignæ, ceræ vel rationes, l. 1. §. qui rationib. ff. eo. Vnde Paulus, li. 3. ad Sabinum. Qui testamentũ amouerit, celauerit, rapuerit, deleuerit, interleuerit, subiecerit, resignauerit, quiue testamentũ falsum scripserit, signauerit, recitauerit, immutauerit dolo malo, cuiusue dolo malo id factum erit, legis Cornelie pœna dånatur, l. 9. testamentum, ff. eo. Et alibi, quid sit falsum? quæritur, & videtur id esse, si quis alienum Chirographum imitetur, aut libellum vel rationes intercidat, vel describat: non qui aliàs in computatione, vel ratione mentitur, l. quid sit falsum, ff. eod. Item, qui in testamento sibi aliquid adscripsit, l. impuberum, & l. si quis legatum, ff. eo. Et qui fal-

fas leges ab obtinendam victoriã in lite allegat,
iudicemq; fucosè confictis mendacijs infruit, l. 1.
in princip. ff. eo. & l. fi. ff. eo. Item qui immutando
litteras Apostolicas falsificat, ita vt in modo dicta-
minis, vel in forma scripturæ, vel qualitate char-
tæ, falsitas cognoscatur. Nouem aut modos falsi-
ficandi litteras Apostolicas, ex quibus varietas fal-
situdinis deprehendi potest, tradit Innocentius III.
in c. licet ad regimen, ext. eod. quos ibidem vide.

Facto falsum committit, qui signum adulteri-
num fecerit, sculpsit, partum falsum supposu-
erit, quo casu soli parentes accusant, aut hi, ad
quos ea res pertinet. Non quilibet ex populo, vt
publicam accusationem intédât, l. lege Cornelia,
ff. eo. si venditor mensuras publicè probatas, vi-
ni, frumenti, vel cuiuslibet rei, aut emptor corru-
perit, dolosè malo fraudè fecerit, l. hodiè, ff. eod.
Qui ad litem instruendam aduocatione testibus
uè pecuniam acceperit, obligationem pactionè-
uè fecerit, societate inierit, vel vt aliquid eorum
fieret curauerit, l. falsi pœna, & l. 1. ff. eo. Item qui
in aurum vitij quid addiderit, vel argenteos nun-
cio adulterinos cõflauerit, falsi crimine tenetur.
Cuius pœna afficitur etiam is, qui cùm prohibe-
re tale quid posset, non prohibuit, l. lege Cor-
nelia, ff. eodem. Vsu committitur falsum. Qui
falsis litteris scienter vtitur, c. ad falsariorum, ext.
eod. & c. accedens, eo. Qui nummos sragneos vel
plumbeos emit vel vendit, l. lege Cornelia, ff. eo.
Qui falso nomine dolosè vtitur. Falsi enim no-
minis, vel cognominis adfeteratio pœna falsi co-
ercetur, teste Papiniano, l. falsi, ff. eo. sicuti & ille
falsarius prohibetur, quicumq; conditionè men-
titus

titus est, ad imponendū alijs: vt si quis pro milite se gerat, & falso diplomate vtatur, vt tutò com-
meare possit, l. eos qui, §. vlt. ff. eo. Et deniq; quo-
ties quis imitatione veri suū cōmodū dolo malo
q̄rit, cū proximi sui detrimento, falsū cōmittere
dicitur.

Quis Finis?

Vt quid dicatur, vel fiat, ne veritas appareat, &
alius decipiatur, l. instrumentorum, & l. 1. ff.
eod. c. 1. extr. eo. & c. beatus Paulus, 22. q. 2.

Qui Effectus?

Pœna, inquit Marcianus, falsi, vel, quasi falsi,
deportatio est, & omnium bonorum publicatio:
Et si seruus eorū quid admiserit, vltimo suppli-
cio affici iubetur, & licet hæc pœna in omnis ge-
neris falsarios iure Pandectarum constituta sit,
tamē etiā ciuilitè & criminaliter de crimine fal-
si agi potest. Vnde Vlp. lib. 7. ad edictum. Qui no-
mine Prætoris, literas falsas reddidisse, edictūm-
ue falsum proposuisse dicitur, ex causa actione
in factū pœnali tenetur, quanq̄ legis Cornelię re-
us sit, l. qui nomine, ff. eo. ciuilitè quidā actione
in factū ad id, q̄ interest, d. l. qui nomine, vel ad
duplum, l. hodiè, ff. eod. vel ad retractandum fal-
sum, l. 2. vbi glo. C. de fide instru. Criminaliter au-
tem ad vindictam, l. penult. C. eo. quo casu iudex
pro qualitate personæ falsitatisq; commissæ (cū
crimen falsi variè committatur) pœnam impo-
net, vel pœnam legibus constitutam moderabi-
tur. Et ita falsitas quò atrocius crimen inducit,
vel à nobiliori persona committitur, grauius pu-
nienda est. Vnde corruptæ monetæ author con-
crematur, l. penult. C. de fals. monet. & qui falsis
constitutionib. nullo authore habito vtitur, lege

Cornelia aqua & igni ei interdicitur, l. fi. ff. eo. Nā tales falsitates quali crimen læsæ maiestatis inducunt, l. 1. C. de fal. monet. Et nobiliores, à quibus dignitatis, honoris, bonæq; famæ conseruandæ gratia ob confirmatā opinionem, qua ipsorum simplicibus promissionibus & verbis, perinde ac iuramenti præstiti religione essent munita creditur, falsitas lōgè abesse debet, alijs in exemplū grauiori pœna afficiendi sunt, l. presbyteri, C. de Epif. & cler. Affl. et. decis. 404. Iure autem Pontificio falsarij varijs plectuntur pœnis, nam clerici si Pōtificis literas falsasse fuerint depræhensi, omnib. officijs & beneficijs ecclesiasticis perpetuò priuantur: ita q; qui per se falsitatis vitiū exercuerint, postq; per ecclesiasticū iudicē fuerint degradati, seculari potestati secundū legitimas cōstitutiones puniendi tradantur: per quā & laici, qui fuerint de falsitate cōiucti, & eorū fautores, adiutores, defensoresq; legitimè puniuntur. Qui verò talibus Pontificis falsis literis vtantur, si clerici fuerint, officijs & beneficijs ecclesiasticis spoliātur: si laici, tamdiu donec competenter satisfaciāt, excommunicationi subiecti remanere coguntur: ita tñ vt in istis, & in illis malitia grauius, quàm negligentia puniatur, c. ad falsariorum, extr. eod. Sed si non fuerint authores illius falsitatis, desistēdo possunt euitare pœnam, c. accedens, ext. eo. & l. fi falsos, C. eod. Quod & de his, qui falsas literas impetrāt, statuitur, d. c. ad falsariorum. Qui verò alterius Principis vt secularis sigillum falsauerit, si clericus, à suis ordinibus depositus, in signum facinoris patratu impressiōne alicuius characteris, q; ab alijs cognoscatur pati, et mis⁹ in exilium pro-

provinciã ipsam in qua deliquit abiurare cõpel-
litur, c. ad audientiam, extr. eod. sed si prælati ali-
cuius literis vel iudicis, falsitatem clericus adhi-
buerit, ab ordine depositus & omnibus beneficijs
priuatus in monasteriũ ad agendã pœnitentiã cõ-
ijcitur, quod ita verum est, si accusatione præuia
legitimè fuerit cõuictus: sed si per modum inqui-
sitionis contra eum fuerit processum, ab officio
& beneficio suspendendus erit, donec indulgen-
tiam sedis Apostolicæ meruit obtinere, c. si Epi-
scopus, distinct. 50. Abb. c. olim, ext. de rescrip. So-
cin. in c. ad falsariorum, ext. eod. Falsidicus autẽ
testis tribus personis obnoxius fit. Primo Deo,
cuius præsentiam contemnit: idẽ imponitur ei
pœnitentia septem annorum, c. quicumq;, 7. q. 1.
Secundo iudice, quem mentiendo fallit, idẽ in-
famis fit, c. si quis conuictus, 22. q. 6. Et verberibus
castigatur, c. illi q. 5. q. 5. vel extraordinariè puni-
tur, l. nullũ, C. de test. Postremò proximo suo in-
nocenti, quẽ falso testimonio lædit, idẽ pro lesio-
nis ratione punitur, c. nihilominus, 3. q. 9. c. quis-
quis, 11. q. 3. & c. 1. ext. eod. Et si non resipiscat, vitã
eternã, qua mētiẽdo se indignũ fecit, amittit, iux-
ta illud: os quod mētitur, occidit animã, c. si quis
ad te, 22. q. 2.

Quæ Affinia?

Mendaciũ, periuriũ, peruersio humani iudicij:
quorũ quodlibet falsitatẽ in se cõprehẽdit. Vnde
etiã illi, qui talia cõmittunt, falsarij dicũtur, tex.
& glos. in c. illud, extr. de excess. prælatorum.

Quid Mendacium?

Mendacium est falsa significatio vocis cũ volũ-
tate fallendi, c. Beatus, §. ille ergo falsum, 22. q. 2.

Q99 5

Quot

Quot genera Mendacij?

Primum est capitale mendacium: quod fit in doctrina religionis, ad quod mendacium nulla conditione quis debet adduci, quia metiri in doctrina pietatis, magnū scelus est. Secundum: Ut si aliquis lædat iniuste, quod tale est ut nulli prodest & obest alicui. atqui & hoc vitandum: quia nulli inferenda iniuria est. Tertiū: Quod prodest alteri, ita ut obest alteri: quāvis non ad immunditiā obest corporalem. Nec hoc licitū est. Quia nulli cum alterius detrimento est cōsulendū. Quartū: Sola mentiendi fallendiq; libidine, quod merū mendacium, quod quoq; prohibitū est, propter mendacij libidinē, q̄ per se ipsa vitiosa est. Quintū: Quod fit plædi cupiditate de suavi eloquio. Nec hoc genere mentiendū, quia nec ipsa veritas placendi causa hominibus enunciāda est: quantō minus mendacium, quod per se ipsum, quia mendacium est, utiq; turpe est. Sextum. Quod alicui obest & prodest alicui. Velut: si quispiam pecuniā alicuius iniuste tollendam sciens, vbi sit se nescire metiatur. Nec hoc licet. Neq; enim testimonij veritas pro cuiuscunq; temporali cōmodo ac salute corrumpitur: ad æternam verō salutem nullus opitulante mendacio ducendus est. Septimū. Quod & nulli obest & prodest alicui. Velut si nolēs hominē ad mortē quæsitū prodere mentiatur. Nec sic mentiendum est. Non. n. cuiusq; cōmoditas aut salus tēporalis perficiendæ fidei præferenda est. Nec se quisq; in rectē factis nostris tam malē moueri sentiat, ut fiat etiā animo deterior, lōgeq; à pietate remotior. Octauum. Quod & nulli obest, & ad hoc prodest, ut ab immūdicia corporali aliquem tueatur. Nō
au

aut hoc genere mentiendum est. Quia & in bonis castitas animæ pudicitia corporis præfertur: & in malis quod ipsi facimus, eo quod fieri sinim⁹, nobis damnabilius est, c. primum est, 22. q. 2.

Quæ causa Efficiens Mendacii?

Animus fallendi, c. beatus Paulus, 22. q. 2.

Quæ Materia?

Quæuis res, quas verbis exprimimus.

Quæ Forma?

Oratio, nulla opinione sed certa proferentis scientia ad fallendum instituta, c. is autem, 22. q. 2. Nam quod non ex libidine fallendi processit, propriè mendacium non est, c. primum, 22. q. 2.

Quis Finis?

Vt alter mendacio decipiatur, c. primū, 22. q. 2.

Quis Effectus?

Priuatio vitæ eterne, iuxta illud: Os quod mentitur, occidit animā, c. si quis, 22. q. 2. Nec minus periculi est verbis vel lingua mentiri, quàm manibus sanguinem fundere, c. nemo 22. q. 2. Sciendū tamen est, quò ad effectum non esse paria mendacia, sed multū interesse, quo animo, & de quibus rebus quisq; mentiatur. Non enim ita peccat qui consulendi, quomodò ille qui nocendi volūtate mentitur: nec tantum nocet, qui viatorem mentiendo in aduersum iter mittit, quantum is qui viam vitæ mendacio fallente deprauat, c. mihi aut. 22. q. 2. Ergo pro ratione delicti poena infligitur, si tñ mendaciū dolo non caruit, pari poena vt crimen falsi cum huic non sit absimile coëcretur.

Quid Periurium?

Periurium committit, qui contra conscientia suā falsum iuramentū præstat, quod maius crimē ipso

ipso

988 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
ipso homicidio creditur esse, vt tradit Ripa in c.
ex parte, num. 3. ex. de rescrip.

Qua causa Efficiens?

Dolus malus. absq; enim dolo nō cōmittitur,
l. qui iurasse, ff. de iureiur.

Qua Materia?

Res falsæ, inhonestæ, & illicitæ.

Qua Forma?

Conscientia veritatis contrariæ & aduersantis
affeuerationi, quæ interueniente iurifiurandi re-
ligione per mendacium iniuste & ad decipiendū
facta est: Vnde dicitur in c. in dolo, 22. q. 2. In dolo
iurat qui aliter facturus est, q̄ promittit, cūm per-
iurium sit, nequiter decipere credentem. Huic ac-
cedit quod iurifiurandum debeat tres habere comi-
tes, scilicet, veritatem, iudicium & iustitiam: ista
si defuerint, nequa q̄ iuramentum erit, sed periur-
rium, c. animaduertendum, 22. q. 2. & c. innocēs,
22. q. 4. c. in dolo. 12. q. 2.

Quis Finis & Effectus?

Quod in foro conscientia pœnitentia 50. dierū
imponatur, tex. est in c. quicunq;, 6. q. 1. & c. prædi-
candū, 22. q. 1. dicit qd̄ pœnitētia periurij est vel-
ut homicidij. Ciuiliū aut pœnarū 7. sunt: 1. Priua-
tio omnis actionis, Alexā. cōf. 76. vol. 5. 2. Infamia
iuris & facti, c. infames, 6. q. 1. 3. Priuatio dignita-
tū, c. infamibus, de reg. iu. in 6. 4. Repulsio à testifi-
cando, c. paruuli, 22. q. 5. 5. Ab agēdo repulsio, d. c.
paruuli. 6. Priuatio beneficiorum, legum & cano-
num, Panor. in c. quæstioni, ext. de appellat. Bene-
ficiati à beneficio remotio & collationis beneficij
annullatio, c. quærelam, ext. de iurei. & Hostiens.
in c. cūm inter, ext. de excess. prælato. si tamen iu-
ra

ramentum legitima ex causa extortum fuit, putà, per vim vel metum, nullam pœnam incurrit, promiffa non feruans, fi iuramenti præftiti relaxationem confecutus fuerit. Hinc vfu frequenti obferuatur, vt fubditi, qui à dominis fuis abfq; legitima caufa fuerunt carceribus mancipati, nec relaxari potuerint, nifi præftito iuramento de non vindicando carcere, relaxationem à iuramento ad effectum agendi in Camera Imperiali petant. quod quomodo fiat? Vide And. Geyl. obfer. 22. 23. 24. & 25. lib. 1. præft. obfer. & ordinat. Camera par. 2. tit. 24.

Quot modis humanum iudicium peruertitur?

Quatuor modis, fcilicet, timore: dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus. Cupiditate: cum premio alicuius animũ corrum-
pimus. Odio: cum contra quemlibet aduerfariũ molimur. Amore: dum amico vel propinquo contendimus præftare auxilium, c. quatuor. 11. q. 3. Et hi pari pœna cum falsarijs, cum illis abfimiles non fint, plectuntur, l. 1. ff. eod. c. quicumq; & c. nemo, 10. q. 3.

Quæ contraria?

Præceptum decalogi: non loqueris contra proximum falſum testimonium, Exod. 13. Veritas, iuſtitia, illæſa conſcientia.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Quicumq; aut conſanguinitate aut amicitia, ſeu hoſtili odio, vel inimicitijs, in iudicando ducitur, peruertit iudicium Chriſti: qui eſt iuſtitia, & fructum illius vertit in damnationis amaritudinem, c. quicumq; 41. q. 3.

Quiſquis metu cuiuslibet poteſtatis veritatem occul-

996 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
tat, iram Dei super se prouocat: quia magis timet homi-
nem, quam Deum, c. quisquis 11. q. 3.

Vterque Reus est, & qui veritatem occultat, & qui
mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste
nocere desiderat, d. c. quisquis, & c. 1. extr. eod.

Nemo peritiorum aut prudentium putet, quod minus
sit periculum in verbis lingua mentiendo, quam manibus
sanguinem fundendo. melius est autem, pro veritate pa-
ti supplicium, quam pro adulatione benefici, c. nemo, 10. q. 3.

Falsidicus testis tribus personis est obnoxius, primum
Deo, cuius presentiam contemnit. Deinde iudici, quem
mentiendo fallit. Postremo, innocenti, quem falso testimo-
nio ledit, c. 1. extr. eod.

Hic qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum te-
stimonium contra aliquem dicit, Deum negare vel ven-
dere videtur, c. vnicuique, 11. q. 3.

Graue satis est, & indecens, vt in re dubia certa de-
tur sententia, c. goaue, 11. q. 3.

Dua sunt res necessariae, conscientia, & fama: con-
scientia tibi, fama proximo tuo necessaria est, c. nolo,
12. quaest. 2.

In dolo iurat qui aliter facturum est, quam promittit: cum
periurium sit, nequitur decipere credentem, c. in dolo, 22. q. 2.

Iusiurandum tres habet comites, veritatem, scilicet,
iudicium atque iustitiam: si ista defuerint, nequaquam iu-
rumentum erit, sed periurium, c. animaduertendum, 22. q. 2.

Non omnis qui falsum dicit mentitur: sicut nec om-
nis, qui mentitur falsum dicit, c. homines, 22. q. 2.

Nemo mentiens iudicandus est, qui dicit falsum quod
putat verum: quia quantum in ipso est, non fallit ipse, sed
fallitur, c. is autem, §. nemo, 22. q. 2.

Nō mēritur, q̄ animū fallēdi nō habet, c. beatus, 22. q. 2.
 Longē tolerabilius est in his, quā à religione fidei seiun-
 cta sunt, mentiri, q̄ in his sine quorū fide, vel notitia, Deus
 coli non potest, falli, c. in ipsarum, 22. q. 2.

Veritas ipsa est, vt qđ ē dicas, c. cū humilitatis, 22. q. 2.

Nec artificioſo mendacio, nec ſimplici verbo oportet
 quēq̄ decipere. Quia quomodolibet mentitur quis, occi-
 dit animam, c. nec artificioſo, 2. q. 22.

Iuramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis:
 ergo iuramentum clerici, quo promiſit concubina matrē
 ſuam cū fratribus domo ſe expulſurum, ab eo ſeruandū
 non eſt, c. inter cetera, 22. q. 4.

Iuramentū illicitū dicitur, vel ex eo, qđ iuratur. vel ex
 cauſa extra veniēdi, vel ex mō iurādi, c. innocēs, 22. q. 4.

Iuramenti huiuſmodi cauſa eſt: quia omnis qui iurat,
 ad hoc iurat, vt quod verum eſt loquatur. Et idē inter iu-
 ramentū, & loquelā, nulla eſt differentia. Quia ſicuti in
 iuramento nullam conuenit eſſe perfidiam ita quoq̄, in
 verbis nullum debet eſſe mendacium, c. iuramēti, 22. q. 5.

DE SORTILEGIIS.

Titulus XXI.

Continuatio.

Sortilegia etiam per falſitates, aliaq̄ dæmonū
 ſeducentium homines à via veritatis præſti-
 gia, cōmittuntur. his enim portentis per dia-
 bolorum fallaciam illuditur curioſitas humana:
 quando illud impudenter appetunt ſcire homi-
 nes, cuius inueſtigationem nulla ratio permittit,
 c. nec mirū, §. his ergo, 26. q. 5. & c. illud qđ, 26. q. 2.

Quid Sortilegium?

Sortilegiū ē, quoddā genus culturæ idolorū, quo
 per

992 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
per falsam vel superstitiosam doctrinam, ex quibusdam signis coniecturando, vel ex dæmonum consultationibus per ludificationes futurū prædicitur, c. quod aut, 26. q. 5. & dicitur in legib. maleficio, sicuti etiā iure Pontificio, c. sortes, 26. q. 5.

Quotuplex Sortilegium?

Duplex. vnum quod causa amoris concitandi paratur. Alterum quod causa vaticinij prædicendi & ad diuinandum, committitur, de quo hoc titulo agitur. Vnde Isidorus libr. 8. Etymologiarum, Sortilegos ita definit: Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam, quas sanctorum seu Apostolorum vocant, sortes diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunq; scripturarū inspectione futura promittunt, c. sortilegi, 26. q. 1. & 2. Diuini idè dicti sunt, quasi Deo pleni. diuinitate enim se esse plenos simulant, & astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant, c. igitur genus, 26. q. 3. & 4.

Quot sunt Diuinationum genera?

Varro Diuinationum genera quatuor esse asserit, scilicet, Geomantiam, à terra, Aeromantiam ab aëre, Pyromantiam, ab igne, Hydromantiam, ab aqua dictam, c. igitur genus, 26. q. 3. & 4. Et, vt dicitur in c. nec mirum, 26. q. 5. Hydromantia nihil aliud est, quàm in aquarum inspectione vmbas dæmonum euocare, & imagineas ludificationes eorum videre, ibiq; ab eis aliqua audire, vbi adhibito sanguine etiā inferos perhibentur suscitare: sicuti etiā Necromantici, quorū præcætionib. videtur resuscitari mortui, diuinare, & ad interrogata respondere. ad quos suscitandos cadaveri sanguis adijcitur, nã amare sanguinè dæmões dicuntur: idèq; quo.

quotiescunque Necromantia fit, cruor aque miscetur, ut colore sanguinis facilius prouocentur, c. Nec mirū, §. necromāticī, 26. q. 5. Et Magi, qui vulgò malefici, ob facinorum magnitudinem, nuncupantur, hi sunt: qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minùs confidentium in Deo, ac sine vllō veneni haustu, violentia tantū carminis interimunt, vnde Lucanus:

Mens hausti nulla sanie polluta veneni incantata perit.

Dæmonibus enim accitis audent ventilare ut quoscunque suos perimant malis artibus inimicos. Hi enim sanguine vtuntur, & victimas sæpè contingunt mortuorum corpora, c. nec mirum, §. magi sunt, 26. q. 5. Sunt & alij diuinatores, qui non ab elementis, sed ab alijs rebus, quibus diuinandi artem exercendo incumbunt, appellātur: vt sunt Arioli, Aruspices, Augures, Pythonissæ, Astrologi, Genethliaci, Mathematici, Horoscopi, Salitores. Arioli, vocati sunt, propterea, quòd circa aras idolorum nefarias preces mittunt, & funesta sacrificia offerunt: hisque celebritatibus dæmonum accipiunt responsa. Haruspices nuncupantur horarū inspectores, dies enim & horas in agendis negotijs operibusque custodiunt: & quid per singula tempora obseruare debeat homo, intendunt. Augures sunt, qui volatus auium, & voces intendunt, aliaque signa rerum, vel obseruationes improuisas hominibus occurrentes ferunt, iidem sunt & Auspices. Nam & Auspicia sunt, quæ iter facientes obseruant. Dicta autē sunt auspicia & auguria, quasi auium garrīa. i. auium voces & linguæ. Item augurium quasi auigeriū quod aues gerunt. Duo autem sunt auspiciorum genera: Vnum ad oculos: alterum ad aures pertinēs. ad oculos scilicet volatus, ad aures vox auium. Pythonissæ à Pytheo Apolline dictæ, quòd is auctor fuerit diuinandi. dictus autem Apollo pythius à pythonæ dracone, quem iaculis suis cōfecit. Astrologi dicti sunt, eò quòd

994 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
in astris augurantur. Genethliaci appellati sunt pro-
pter natalitiorum considerationes dierum. Geneses
enim hominum per duodecim cæli signa describunt,
syderumque cursus, nascentium mores, actus & euen-
tus prædicere conantur. id est, quis quali signo fuerit
natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui nascitur
interpretantur. Hi sunt qui vulgò Mathematici voca-
tur, cuius superstitionis genus constellationes latini
vocant, id est, notationes syderum, quomodo se ha-
beant, cum quisque nascitur. Horoscopi dicti: quòd
horas natiuitatis hominum contemplantur diffi-
mili & diuerso facto. Salitores vocati sunt, qui dum
eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid
sibi inde prosperum seu triste significari prædicunt, c.
igitur genus, 26. quæst. 4.

Quæ causa Efficiens?

Ipse Sathan & assensus sortilegi. Omnes enim artes
huiusmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex
quodam pestifera societate hominum, & dæmonum
proficiscuntur. Et quasi pacta infidelis & dolosæ ami-
citiæ cõstituuntur, c. illud, quod, §. omnes, 26. q. 2. Hac
enim potestas immundis spiritibus idèõ permittitur,
vt peruersos sibi aptent, hoc est prauos homines sedu-
cant: illos scilicet, qui veritatem contemnunt, & cre-
dunt mendacio: iuxta Pauli sententiam, sanam do-
ctrinam non ferent, sed ad alia desideria coaceruabunt
sibi, magistros prurientes auribus: Et à veritate quidè
auditum auerent, ad fabulas autem conuertentur, o-
nerati peccatis, ducentur varijs desiderijs: semper discẽ-
tes, nunquam ad scientiæ veritatem peruenientes, c.
Nec mirum, §. his ergo, 26. q. 5.

Quæ Materia?

Elementa, syderum motus, & constellationes. Et a-
liæ res, ex quarum cõsideratione vel potiùs inspectio-
ne, superstitiosa diuinatio desumitur, c. illud, 26. q. 2. &
c. igitur 26. q. 4.

Quæ

Quæ Forma?

Forma ex varijs diuinationū generibus colligitur, siquidem per superstitiosam inspectionem Elementorum, vel per quandam falsam artem, ex quorundam signorum coniecturis collectam, vel per concitationē furoris & dæmoniacci præstigij consultationisquē inane ludificationem sortilegia committuntur. Nam præter quatuor diuinationū genera, ars & furor quæque diuinationis genere recensentur, c. igitur genus, 26. q. 4. & c. quod autem, 26. q. 5. & c. Episcopi, 26. q. 4.

Quis finis & quæ causa prohibitionis?

Ars putatiua diuinandi, superstitio, & ad idololatriam seductio. Antequam enim claresceret Euangelium, multa permittebantur, quæ tempore perfectionis disciplinæ sunt sublata. Copula namq; sacerdotalis vel consanguineorum nec legali nec euāgelica vel Apostolica auctoritate prohibetur. Ecclesiastica tamē lege penitus interdicitur: sic & fors non est aliquid mali, sed res in humana dubietate diuinam iudicans voluntatem, prohibetur tamen fidelibus, ne sub diuinationis specie ad antiquos idololatriæ cultus redeant, c. fors non est, 26. q. 1. & 2. c. illud quod, 26. q. 1. & 2.

Qui Effectus?

Primò, quod inducat hæresim & idololatriā, c. fors non est, 26. q. 1. & 2. Et tunc sortilegium iure ciuili, si hæresim sapiat manifestam, vt hæresis punitur, ita scribit Paulus Grillandus, tract. de sortileg. quæst. 11. Num. 1. & 6. Et intelligit etiam cum amoris causa sortilegia committuntur. Quæ autem sit pœna hæreticorum, supra tit. de hæret. vide. Quod si manifestam hæresim non sapiat, & hic sortilegus sit laicus, tunc imponitur de iure ciuili pœna mortis, l. nemo, C. de malef. & Matheo. Subijcit Grillandus dicta quæst. 11. nu. 5. ius ciuile nullam constituere differentiam, siue sortilegium sit ad diuinandum, siue amoris causa commissum. In

foro autem conscientia, siue sit laicus, siue clericus, à quo sortilegium, quod nō sapit manifestam hæresim, perpeiratur, pœnitentia quadraginta dierum indicitur, c. extr. eod. & ibi. Dd. Cùm autem in eodem sortilegij crimine agitur de pœna in foro contentioso iuris canonici, tunc si sortilegus est clericus, suspenditur à diuinis & à ministerio Altaris, per annum, & ultra, iudicis arbitrio, secundùm facti qualitatem, & facinorositurpitudinem, ita probat tex. c. 2. & ibi clarè glos. extr. eod. Et ita sentit Abb. num. 4. in fin. & Clarius Grillandus, d. tract. de sortileg. q. 11. num. 3. & 10. Qui inquit hoc procedere cùm clericus bono zelo, & ex simplicitate sortilegium commisit: fecus, si dolo & impiè, tunc deponitur ab omni ordine sacro, omnibus beneficijis priuatur, & in monasterium includitur, c. si quis Episcopus, vbi glos. 26. quæst. 1. Laicus verò sortilegium diuinationum committens, quod tamè manifestam hæresim non sapit, si vilis est, fustigatur, vel mitra insignitur: si honestior, relegatur, vel perpetuo carceri mancipatur, quod probat tex. in c. contra idolorum 26. q. 5. quem singularem dixit Rom. sing. 660. Et potissimum si moniti vt desistant non desistant. Sed olim sortilegia pœna arbitraria puniebantur. Quod & Plato dialogo 11. de legibus faciendum esse scribit, his verbis: Quando verò quis nodis, inductionibus, cantibus similibusque beneficijs ad nocendum paratus deprehensus est, si Auruspex, aut prodigiorum interpretes sit, occidatur: Sin verò non fuerit, iudicium similitem 12. tab. ita sancitum fuit: Qui malum carmen incantauerit, frugesque excantari coercetor. quam constitutionem explanauit Baldus in comment. ad leges 12. tabul. lege autem Mosaica puniebatur indistinctè, malefici omnes: ita enim legitur Exod. cap. 22. maleficos non patieris viuere.

Quæ Affinia?

Veneficium, hæresis, idololatria, crimen falsi, variæque gentilium superstitiosæ obseruationes.

Quæ Adiacentia?

Hæresis & superstitio.

Quæ Pugnantia?

Primum præceptum decalogi, quod, sicuti idololatriam, seu cultum falsorum deorum: ita artem magicam vel diuinariam, obseruationes superstitiosas, omnemque cultum impium damnat, Exod. 23. & Deut. 18. & 19. sicut enim auarus, quia cultum Deo debitum nummo impendit, idolorum cultor ab Apostolo nominatur: sic illi, qui futura, quæ ex Dei oraculo nunquam reuelata inueniuntur, vel dæmonum consultatione, vel quibuslibet præstigijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuunt, vt est text. in c. quod autem, 26. quæst. 5. Constantia fidei. Qui enim constanter verbo diuino credit, non facillè ludificatione dæmonica ad fidem mendatio adhibendam, sprete veritate, seducitur, c. nec mirum, 5. his ergo, 26. q. 5. Denique solius Dei diuina potestas. Futura enim præscire solius Dei est, qui in sui contemplatione etiam Angelos præscire facit illa. Vnde Esaias ait: priora & nouissima annunciate mihi, & dicam quod dii estis, d. c. quod autem, 26. q. 5. Non enim hæc præscientia futura potestas dæmonibus, ex quorum consultationibus fortilegia committuntur concessa est. Quamuis dæmones acumine sensus, & celeritate motus, multo antè cogitata prænuncient, quæ homines pro sensu terreni tarditate mirentur, 5. sciendum, 26. q. 4. nã, vt dicitur in d. c. sciendum, hæc natura dæmonum est, vt aërij corporis sensu terrenorum corporum sensum facillè præcedant, celeritate etiam propter aërij corporis superiorem mobilitatem non solum cursus quarumlibet rerum: vt hominum, vel ferarum, verum etiam,

volatus auium incomparabiliter vincant. Accessit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia, quã potest hominibus, propter breuitatem vitæ, prouenire. Per has efficacias, quas aërij corporis natura sortita est, non solùm multa prædicunt futura dæmones, verùm etiam multa faciunt, quæ quoniam homines dicere aut facere non possunt, eos dignos quidem, quibus seruiant, & quibus honores diuinos deferant, arbitrantur, instigante maximè vitio curiositatis, propter amorem felicitatis falsæ atque terrenæ, & excellentiæ temporalis, & quæ sequuntur, d. c. sciendum 26. quæst. 4.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Sors non est aliquid mali, sed res in humana dubitate diuinam iudicans voluntatem, c. sors est, 26. q. 1. & 2. Sortes prohibentur fidelibus, ne sub specie diuinationis ad antiquos idololatriæ cultus redeant, c. sors est, eod. Superstiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad faciendâ vel colendâ idola, vel ad colendâ sicut Deû creaturam vel partem vllam creaturæ, vel ad consultationes & pacta quadam significationum cum dæmonibus placita atq; fœderata, qualia sunt molimina magicarum artium vel Auruſpicum & Augurum libri, c. illud, 26. q. 2.

Omnes artes huiusmodi nugatoria, vel noxia superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum quasi pacta infidelis & dolosa amicitia constituta sunt, c. illud. §. omnes, 26 q. 2.

Obseruare auguria, requirere stellarum cursus, & euentus ex his futurorum rimari, ceterisq; huiusmodi supersti-

superstitionibus implicari, genus idololatriæ est, c. sed et, 26. quest. 2.

Est quoddam genus cultus & idolorum, ex demonum consultationibus futurum prædicere, c. quod autem, 26. q. 5.

Sicut auarus qui cultum Deo debitum nummo impendit, idolorum cultor ab Apostolo dicitur: sic illi qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnunquam reuelata inueniuntur, vel demonum consultatione, vel quibuslibet præstigijs inuenire conantur, diuinitatis iura creaturis attribuunt, d. c. quod autem, 26. q. 5.

Futura præscire solius Dei est, qui in sui contemplatione etiam Angelos illa præscire facit: vnde Esaias ait, priora & nouissima annunciate mihi, & dicam quod Dñs estis d. c. quod autem, 26. q. 5.

Non intelligitur esse iteratum quod esse nescitur, c. vnico, extr. de cler. per saltum promotio.

Si quis Ariolos, Haruspices vel incantatores obserauerit, aut phylacterijs eorum usus fuerit, anathema sit, c. si quis, 26. q. 5.

Non licet Christianis temerè traditiones Gentilium, & obseruare & colere elementa, aut Luna, aut stellarum.

Cursum aut inanem signorum fallaciam pro domo faciendam vel propter segetes vel arbores plantandas, vel coniugia socianda, sed omnia, quæ verbo vel opere sunt, in nomine Iesu Christi cum gratiarum actione fieri debent, c. non liceat, 26. q. 5.

Mulieribus Christianis in suis lanificijs vanitatem obseruare non licet: sed Deum, qui eis sapientiam texendi donauit, adiutorem inuocare debent, d. c. non liceat, §. mulieribus 26. q. 5.

Insunt rebus corporeis per omnia elementa, quadam occulta seminaria rationes, quibus cum data fuerit oportunitas temporalis atq; casualis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. Et sic non dicuntur Angeli, qui illa faciunt, animalium creatores, sicut nec Agricola segetum, vel quorumcumq; in terra gignentium creatores dicendi sunt. Quamuis nouerint praeberere quasdam visibiles oportunitates & causas, ut illa nascantur: quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi inuisibiliter. Deus vero solus est creator, qui causas ipsas & seminarias rationes rebus inseruit, c. nec mirum, §. insunt, 26. q. 5.

Nullum suffragium habet iustitia, d. c. nec mirum, 26. quaest. 5.

Præstigium Mercurius primus inuenisse dicitur, dictum à præstringendo, quodd oculorum aciem præstringat, d. c. nec mirum, §. præstigium, 26. q. 5.

Non omnis qui ignorat immunis est à poena. Ille enim ignorans potest excusari à poena, q. à quo disceret, nō inuenit, illis autē hoc ignosci non poterit, qui habentes à quo discerent, operam non dederunt, c. non omnis, dist. 37.

Geometria, Arithmetica & Musica in sua scientia veritatem habent: sed illa scientia non est pietatis. Quid autē sit scientia pietatis? vide in c. si quis artem, dist. 37.

DE COLLUSIONE DETE- genda.

Titulus XXII.

Continuatio.

Ad crimen falsi propius accedit præuaticatio, qua
fal.

falsitas in probationibus dissimulandis, admittendisq; falsis excusationibus: & sic adiuuando aduersam partem cum prodicione causæ propriæ committitur, l. 1. §. calumniari, ff. ad senatusconf. Turpil. & c. si quem, 2. q. 3.

Quid Collusio?

Collusio est inter Accusatorē & Reum occulta cōuentio, ad desistendum ab accusatione, citra abolitionem fraudulenter celebrata, c. si quem, 2. q. 3. Qua collusione, qui partem aduersam adiuuat, prodita sua causa, præuaricator dicitur, d. c. si quem.

Quis dicitur Præuaricator?

Præuaricator dicitur, qui causam aduersario suo donat, & ex parte Actoris in partem Rei concedit, l. præuaricatores, ff. de verb. signifi. Sic legitur etiam in l. 1. ff. de præuaricato. præuaricator est, quasi variator, qui diuersam partē adiuuat, prodita causa sua. Et l. 1. §. calumniari, ff. ad senatusconf. Turpil. Præuaricator (ait Marcellus) est, vera crimina abscondere. Et paulo post: præuaricatorem eum esse ostendimus, qui colludit cum Reo, & translatiuè munere accusandi defungitur, eò quòd probationes proprias quidem dissimularet, falsas verò excusationes admitteret.

Quot modis dicitur Præuaricator?

Duobus modis, vt ex prædictis responsis colligitur. Primò: qui tãquã alicuius aduocat⁹ vel procurator illū p̄dit, detegēdo illius aduersario secreta causæ: ita loquitur d. l. 1. ff. de præuaricat. & l. præuaricatores, ff. de verb. signifi. Secundo verò modo dicitur præuaricator, is, qui cùm accusator & denūciator criminis sit, cum Reo colludit, ita loquitur l. 1. §. cal. ff. ad Turpil. & d. cap. si quem.

Vnde Præuaricatio dicta?

Præuaricationis nomen à varia certatione tractum,
Rrr 5 Labco

Labeo putat. quasi is, qui præuaricatur, ex vtraq; parte consistat, cap. si quem, 2. q. 3. & d. l. 1. §. Vlpianus, ff. ad Turpillianum, sed veriùs à varicando dicitur. Vari-
cari enim à varicibus crurum dicitur, qui in transuer-
sum discedit. Vnde Vlp. in l. 1. ff. de præuaricat. ait: præ-
uaricator est quasi varicator, qui diuersam partem ad-
iuuat, prodita causa sua, & notat Alciat. in l. præuari-
catores ff. de verb. signifi.

Quæ causa Efficiens?

Dolus malus colludentis, Aduocati vel Procurato-
ris, qui vel rem publicam, cuius interest delicta puniri,
desistendo ab accusatione, vel clientulum, cuius cau-
sam accepta mercede defendendam susceperunt, vel
deferendo vel secreta eius aduersario detegendo, frau-
dare conantur, c. vt famæ, extr. de sentent. ex com. & d.
cap. si quem, 2. q. 3. c. audiuimus, extr. eodem.

Quæ Materia Collusionis?

Quæuis causa, licet enim in qualibet causa cuius-
cunque generis sit, colludatur: Non tamen ob id is qui
colludit præuaricari dicitur. Nā præuaricari is propriè
dicitur, qui publico iudicio accusauerit, c. si quis, §. is
autem, 2. q. 3. l. 1. §. is autem præuaricator, ff. de præuar.
Impropriè tamen Aduocatus & procurator qui clien-
tulos suos produnt, causaq; eorum, quas iam mercede
accepta, defendendas susceperunt, deserunt, & in aliã
partem trãseunt, hoc nomine appellari possunt. Quo
crimine Demosthenem notatum & triginta talentis
damnatum & in carcerem duci iussum, meminit Plu-
tarchus in vita Demosth. ac Athenæ lib. 6. Dispon. cap.
5. & Iustinus histor. lib. 13. Qui cum vna die rei publicæ
Atheniensis causam contra Millestorum Legatos de-
fendisset: altera die precio victus, tacuit, in publicum
prodiēs collo lana circumuoluto, se anginam pati asse-
rens: cui vnus è populo exclamans dixit: Non anginã
sed argentaginam pateris, Demosthenes, Author est
Gellius

Gellius lib. 11. noct. Attica. cap. 9. Huius criminis contumitum etiam Oldrad. testatur Castrensis, in l. 1. in fin. Cod. de Aduocat. diuer. iud. vbi, inquit, Oldradum pre nimio dolore, quod delictum fuisset detectum, decessisse.

Qua Forma?

Admittitur collusio, cum actor vel accusator ex parte Rei consistunt. In causa quidem ciuili detegendo aduersario secreta cause, vel mercede accepta prorsus deferendo causam, & in aliam partem transeundo. in criminali autem citra abolitionem abstinendo ab accusatione, vel admittendo falsas excusationes, vel dissimulando proprias probationes. In causa spirituali denique super spirituali transigendo, vel alterius generis conuentionem celebrando, c. audiuius, extr. eod. l. 1. ff. ad Turpil. Tria enim genera causarum refert Innocent. in cap. crimina, extr. eod. ciuilem scilicet, criminalem, & spiritualem. A Ciuili pecuniaria, siue per gratiam, siue per transactionem ante vel post litis contestationem, sine iudicis autoritate recedere licet: Nisi in famosa actione, in qua sine iudicis autoritate transigere non licet, l. furti, §. pac. ff. de his qui nota infama. In criminali vero ante inchoatam accusationem per abolitionem desistere licet, post litis contestationem non licet sine autoritate iudicis, & sine consensu Rei, nisi intra 30. dies: quibus, etiam inuito Reo, abolitionem permittitur. Nisi Reus tormenta vel verbera vel catenas fuerit passus, l. fallaciter C. de abolit. vel per accusationem infamatus, cap. quidam, §. q. 1. Et si alias defecerit, incidit in Turpillianum, si intendit publicum criminem, l. 1. C. ad Turpil. si autem priuatum extra ordinem punitur. l. si quis, ff. ad Turpillia. Transigere autem vel pacisci de crimine capitali (excepto adulterio) prohibitum non est: in alijs autem publicis criminibus, quæ sanguinis poenam non ingerunt, citra falsi accusationem

tionem

tionem transigere non licet, l. transigere C. de transig-
 tio. A causa deniq; spirituali, siue sit inquisitionis
 siue denuntiationis, siue de rebus spiritualibus, ex cau-
 sa licet, per gratiam discedere. Qui autem sine causa
 discedit punitur, c. quapropter, 2. q. 7. c. fin. extr. de cal.
 Per transactionem autē non licet, cap. 3. extr. de trans.
 ubi aut in criminali, vel spirituali aliter, quā debet,
 accusator desistit, iudex nihilominus ex officio inqui-
 ret, hoc tit. cap. 1. c. 2. & cap. 3.

Quis Effectus?

Primò Actio mandati, qua ultra pœnas legibus in
 præuaricatores constitutas, præuaricator procurator
 tenetur domino, ita gloss. in rub. C. de procurator. &
 ibi Iason, num. 2. Secūdo punitur præuaricator pœna
 extraordinaria, pro arbitrio iudicis Felin. in rub. extr.
 de cal. l. 1. & l. 2. ff. de præuaricator. Tertiò ultra pœnā
 extraordinariam efficitur infamis, l. athletas, §. item
 præuaricator, ff. de his, qui notant. infam. l. 4. ff. de præ-
 uaricat. & Iulius clarus, lib. 5. sent. iuris, §. fin. q. 72. Quar-
 tò, repellitur à munere suo, l. 5. ff. de præuaricat. Et si
 in causa beneficii colluserit, sitque beneficiatus, pri-
 uatur beneficio, cap. audiuius, extr. eod.

DE DELICTIS PVERORVM.

Titulus XXIII.

Quæ suprā de pœnis perpetratorum criminum re-
 lata sunt in adultis delinquentibus locum sibi vindi-
 cant. peruersos enim mōres, & delicta impuberum,
 infirmitas animi aliquo modo excusat: Et ita excu-
 sat, vt ob delicta, quæ puerilis ætas committere potest:
 vt sunt homicidia, furta, mendacia, periuria, mitius
 quā adulti puniantur, cap. 1. extr. eodem. Hoc enim
 casu iudex suo arbitrio pœnam ordinariam, ratione
 ætatis, temperabit. Quod in specie affirmarunt De-
 cius l. ferè, ff. de reg. lu. Et Didac. in Clem. vnica,
 parte

parte 3. num. 5. de homicid. Placa. lib. 1. epitome delicto. cap. 32. num. 6. & 10. horum sententia confirmatur diuini Platonis auctoritate: qui dialog. 11. de leg. ita scriptum reliquit: Præterea in singulis iniurijs vt penitus moderatior fiat, multa afficiatur, leuiore quidem, si propter iuuetutis imprudentiam aliena malitia fuit impulsus: grauiore, si dementia sua, aut immoderatis voluptatibus, & doloribus, aut timore, aut inuidia, aut iracundia insanabili. Lege autem duodecim tabul. datum erat prætori arbitrium castigandi fures impuberes, quod apertissimè Gellius & Plinius testantur. Gellius quidem, lib. 11. noct. Attica. cap. vlt. ait, sed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari voluerunt, noxamque ab his factam sarciri. Plinius verò libro secundo natura. histo. cap. 3. sic scribit, frugem quidem aratro quæsitam furtim noctu pauisse ac secuisse, puberi duodecim tabulis capitale erat, suspensumque Cereri necari iubebant, grauius, quàm in homicidio conuictum: impuberem prætoris arbitratu verberari, noxamque duplionemque decerni. Hæc ille. Ex his patet ordinariam pœnam legibus constitutam, ratione ætatis, iudicis arbitratu esse temperandam. Quod non de infante doli minimè capace accipiendum est: ille enim in totum excusatur, l. 1. §. impuberes C. de fal. monet. l. infans, ad l. Cornel. de sicar. Clem. vni de homicid. sed intelligendum est, de proximo pubertati, & doli capace, l. auxilium, §. in delictis, ff. de minor. Vnde licet senatusconsulto Sullano impuberes serui excipiantur, Trebius tamen Germanus legatus, etiam de impubere sumi supplicium iussit. Et hoc non absque ratione, vt ait Marcianus. Quia is puer nec multum à pubertate aberat, & ad pedes domini, cum trucidaretur cubuerat. Nec postea cedere eius prodiderat, l. excipiuntur, ff. ad senatuscōs. Sulla. Supplicio tamen non tam graui minor plectendus est, quo adultus teneretur: nã & mitioribus tormentis affliguntur.

guntur:

guntur serui impuberes, vel ancillæ nondum viripotentibus: cū in causam domini in domo occisi torquenti sunt, vt expressa lege traditur, c. 1. §. impubes, ff. ad senatusconsultum Sulla. & pupillus committens homicidium, non punitur pœna mortis naturalis, sed mitiori, Mynsing. cent. 2. obseru. 54. & Dec. consil. 535. num. 5.

DE CLERICO VENATORE.

Titulus XXIIII.

Continuatio.

Vt pueri lasciuientes delinquunt, ita clericorum quidam voluptatum illecebris detenti, venationibus, alijsque illicitis exercitijs nō absque impio officij iniuncti neglectu, sese dedunt, cap. 1. extr. eod.

Quid est Venatio?

Venatio est facultas persequendi & capiendi feras bestias, vbilibet locorum, omnibus liberè iure Diuino, gentium & ciuili permessa, Did. in c. peccatum 2. par. §. 8. nu. 3. de reg. iur. in 6. Quæ tamē facultas singulari summi Principis placito, inueterataque consuetudinis dispositione restricta, & hodiè certis personis permessa est, vt inferiùs patebit &c.

Quotuplex Venatio?

Venatio triplex est. Oppressiua, Arenaria, & Saluosa. Oppressiua est: quæ homines perdit, vt cū vir sceleratus rapiendo homines necat & trucidat. Huius meminit textus in cap. hic ita. distin. 8. quod sumptum fuit à Genesi cap. 10. cœpit Nemroth esse robustus venator coram domino, hoc est hominū oppressor. quemadmodū interpretes ibi exponūt, & Iohannes de turre cremata, in cap. qui venatoribus, num. 2. 6. distinct. Arenaria dicitur, cū quis recepto salario in arena cum feris bestijs pugnat. Hic enim mos fuit antiquis Romanis, vt in spectaculis populorum ludiculis exhiberentur feræ bestia, quum quibus homines aliquid

liqui virtutis exercendæ gratia, vel mercede ad hoc conducti decertarent. Hinc ab arena arenarij dicti sunt, l. hē demum, ff. de operis liber. hos bestiarios appellat Iulius Capitolin⁹ in Antonino philosopho. Qui autē exercendæ virtutis suæ gratia in arenam descende-
bant, non infames, sed laude digni existimabantur, l. athletas, ff. de his qui not. infra. qui verò recepta mercede operas suas locabāt, infames & viles habebantur, l. §. item Senatus, ff. de postulan. & l. 2. §. vlt. ff. de ijs qui notan. infra. Venatio autem saltuosa est, quæ in syluis & saltibus persequendo & occidendo feras iure gentium permittitur.

Qua causa Efficiens permittenda Venationis?

Ius Diuinum, Gentium & Ciuile: imò ipsa naturalis æquitas, cū enim naturalis æquitas admoneat occupanti benefaciendum esse, cū nulli noceatur, feræ bestię autem secundū suam naturam communes relictæ in nullius dominio sint, has occupanti cōcedendas consequens est, quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur, l. quod enim, ff. de acquir. rerum dominio.

Qua Materia?

Feræ bestię, quæ secundū naturam suam relictæ sunt communes, volucres autem cæli in aëre, & pisces maris in aqua, feris bestijs non recte annumerantur. Cū enim occupatio, quæ est mod⁹ iuris naturalis, quo rerum ex sua natura communium dominia acquirimus, tres discretas sub se contineat species, scilicet: venationem, aucupium, & piscationem, consequens est, occupationem diuersi generis animalium proprijs nominibus appellandam esse. Cū & in ijs non sit per omnia iuris disponentis paritas, Dd. in §. feræ bestię, instit. de rerum diuis. & in cap. 2. extr. cod. & in cap. Esau, § 6. distinct.

Qua

Qua Forma?

Est ipsa facultas adimendæ naturalis libertatis, qua ferè bestiæ fruuntur: Et ipsarum iure permissivo in nostram potestatem redactio. Quia simulatque in potestatem nostram venerunt liberè vagandi facultatem amittunt, quam ante occupationem, & post, si nostram custodiam euaserunt, recuperant. Et inde naturalis potestatis compotes dicuntur, quasi immensam & infinitam à natura liberè vagandi facultatem habeant. Quam tamen iure venandi comprimere, & illis adimere licet.

Quis Effectus?

Quòd quicquid persequendo feras captum fuerit, siue in fundo proprio, vel alieno, muris tamen vel sepibus non circumiecto, (nisi alieni fundi reditus ex venatione constet) hoc capienti acquiratur, *glos. in d. §. feræ, & glos. in l. 3. ff. de acquir. rerū dominio, & in l. diuus pius, ff. de serui. Rust. præd. & Bart. in l. 1. §. omnia, ff. de acquir. rerū dominio, & l. venatione, ff. de vsuris vbi I. C. venationem fructus fundi negat esse, nisi fructus fundi ex venatione constet.*

Ad quos hodiè spectat ius venandi? Et qua pena coercetur contra prohibitionem Principis feras persequens?

Hodiè ius venandi ad Principes & nobiles, ex singulari summi Principis concessione, vel præscriptione iure pertinet: Et instar realis seruitutis sese habet, iurisdictionisq; effectus esse videtur. Vnde is, cui, pro beneficio specialiter hoc ius concessum, vel longo vsu quæsitum est, in fundo alieno eius loci, cuius iurisdictionem habet, vel longo vsu præscriptionem induxit, etiam domino inuito venandi, & subditos, vel dominos fundorum à venationibus arcendi, ex consuetudinis dispositione, facultatem habet: intantum, vt
contra

cōtra Principum vel nobilium prohibitiones feras persequens iniuriarum teneatur, pœnaque extraordinaria, pro arbitrio principis, scilicet, capitis, oculorum priuatione, stigmatis impressione, cuiusdam membri mutilatiōe, vel pœna pecuniaria iure coerceatur. Quādoquidem ex approbata moribus vtentium consuetudine feras sylvarum & nemorum, piscēsque aquarum publicatum, in principum ac nobilium possessione & dominio etiā esse constat. Quē si quis facilitate ductus propria auctoritate, absque ipsorum consensu cœperit, furtum cōmittit. Quia inuito domino contrectat rem alienā, Decius conf. 197. Steph. Bertrang. conf. 255. in prima parte, Benedi. in repet. c. Raynutius, ext. de testam. Capolla, tract. serui. rusti. prædi. col. 7.

Quod genus venationis sit permissum? Et an clericis venari liceat?

Venatio oppressiua non clericis modò, sed quibuscūque prohibita est, extat enim Diuinum præceptum: Nō occides, vt notat Ioann. de iure crem. in c. qui venationibus, num. 2. 6. Idem dicitur de venatione arenaria. Quia ex quo hominum interitus sequitur, peccatum est mortale, ita decertare, nisi id fiat causa necessitatis, ad mortem euitandam, Abb. & cæteri in c. 1. ext. cod. Vnde Canones. Qui venatoribus donant, non hominibus donant, sed arti nequissimæ. Nam si homo tantum & venator non esset, non ei donares, honores in eo vitium, nō naturam, c. qui venatoribus, 86. distinct. & alibi: vident homines venatores & delectantur, væ miseris si se non correxerint. Qui enim venatorem vident & delectantur: videbunt saluatorem & tristabuntur, c. vident, distinct. 86. Saltuosa venatio sui natura & regulariter permissa est, vt scribit Chassaneus in catalogo gloriæ mundi, parte II. confid. 30. versicul. Ex quo primò, Omnibus autem clericis, siue in Ordinibus, siue in dignitate constituti sint, venationes & syluaticæ vagationes

cum canibus, accipitribus, & falconibus, interdicuntur. Nam primò Episcopo: cùm id non facit causa recreationis honestæ, vel ex necessitate tutandæ & conseruandæ scilicet sanitatis gratia, venari non licet, est rex. in c. 1. distinct. 34. Abb. in c. 1. ext. cod. & Angel. Clauasius, & Syluester in summa, in verbo, Venatio. Deinde reliquis clericis facultas venandi nō est concessa. quod ita intelligitur, si venationibus quàm muneri iniuncto magis intendere & plus operæ locare velint, ita quòd exinde ecclesia in spiritualibus vel temporalibus aliquod detrimentum patiatur. Idè clericus, eo tempore, quo diuina peragenda, vel prædicandum est: canes & auces ad venandum sequi non debet, c. 1. extr. ne clerici vel monachi, d. c. 1. & c. 2. extr. eod. Sed necessitate ecclesiæ exigente, & ita causa vtilitatis vel etiam recreationis, dum modo rarò & tempore congruo fiat, clerici à venationibus non sunt arcendi, vt notant Benedi. in c. Raynutius in verb. & vxorem nomine Adalassium, num. 87. ext. de testa. & Bernhard. Diaz. in præct. canonica criminali, ca. 61. num. 13.

Quæ rationes prohibendæ clericis facultatis Venandi?

Prima ratio est. Quòd clamoris plena & immoderata sit venatio. 2. Quòd in his contingant plerunque rixæ, iniuriæ & violationes pacis. Decet autem clericos honestati, paci, & tranquillitati esse deditos, & ab omnibus contentionibus, iniurijs & rixis auersos. 3. Quòd clerici petulanti hoc voluptatis exercitio à diuinis abstractantur. Cùm tamen nemo militans Deo, se negotijs talibus implicare debeat, c. 1. ex. ne cler. vel monac. 4. Quòd si venari eis liceret, permissa censeretur in antecedens facultas alioquin detestanda, habendi scilicet & alendi canes, accipitres, & his similia animalia venationibus inferuentia. Cùm tamen ecclesiæ bona ad hoc tantùm clericis sint concessa, vt ecclesiæ & pauperum necessitati (si

si (si ex redditibus ultra sustentationem necessariam quid supererit) subueniant. Nō enim bonum est, (vt ait Christus) sumere panem filiorum & dare canibus. Et hanc rationem probauit glos. in c. Esau, 86. dist. Et Raynald. Gorsus, lib. 3. indagacionum iuris, cap. 14.

Qua poena feriendi sunt clerici, qui contra ecclesia & canonum interdicta Venationi operam dant?

Ex concilio Aurelianensi, Episcopus tribus mensibus à communione, presbyter duobus, diaconus verò vel subdiaconus, ab omni officio suspendi iubetur, c. 1. extr. eod. & c. quorūdam, dist. 34. Alij verò inferiores omnes, ita tamen vt trina monitio vindictam præcedat, iudicis arbitrio puniuntur, Iohannes And. in d. c. 1. extr. eod. Sed an capta restituere teneantur? dicit Didacus in c. peccatum de reg. iur. in 6. quòd non. Quia verè illa sibi acquirunt, &c.

Num Piscatio clericis permissa sit?

Piscandi facultas clericis permissa est, cum quòd cessent in ea rationes, ob quas prohibita venatio dicitur: tū quia piscatio habet exempla virorum bonorum, quos piscantes Seruator noster ad se vocauit, & retia tēdi iussit, Lucæ, cap. 10. & 14. Vnde canon: Esau venator erat, quoniam peccator erat. Et penitus non inuenimus in scripturis sanctis, sanctorum aliquem venatorem, piscatores inuenimus sanctos, c. Esau, dist. 86. Est autem clericis piscandi facultas cum moderamine quodam & temporis ratione habita, concessa. Nam in maioribus solennitatibus, & dominicis prorsus nihil, alijs autem diebus virgenti de causa, adhibita Superioris Prælati licentia, & pauperibus portione de captis facta, solū piscari licet. Quod statuit Alexander III. in c. licet, extr. de ferijs. Quam constitutionem explicat Syluester Prierius in sua summa, in verb. piscatio.

1012 ANALYS. IURIS PONTIFICII
DE CLERICO PERCVSSORE.

Titulus XXV.

Continuatio.

CLericis venationes interdictas, ob id traditum est, ne ipsi contentionibus vel rixis, ex quibus percussiones, vel etiam quandoque mortis pericula proueniunt, subijciantur, implicenturque.

Quotaplex percussio? Et quid vtraque?

Duplex, spiritualis & corporalis. Spiritualis est sermo inutilis; quo doctor siue percussor fecit conscientiam infirmorum, de qua habetur, c. sanè percussor, 43. dist. & c. si rector, 44. dist. Percussio corporalis dicitur, cum flagris vel verberibus afficitur is, qui percussori non est subiectus, vel subest quidem, sed crudeliter creditur, c. præterea, extr. eod.

An Pralato liceat verberibus corrigere clericos?

Episcopus clericos delinquentes causa correctionis leuiter, non crudeliter, nec ex odio, nec per se, sed per alium clericum, non laicum, verberando punire potest, c. cum beatus, distinct. 4. .c. ante omnia, distinct. 35. & c. circumcelliones, 23. q. 5. c. 1. 24. q. 5. quod de illis clericis accipiendum est, qui in minoribus Ordinibus sunt constituti: nam clerici in sacris constituti & senio confecti, vel etiam alij, quorum existimatio collectis flagris lædi posset, huic correctioni non sunt subijciendi. Non enim asperis, sed blandis verbis, quidam ad fidem & obedientiam sunt prouocandi: nec Episcopum percussorem, iracundum, & perturbati sensus esse oportet: sed in corrigendo patientem, iuxta illud: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina, c. quid autem, c. sequitur, & c. qui sincera, dist. 45.

Qua poena coercetur clericus Percussor?

Si quis eum, quem non licet, sæpius, vel eum, quem licet, aliter, quam concessum sit, percusserit, quâuis mors secuta

secuta non fuerit, & monitus se non correxerit, deponitur, c. si quis, ext. eod. Quod si non sapius, vel monitione facta spes sit correctionis, ad tempus saltem suspenditur, c. præterea, ext. eod. & c. neminem, 43. dist. Quod si in conflictu vim illatam propulsare compulsus fuerit, nulla poena imposita ad ordines promouetur, & promotus muneris sui præesse permittitur. Nam & naturali ratione vim vi repellere licet, c. præsentium, & c. continētia, ext. eod. & l. vt vim, ff. de iust. & iur.

DE MALEDICIS.

Titulus XXVI.

Continuatio.

GRauia flagra Deo inferunt, qui Deum cum sanctis blasphemia afficiunt: vel in fidem Christianā quid iniuriosè dicunt, instar impiæ turbæ Iudæorum, qui Christum verberibus confectum, cruceq; sublatum impijssimè interfecerunt.

Quid Maledictio?

Maledictio est, cum malum aliquod de præsentis, vel de præterito dicitur, Bart. in l. item apud labeonē, §. ait prætor, nu. 4. ff. de iniurijs. Et hæc Blasphemia etiam dicitur.

Quid Blasphemia?

Blasphemia est, cum de Deo aliquid negamus, quod ei conuenit: aut aliquid Deo tribuimus, quod ei minime conuenit, c. non sunt, 11. q. 3. Didacus in c. quamuis, part. 1. & 7. num. 8. de pact. in 6. Et ideo is, qui derogat diuinæ maiestati, eius potestati aut bonitati detrahens, blasphemus est, & quidem proprie.

Estne differentia inter Blasphemiam & Maledictionem?

Quò ad Deum inter hæc nulla constituenda est differentia: cum omnis maledictio, quò ad Deū sit blasphemia,

§§ 3 mia,

1014 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
mia, Bar. in d. l. item apud Labeonem, §. ait prætor. Quo-
circa siue in foro conscientiæ, siue in foro fori, verse-
mur, blasphemia proculdubio erit. Cùm & statuta, quæ
puniunt blasphemos, Dei cultum & reuerentiam respi-
ciant, Soci. consil. 102. lib. 1. & consil. 119. lib. 4. Neapolita-
tit. de blasphem. colum. 3.

Qua causa Efficiens?

Ipsè Satan, liuor vindictæ, votum ultionis, & mens
infernalis furij exagitata. Vnde à causa efficiëte ma-
ledictio dicitur licita & illicita. Illicita quidem, quæ ex
voto ultionis & odio persequentis hominis improbi
procedit. Maledictio autem licita est: qua sanctissimi
viri non ex liuore vindictæ, sed amore iustitiæ maledi-
cunt, c. cùm ergo, §. distinguendum, & c. cùm sancti,
24. q. 3.

Qua Materia?

Sunt res, quæ Deo falso tribuuntur, vel de Deo falso
negantur. Et verba contumeliosa & impia, quibus diui-
nus cultus, reuerentiæque & diuina humanaque maie-
stas læditur.

Qua Forma?

Cõmittitur blasphemia verbis & factis. Verbis quidẽ
variè, vt notat Iacob. Menoch. de arc. Iudic. li. 2. cen. 4.
casu 375. varias formulas blasphemandi explicans. Factis
autem, Cùm signum Saluatoris nostri, vel imago, & sta-
tua Principis, manibus fœdatur, vel destruitur, & con-
spureatur, l. vnica, C. nemini licere sig. Saluat. & c.

Quis Effectus?

Circa effectus distinguitur: aut blasphemia fit verbis
in Deũ, vel in Principem. Aut factis in imaginem Dei,
vel Principis. Effectus blasphemix, quæ verbis in Deum
fit, est peccatum, quod iure antiquo diuino morte ple-
ctabatur. Nam lapidibus blasphemus opprimebatur. Le-
uit. cap. 24. Sic & propter blasphemiam Senacherib, An-
gelus domini vna nocte totũ exercitũ percussit, Reg. 4.
cap. 19. & gygas Israelem blasphemans à Dauide occidi-
tur.

tur, Reg. 2. cap. 21. Sic blasphemi qui Beelzebub cōsuluerant, consumpti sunt igne è cælo demisso. Reg. 4. cap. 1. Constitutionibus etiam Imperialibus pœna mortis imponitur, vt in authent. vt non luxurientur contra naturam, est Nouella. 77. & Didacus c. quamuis, part. 1. §. 7. num. 10. de pactis, in 6. quod etiam procedit, si ex consuetudine blasphemat, & corrigi minimè potest, Bal. & Salice. in l. 2. C. de reb. cred. Iure Pontificio blasphemantibus variæ pœnæ indicuntur Nam Pius I. huius nominis Pontifex sanciuir, vt est relatum in c. si quis per capillū, 22. q. 1. quod iurans per capillum Dei, vel aliter blasphemans, si in Ecclesiastico ordine sit, deponatur: si laicus anathematizetur. Gregorius deinde IX. hanc pœnam mitigauit, & blasphemanti primò à iudice spirituali pœnitentiam, deinde à iudice seculari pœnam pecuniariam iniungendam in hæc verba statuit: Statuimus, vt si quis Deum, vel sanctos contumeliosis & obscœnis verbis blasphemauerit, per Episcopum suū pœna subdatur inferiùs adnotatę, videlicet: quod septem diebus Dominicis præ foribus ecclesiæ in manifesto blasphemus existens, vltimo illorum die Dominico pallium & calcamenta nō habeat, ligatus corrigia circa collū, septēq; præcedentib; sex ferijs in pane & aqua ieiunet, ecclesiā nullatenus ingressurus. Quolibet quoq; prædictorū dierū tres si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, siue vni. Et si nec ad hoc eius suppetant facultates, id in pœnā aliam commutetur. Cui etiam, si renuerit recipere ac peragere pœnitentiam supradictam, ecclesiæ interdicitur ingressus, & in obitu, ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem coactione (si necesse fuerit) Episcopi diœces. adhibita contra ipsum blasphemus, si diues fuerit, quadraginta solidorū, alioquin triginta, siue viginti. Et si ad id non sufficiat, quinq; solidorū vsualis monetæ pœna mulctetur, c. statuim⁹, extr. eo. sed Conciliū deinde Lateranen. sub Leone X. Anno 1514. in blasphemos alias cōstituit pœnas. Communior

tamen Dd. opinio est pœnam blasphemorum esse arbitrariam : ita quòd iudex pro personæ & facti qualitate pœnam indicere possit. Nam is, qui incorrigibilis & semper blasphemare consuevit, grauius eo, qui non consuevit puniendus est. Blasphemare autem consueuisse dicitur, qui non bis vel ter, sed qui sæpiùs in illud vitium incidit. Et mitius agendum est cum blasphemo qui calore iracundiæ, quàm qui ex proposito blasphemauit, Decius conf. 103. num. 10. Tiraquellus, tract. de pœn. leg. causa. 1. num. 13. Didacus, d. c. quamuis, part. 1. §. 7. num. 13. de pact. in 6. Abb. & cæteri, in c. 2. ext. eod. Alex. conf. 72. num. 7. lib. 1. Si autem infamia verbis facta sit, qua Princeps læditur, tunc distinguitur. Aut quis temulentia, & ebr etate impulsus. Aut ex leuitate & linguæ lubrico, Aut ex stultitia, dementia, atque furore. Aut ex proposito & per iniuriam Principi maledixit. Primò, si temulentia, ebrietate, vel ex leuitate maledixerit, Principis arbitrio punitur : is enim vt iustus & æquitate insignis, ex personæ qualitate, vel indicere, vel remittere pœnam poterit, vt dicitur in fine l. vnice, C. si quis Imp. maledix. Qua constitutione Theodosius loquitur vt verus Christianus. Cuius non vlisci sed remittere iniurias proprium est, Nec non hac loquendi formula voluit ostendere. Non quòd quælibet quouis modo iniuria illata Principi, sit remittenda : sed quòd iudices Ordinarij, non cum impetu ad hos maledicos coercendos proficere, sed Principi, qui pro facti qualitate pœnam infligere poterit, referre debeant. Nec impunitum est delictum, quod per ebrietatem committitur. Nam & ius Pontificium per ebrietatem lapsos punit, siue ad ipsam delictum, siue ad ebrietatis vitium referatur, c. sane, 15. q. 1. Nec obstat quòd dicitur : ebrietatem mentis exilium inducere, c. à crapula, extr. de vita & honesta. cler. Quia & milites per ebrietatem delinquētes capitali pœna remissa, militia exauthorandos esse statuit Menander in l. Omne delictū, §. per yinum, ff. de re militari. Cū autem

autem ex stultitia, dementia, atque furore quis Principi maledixit, non punitur. delicta enim ex intentione committentis dijudicantur, l. qui iniuriæ, ff. de fur. Stultus autem, demens, vel furiosus, quod agit, non intelligit. Imò perinde habendum est, quod ab ipsis actum est, ac si casu aliquo sine facto personæ id accidisset, l. ult. ff. de administrat. tuto. Tiraquel. tract. de pœnis leg. causa 2. num. 1. & 2. quo loci, num. 3. ex Theologorum sententia subiicit, quod nec quoad Deum illæ personæ delinquendo peccent. Denique maledicum, qui ex proposito & per iniuriam maledixit, lex diuina, Canonica, & ciuilibus, puniendum suadent. Diuina quidem. Quia scriptum est Exod. 22. cap. Dijs non detrahes, & principi populi non maledices, Canonica in c. 1. extr. eod. Maledicus in terrorem aliorum iubetur puniri. Lex ciuilibus quidem, quæ illatam iniuriam priuato vlciscitur, magis igitur vindicanda est iniuria illata Principi. Nam nisi Princeps hos maledicos puniret, se nec legis diuinæ, nec humanæ obseruatorem, sed violatorem ostenderet. Cùm tamen non alia ratione à Deo præ eminenti principis loco sit ordinatus. quàm vt bonos præmijs inuitet, malos verò emeritis pœnis coerceat, glos. in c. omnes, extr. de maio. & obed. Accedit, quòd quemadmodum leges non debent esse ludibrio: ita nec ipse Princeps sui cõtemptũ ferre debeat, l. si prætor, ff. de iud. Cum igitur tales maledici grauius delinquant, graui etiam pœna sunt plectendi. Non tamen pœna, qua reus criminis læsæ maiestatis afficitur, sed mitiori, pro arbitrio Principis, qui p sua iustitia, facti & personæ qualitate p̄sata, pœnã imponet, d. l. vnica, C. si quis Imp. Crauet. cõs. 6. nu. 4. Gigas tract. de cri. læs. ma. Afflict. decis. 263. Diaz. in pract. Canonica criminali, c. 60. num. 2. Quòd si factum in imaginem Dei, vel Principis blasphemia comittatur, vt spurcando, vel fœdando, vel obliniendo, Hoc casu blasphemus grauius punitur, vel etiam mitius arbitrio iudicis, qui qualitate personæ, & facti perpen-

poterit pœnam mortis, vel etiam multò mitiorem, indidere, vt putat Ang. in l. ex senatusconf. ff. ad l. Cornel. de sica. Quem secuti sunt plures relati à Boerio, quæst. 301. col. fin. & Decius in l. si quis, num. 4. ff. de iurisd. omnium iud. Nam si is, qui imaginem Principis scedauit vel dehonestauit, grauius puniendus est, l. non cõtra hitur, & l. sequen. l. famosi, ff. ad l. Iul. maiest. l. capitalium, §. statuas, vers. eum quoque qui imaginem Cæsaris, ff. de pœnis, quanto grauius hic, qui imaginem Dei deturbat, plectendus est Quo argumenti genere vtitur Boerius, q. 301. num. 17. Et confirmatur ex l. vni. C. nemi ni licere signum Salua. Qua lege pœna grauissima puniuntur ij, qui in contemptum Christianæ religionis in terra, vel marmore signum Crucis, vt pedibus conculcari possit, inculpsit, atque fixit.

DE CLERICO EXCOMMVNICATO, DEPOSITO, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

Titulus XXVII.

Qua pœna feriendus Clericus excommunicatus vel depositus ministrans?

Effectus excommunicationis est, quòd clericus, durante excommunicatione, sacra ministrare nõ potest, intantum, vt si ministrat, hoc ipso irregularis efficiatur, c. si quis Episcopo. 11. q. 1. de sent. & re iud. in 6. c. is cui, de sent. excom. in 6.

Circa hoc tamen distingue. Aut clericus ignarus excommunicationis, celebrat, & tunc si ignorantia probabilis fuerit, excusabitur. Cæterum si fortè ignorantia crassa, supina: aut erronea: nisi dispensationem à Pontifice consecutus fuerit irregularitatem, contrahit, c. Apostolica, extr. cod. Quòd si cognita excommunicationis censura ministrat: interest an excommunicatio ma-

ior vel minor sit. Si maior: clericus excommunicatus omnibus beneficijs priuatus, si monitus ab administrādo non desistat, ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur, c. si quis, c. clerici, & c. latores, extr. eod. Nec potest aliud beneficium illi conferri. Adeò, vt scienter excommunicato conferens à beneficiorum collatione suspendatur, nisi collationis tempore absolutio illi contigerit, c. postulastis, & c. proposuit, extr. eod. Si verò minor excommunicatio: quæ ex cōmunionis excommunicato rû puenit, & tunc cum clericus minori excommunicatiōni subiectus, irregularitatem non contrahat, ea, quæ iurisdictionis sunt exercere poterit: si tamen ea quæ Ordinis sunt exerceuerit, sacramentaque Ecclesiastica contulerit, licet conferendo peccet, collata tamen, virtutis non carent effectu. cū non videatur à collatione, sed participatione sacramentorum remotus. Dummodò in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem Superioris, communioni excommunicatus pertinaciter se non ingesserit. Eo enim casu anathemate feriendus est, vt Gregorius VIII. statuit, c. si celebrat, ext. eod.

DE CLERICO NON ORDINATO, ministrante.

Titulus XXVIII.

Qua pœna clerici non ordinati ministrantis?

Pœna clerici ministrantis ea quæ ad ordinem, ad quem ordinatione Episcopi non est admissus pertinent, est, quòd depositus eijciatur ab ecclesia, nec amplius ordinetur, c. i. ext. eod. licet Diaconus fungens munere sacerdotij, ad quod ipse non est promotus, à diaconatu, cum iactura adeptionis maiorum ordinū, biennio vel triennio suspendatur, c. ex literis, ext. eod.

DE

1020 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
DE CLERICO PER SALTVM
promoto.

Titulus XXIX.

*Quis clericus dicitur per saltum promotus? Et
qua huius poena?*

Per saltum promoueri dicitur clericus, qui non gra-
datim, sed præposterè aliquibus ordinibus interme-
dijs intermissis, ad ordines ascendit. Et tunc si in or-
dine recepto ministret scienter, pari poena, quæ in cleri-
cum non ordinatum ministrantem, constituta est, puni-
tur. Quòd si autem ignoranter, putans, scilicet, se pro-
motum, cum ex aliorum assertione contrarium appa-
reat, iniuncta poenitentia, cum dispensatione caute sup-
plebitur, quod incautè omissum est, c. vnico, extr. eo. &
c. Ecclesia, dist. i. de conse.

DE EO QUI ORDINEM FUR-
tiuè suscepit.

Titulus XXX.

*Quis dicitur furtiuè Ordines suscepisse? Et quo-
modo punitur?*

Clericus furtiuè ordinatus dicitur tribus modis:
1. si clam cum alijs se intruset, cum quibus promouetur, c. quando Episcopus, dist. 24. 2. Si plures si-
mul Ordines vno tempore suscepit, c. innotuit, extr. cod.
3. Si omissis quibusdam gradibus, per saltum promouetur, c. vnico, extr. de cler. per saltum pro. Vnde dicitur in
c. sicut, dist. 48. Casum appetit, qui ad summi loci fasti-
gia, postpositis gradibus, per abrupta quærit assensum.
Et sanè clericus furtiuè ordinatus, à maioribus Ordini-
bus exclusus, etiam suscepti ordinis executionem, de ri-
gore iuris, non habet, c. innotuit, extr. cod. Et iniuncta
poeniten-

penitentia monasterium ingredi admonetur, c. veniens, & d. c. innotuit, extr. cod.

DE EXCESSIBVS PRAELATORUM & subditorum.

Titulus XXXI.

Quid est Excessus?

Excessus hic dicitur delictum vel vitium, quo quis modum, quem seruari iniuncti muneris ratio requirit, transgreditur, c. ad haec, & c. illud, ext. cod.

Qui dicuntur Excessus Praelatorum?

Sunt omnia grauamina iniquae conditionis, quibus subditos opprimunt Praelati. Et vitia, quae dignitati eorum non parum dedecoris afferunt: Vt sunt iniquae exactiones, procurationes, census, iniustae vsurae, occupationes, detentiones, subiectiones, liberationes, iniustae excommunicationes, suspensiones, aliaque interdicta, detractiones, diminutiones reddituum, obseruationes nimij rigoris, nimiae relaxationes rigoris, singularium cibarium exquisitiones, diuitiarum & ornamentorum studium, inhabilium promotiones, superba praedicationes, sacramentorum conferendorum neglectus & denegationes. Et alia vitia, quae functionis ratio detestanda & fugienda flagitat, de quibus c. 1. c. 2. c. 3. c. sicut, c. inter, c. nimis, ext. cod. Et per omnes distinctiones decretorum.

Qui sunt Excessus subditorum?

Sicuti Praelatos virtute regere subditos debent, ita subditi vicissim suis Praelatis cum omni honore & reuerentia morem gerere tenentur: quem si peruersitate morum corrupti non gesserint, excessum facere videntur, dicitur enim excessus delictum, vel vitium, quo ratio officij quod incumbit, exceditur: vt sunt blasphemias

miæ

1022 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
miæ, crimen læsæ maiestatis, crimen falsi, vfura, rapina,
mendacia, furta, turpe lucrum. Et alia crimina, de qui-
bus suprâ latius, &c.

DE NOVI OPERIS NVN-
ciatione.

Titulus XXXII.

Continuatio.

Modus quandoque ædificando, non absque vici-
ni iniuria & damno exceditur. Cui malo per o-
peris noui nunciationem, iuris conseruandi, da-
mniq; depellendi, causa, introductam, obuiam itum
est, c. l. extr. cod.

Quid est noui operis Nunciatio?

Nunciatio noui operis est, illi vel alij eius nomine, q
nouum opus cum damno & iniuria alterius ædificat, le-
gitimè facta prohibitio. Nunciare enim hic nihil aliud
significat, quam prohibere. & nunciat nouum opus, qui
denunciat vicino, ne ædificet, glos. in l. si procura. ff. co.
& c. significantibus, extr. cod. Opus verò nouum facere
videtur, qui ædificando, vel detrahendo aliquid, pristi-
nam operis faciem mutat, d. l. i. §. opus nouum, ff. cod.

Quæ causa Efficiens?

Lex, statuta canonum, & voluntas nunciantis. Vn-
de Lucius tertius Paduano Episcopo, sicut (inquit) leges
non dedignantur sacros canones imitari: ita & cano-
num statuta Principum constitutionibus adiuuantur.
Quod igitur post denunciationem noui operis, siue iu-
re siue iniuria fuerit constructum, legalibus constitu-
tionibus demoliri debet. Et quia nulla Ecclesia in præiu-
diciu alterius est construenda, negotium ipsum, secū-
dum legum & canonum statuta absque mora terminā-
dum est, c. intelleximus, extr. cod.

Quæ

Qua Materia?

Opus nouum, quod futurum est, & solo adhæret, siue fiat intra oppida, siue extra oppida, siue in villis, vel in agris, siue in priuato, vel publico. Publicum autē non de loco sacro, religioso, ripa publica, vel flumine publico accipiendum est, sic enim inquit Vlp. lib. 52. ad edictum remedium noui operis nunciationis aduersus futura opera inductum est, non aduersus præterita. Hoc est, aduersus ea, quæ nondum facta sunt, ne fiant, nam si quid operis fuerit factum, quod fieri non debuit, cessat edictum, de noui operis nunciatione: & transcendū erit ad interdictum, quod vi aut clam, vt restituatur, & quod in loco sacro religioso, & quod in flumine publico ripæ publicæ factum erit. Nam his interdictis restituetur, quod illicitè factum est, d. l. 1. §. hoc autem, ff. eod. licet iure Pontificio inter loca non videatur distinguendum, c. 1. extr. eod.

Qua Forma?

Noui operis nunciatio fit tribus modis. Vel per prætorem, id est, auctoritate magistratus, per personam publicam: vel per manum, id est, per lapilli iactum: aut verbis: nec ex edicto prætoris nunciatio habet necessariam prætoris aditionē, fieri q; potest nostro & alieno nomine, omnibus diebus, aduersus absentes etiam inuitos & ignorantes, l. de pupillo, §. meminisse, & l. 1. §. nunciatio, ff. eod. Etiam is, qui nunciat, tenetur locum, in quo opus nouum nuntiat, demonstrare, vt is, cui nunciatū est, scire possit, vbi ædificare debeat, & vbi interim abstinendum sit. Totiens autem demonstratio facienda est, quotiens in partem fit denunciatio. Cæterum si in totum opus fiat, non est necesse demonstrare: sed hoc ipsum dicere, si in pluribus locis opus fiat, quia

quia in re præfenti fit nunciatio, plures nunciationes & remissiones, ex fententia Iuliani necessarias effe constat, d. l. de pupillo. Et denique notandum est, eum, qui nouum opus nunciat, iurare debere, non calumnie causa, nunciare, quod tamen iusiurandum cum prætore authore deferatur, ad eius præstationem non tenetur, nisi legitime fuerit exactum, d. l. de pupillo, §. qui opus ff. cod.

Quis Finis & Vfus?

Nunciatio fit aut iuris nostri conseruandi causa: aut damni depellendi, aut publici iuris tuendi gratia; l. i. §. nunciatio fit, ff. cod. Ob id Sextus Pedius Operis noui nunciationis triplicem esse causam definiuit, scilicet aut naturalem, aut publicam, aut imposititiam. Naturalem, cum in nostras ædes quid immittitur: vel ædificatur, in nostro. Publicam causam, quotiens leges, senatusconsulta, constitutionesque Principum, per Operis Noui nunciationem tuemur. Imposititiam, cum quis, postquam ius suum dimiuit, alterius auxit, hoc est, posteaquam seruitutem ædibus suis imposuit, contra seruitutem fecit, d. l. de pupillo, ff. cod. §. & bellè.

Cum igitur nunciationis finis potissimum sit, vt ius nostrum conseruetur, duobus prioribus scilicet: per prætorem, vel lapilli iactum, vtendum erit: si quid Operis Noui in nostro ædificatur, & possessionem retinere velimus, non autem verbali nunciatione: Quia illa aduersarium possessorem facimus, sed verbali tantum vtendum erit, si vicinus in suo ædificet, contra tamè causam imposititiam & constitutionem seruitutis, l. i. §. in operis, & l. de pupillo, §. & bellè, ff. cod.

Quis Effectus?

Quòd nunciatione noui operis facta, ædificans abstinere, & prætoris iurisdictioni examinandi iuris ædificationis gratia se submittere, vel si in ædificando per

pergere malit, satisfationem de opere demoliendo, si ira iudicatum fuerit, offerre teneatur. Edicto enim prætoris expressum est, ne post noui operis nunciationem quicquam operis fiat, antequam vel nunciatio missa fiat, vel vice nunciationis missæ, satisfatio de opere demoliendo fuerit interposita, qui ergo facit, etsi ius faciendi habuerit, tamen contra interdictum satisfatione non oblata facere videtur. & ideò hoc destruere cogitur, l. prætor, ff. eo. Satisfatio autem interponi debet, quoties vicinus dicit, ius sibi esse prohibere vicinum opus nouum inuito se facere, qua interposita vtrique cõsultum est: tam ei, qui nunciauit; quoniam cautum habet de opere restituendo: quam ei, cui nunciatum est, quia molitio eius non impeditur, l. stipulatio, ff. eod. Iure autem Pontificio in optione nunciantis nouum opus est, an intra tres menses de præiudicio suo ostendere velit, & interim cessetur ab opere, an verò recepta cautione de opere demoliendo, statim ædificare permittat. Nam, non obstante satisfatione, si non iure ædificatum existat, tenetur ædificator nunciantem, iuris sui præiudicium probare volentem, per trium mensium spacium expectare, c. is cui opus, & c. significantibus, extr. eod.

DE PRIVILEGIIS ET EXCESSIBUS Priuilegiatorum.

Titulus XXXIII.

Continuatio.

Priuilegiati quandoq; indultis beneficijs abutuntur, & vitæ modum, obliti conditionis suæ, excedunt.

Quid Priuilegium? Et vnde dictum?

Priuilegia (inquit Isidorus lib. 5. Etimologiarum) sũt leges priuatorum. quasi priuatæ leges. Nam priuilegiũ dictum

T t t

dictum

1026 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
dictum est ex eo, quod priuato feratur, c. priuilegia, di-
stinct. 4. Vel priuilegia dicta sunt, quasi priuata legia, vt
Gregorius putat: eo quod priuatam legem singulis ge-
nerent, c. ideo permittente, §. priuilegia, 25. q. 1.

Quotuplex Priuilegium?

Duplex: generale & speciale. Generale est, quod plu-
ribus personis, vel ratione plurium personarum, vel
rerum conceditur. Speciale est, quod vni loco, vel per-
sonæ singulari quodam fauore indulgetur, c. cum &
plantare, extr. cod. c. veniens, extr. de præscrip. ex tua,
extr. de filiis presbyterorum.

Quæ causa Efficiens?

Quæuis persona quæ ius condendi legem vel faci-
endi constitutiones habet, Hostiens. §. quis possit, &
§. qualiter, tit. de constitut. possunt igitur Imperator,
Pontifex, Episcopus, & quilibet Princeps in loco sibi
subiecto, arg. c. constitutus, extr. de relig. dom. c. consti-
tutus & c. cum venerabilis, extr. de censu. c. visis, 16. q.
3. & c. inter vos, extr. de sent. & re iud.

Quæ Materia?

Res non turpis, sed honesta, & possibilis. cum enim
priuilegium sit priuata lex debet ipsum instar legis co-
tinere in se honestatem, iustitiam & possibi, itatem, c.
factæ, §. præterea dist. 4. Ad hoc, iustum est Principem
legibus obtemperare suis: tunc enim iura sua ab om-
nibus custodienda existimare debet, cum & ille legibus
à se latis reuerentiam præbet, c. iustum est, dist. 9. Ergo
nec alij legum relaxationem singulari indulto priuile-
gio, quo pro libitu turpiter viuat concedere potest.

Quæ Forma concedendi Priuilegij?

Vt Princeps, qui condendæ legis potestatem habet,
alicui, quem concedentis constitutio obstringit, ali-
quid singulare, quod in præiudicium alterius non ten-
dat, vel bonis moribus non repugnet, speciali benefi-
cio, considerata æquitatis ratione, concedat. Priuile-
gium bonis moribus repugnans, vel quo alter lædi-
tur nul-

tur, nullius est momenti, c. quæ est, 25. q. 2. & c. constitutiones, dist. 10. concedentur ante priuilegia vel personis, vel rebus. vnde personalia & realia dicuntur. Personalia simul cū personis quibus concessa sunt intereunt. Realia autem, personis etiam sublatis, in rebus subsistunt, c. mandata, extr. de præsumpt. c. petisti, 7. q. 1. c. c. hinc est 16. q. 1. c. 2. extr. de vsu pallij, c. non exemplo, 26. q. 2. & per tot. 25. q. 2.

Quis Effectus?

Acquisitio iuris priuati & specialis, quod tamen legi generali non aduersatur, c. idèd pœnitente, 25. q. 1. §. priuilegia, c. non exēplo, 26. q. 2. c. Abbate, extr. de verb. signific. c. priuilegia, dist. 3.

Quæ Affinia?

Constitutiones, leges, consuetudines, rescripta, &c.

Quæ Pugnancia?

Sunt illi modi, quibus priuilegia amittuntur. Quod varie contingit, scilicet: primò: si priuilegiatus contra priuilegium quid committat, & eo indignum se reddat, c. pro illorum, extr. de presby. c. cūm accessissent, extr. de constit. c. si de terra, & c. accedentibus, extr. cod. 2. perditur per negligentiam spatij 10. annorum, l. i. ff. de nundinis licet contra priuilegia Ecclesiæ 40. annorum tempore iure Pontificio præscribatur, c. accedentibus, extr. cod. 3. Si priuilegio abutatur, c. priuilegium 11. q. 4. & c. vbi ista, 74. dist. 4. Propter delictum, c. talia, 8. q. 3. c. ad aures, & c. in quibusdā, extr. de pœn. Vnde dicitur in c. ita nos ciuitatē perdere priuilegium, propter delictū ciuium. 5. Cū enorme damnū inducit alteri, c. dilecti, extr. de dec. & c. quid per nouale, extr. de verbo. signifi. 6. Si princeps, qui illud concessit, scienter iudicat, contra illud suborta, extr. de re iud. 7. Si priuilegiatus, verbo vel facto tacitè vel expressè ei renunciat, c. licet, extr. de regul. iur. c. nuper, extr. de decimis. 8. Perditur per secundum priuilegium expressum

de primo faciens mentionem, c. 1. extr. de rescript. c. veniens, ext. de præscrip. ita tamen, vt generalitatis & specialitatis habeatur ratio: quia speciale non tollit generale prius, nisi quo ad hoc, quod speciale comprehendit. generi enim per speciem derogatur, c. generi, de regul. iuris, in 6. & l. vxores, §. felicissimos, ff. de leg. 3. 9. per reuocationem concedentis, c. suggestum, extr. de deci. nisi tamen priuilegiatus præscriptione, vel alia legitima causa iuuetur, c. pastoralis, extr. de don. c. intellecta, extr. de iureiur. & c. Abbate, extr. de re iud. 10. Si quis cōtemptrui aliorum priuilegia habeat, nec ea seruet, c. dilecti, extr. eod. Potest tamen contra priuilegia etiam Ecclesiæ præscriptio per aliam ecclesiam induci, quæ cōtinuatione temporis 40. annorum completur, c. accedentibus, extr. eod.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Cum Ecclesia legum secularium, quæ equitatis & iustitiae vestigia imitantur, seruitium non asseruetur: quia tamen in Francia & nonnullis prouincijs laici Romanorum Imperatorum legibus non vtuntur, & occurrunt raro Ecclesiastica causa tales, quæ non possunt statutis canonicis expediri, vt plenius sacra pagina insistatur, sub excommunicationis pœna interdicitur, ne Parisijs, vel ciuitatibus, seu alijs locis vicinis quisquam docere, vel audire ius ciuile præsumat, c. super, extr. eod.

Immouatio priuilegij ius nouum non inducit, sed vetus conseruat, c. quia intentionis, extr. eod. & c. ex parte, eodem.

Qualem te inuenio, talem te iudico, c. ex parte, extr. eodem.

Pallium

Pallium est plenitudinis Pontificalis officij insigne, c. antiqua, extr. eod.

Exemptus ratione rei, vel certi loci non censetur exemptus respectu alterius rei, vel loci, c. cum capella, ext. eod.

Contra priuilegia ecclesie minori spacio quadraginta annorum non prescribitur, c. accedentibus, ext. eod.

Priuilegium vni concessum non potest, propter rationis paritatem ad alium extendi, c. sanè, ext. eod.

Suis priuilegijs priuandus est, qui alienis derogat, c. dilecti, extr. eod.

Liberum est vnicuique suo iuri renunciare, l. si de terra, extr. eod.

DE PURGATIONE CANONICA.

Titulus XXXIIII.

Continuatio.

Certitudine probationis vel accusatore deficiente, infamatus de aliquo crimine apud bonos & graues, purgatione canonica innocentiam suam probare tenetur, c. si quis presbyter, extr. eod.

Quid Purgatio?

Purgatio est innocentiae super obiecto crimine certis à iure inuentis medijs facta ostensio.

Quotuplex Purgatio?

Canonica & vulgaris. Canonica est, quae ad probationem innocentiae faciendam Canonibus approbatur. Vulgaris autem, quae non approbatur, de qua infra, prox. tit.

Qua causa Efficiens?

Præceptum & iussus iudicis: qualitercunq; enim de crimine contra aliquem actum fuerit, si nõ sit cõuictus & confessus, & nihilominus mala fama duret, mouebit eum iudex seorsim, postea coram testibus, vt se corrigat.

Ttt 3

quod

quòd si necdum hoc fecerit, præcipiet ipsi iudex super crimine, de quo infamatur, purgationem, quæ non in voluntate suspecti, sed in arbitrio iudicis consistit, ut notat Gratianus in c. auditū, §. ecce, 2. q. 4. c. presbyter, 2. q. 4. & c. si quis presbyter, extr. cod. & donec ipsam fecerit, ab officio canonicè suspensus manebit, d. c. presbyter, cod.

Quæ Materia?

Quoduis crimen, vel vitium occultum, de quo quis infamatur, quia non tantum adulterij, simoniæ, furti, periurij, alorumq; criminum suspicionem, infamatus purgare debet, c. nobilis, c. cōsulisti, 2. q. 4. c. de hac autem, extr. de simonia, sed etiam suspiciōe impotentia & defectus natalium. Vnde infamatus super defectu natalium priusquam se purget, ad Ordines promoveri non potest, c. accedens, extr. eod. debetque crimen, vel vitium esse occultum. Nam si probabile & manifestum fuerit, purgatio non indicitur. Quia nec in re notoria verisimili suspiciōi, quæ purgationem inducit, locus datur, c. si quis de gradu, & uem dilectis, extr. cod.

Quæ Forma?

Vt suspectus de crimine occulto, suspiciōem criminis præstiti iurisiurandi religione purget, adhibitis compurgatoribus, qui suspectum verum iurasse, pariter iuramento affirmant, c. quoties, c. inter, extr. eod. c. presbyter, 2. q. 4. exēpli gratia, ut si Episcopus cōmissæ simoniæ reus dicatur, ipse iurabit, q̄ pro tali ecclesia, vel pro tali re spirituali dāda, seu cōcedēda, nec ipse per se, nec p̄ submissā personā nec alius pro eo, se sciente, mandāte, cōsiliū dante, vel auctoritatem præstanre, pretium receperit, d. c. quoties, extr. eod. c. si quis viduam, dist. 50. & c. auditum, 2. q. 5. Si verò super alijs criminibus fuerit suspectus, iurabit, quòd sit immunis ab illis, vel sub expressa in specie, forma, quòd simoniam, venditionem iustitiæ, & incontinentiam non commiserit, postquam ad Episco.

ad Episcopalem dignitatem fuerit assumptus, c. accipi-
mus, extr. eod. Compurgatores autem corporaliter iu-
rabunt, tactis sanctis Euangelij, quod ex sua conscien-
tia iudicent ipsum ab illo crimine immunem esse, bo-
num igitur & verum iuramentum ipsum praestitisse cre-
dant, d. c. quoties, extr. eod. & c. presbyter, 2. q. 4. c. de te-
stibus, extr. eod. Potest autem iudex, vt suo arbitrio com-
purgatores assignentur, curare; modò illius honestatis,
& opinionis sint, quod verisimile sit, eos nolle amore,
vel odio, seu obtentu pecuniae, peierare. Vt autem ido-
nei appareant, necesse est, inquit Alexander III. vt eius,
quem purgare debent, vitam & conuersationem agno-
scant, c. cum P. Manconella, extr. eo. & d. c. presbyter, si à
plebe, 2. q. 4, & c. cum dilectus, extr. eod.

Quis Finis & Effectus?

Quòd purgatione legitimè facta ab illo crimine, cu-
ius accusabatur: vel etiam à suspitione eius efficiatur
immunis, ita vt nec postea huius delicti causa contra
ipsum accusatio admittatur, exceptis tribus casibus:
1. nisi quis suam suorumq; iniuriam prosequatur. 2. vel nisi
doceat cum priore accusatore collusionem interuenis-
se. 3. vel nisi ad probandum se offerat. Quòd suspectus
peierando se purgauerit, contra illud enim iuramentum,
cum iudiciale sit, probatio in contrarium admittitur,
Dd. in l. admonedi, ff. de iureiur. & Speculat. tit. de abo-
lit. & purg. in fin. Quòd si autem suspectus in indicta
purgatione defecerit, perinde puniendus est, atq; si de
crimine, de quo diffamatus fuit, legitimè conuictus vel
confessus fuisset, c. cum P. Manconella, & c. inter, in fin.
extr. eod. Notat tamen Menoch lib. 2. Cen. 3. casu 274.
num. 5 d. arb. iud. Clericum deficientem in purgatione
canonica, & ob id aditum curiae seculari puniendum,
non puniri poena ordinaria, sed sola iudici arbitraria,
arbitriumq; putat, quando quis in purgatione deficere
dicatur, iuxta Simanc. tit. 54. num. 13.

3032 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
DE PURGATIONE VULGARI.

Titulus XXXV.

Continuatio.

Altera species purgationis est vulgaris, quæ cum ex superstitiosa hominum inuidorum inuentione profecta sit, Canonibus non immerito improbat, c. Mennam, §. purgationem, 2. q. 4.

Quid est Purgatio vulgaris?

Vulgaris purgatio dicitur, quam vulgus contra sanctorum patrum traditiones & sancita superstitiosè, & ex inuidia induxit, c. consuluisti, 2. q. 4.

Qua causa Efficiens?

Ipsè sathan, superstitio, & inuidia vulgi, d. c. Mennam, §. purgationem in verb. fabricante inuidia, 2. q. 4. & d. c. consuluisti, in verb. superstitiosa ad inuentione.

Qua Materia?

Crimen non manifestum, sed occultum. Cuius cognitio & punitio soli Deo, qui omnium corda nouit relinquenda est, d. c. consuluisti, §. occulta, 2. q. 4. c. 1. & c. 2. extr. eod.

Que Forma?

Est aquæ frigidæ, candentis ferri, vel singularis certaminis, vel alterius rei ex superstitiosa inuentione vulgi institutæ iudicium, ad probandam suspecti innocentiam, vel extorquendam criminis occulti confessionem adhibitum, c. consuluisti, c. Mennam, 2. q. 4. c. 1. c. 2. & c. extr. eod.

Quis Finis & Effectus?

Vt, postquam subijte suspectus iudicium ferri candentis, vel aquæ frigidæ alteriusq; rei, si non sequatur læsio quasi demonstrata innocentia impunè euadat: si minus pœnis ciuilibus subdatur, d. c. fin. extr. cod.

QHA

Quæ causa Prohibitionis?

Hæc purgatio vulgaris prohibetur. 1. Quia sanctorum Patrum sancitis aduersatur, c. consuluisti, 2. q. 4.
 2. Quia superstitiosa, inuidiosa & nociua est, c. significatibus, extr. eod. & c. satis peruersum, 65. dist. Denique. Quia hoc genere superstitionis Deus tentari videtur, c. monomachiam, 2. q. 4. quod omnibus modis cauendū est, c. si nulla vrget, 23. q. 8. & c. quæritur, 22. q. 2.

DE INIURIIS ET DAMNO

dato.

Titulus XXXVI.

Continuatio.

IS, qui canōnica purgatione innocentiam suam ostendit, c. contra accusatorem, qui falso obiecto criminæ diffamauit, iniuriarum experiri potest.

Quot modis accipitur Iniuria?

Duobus modis generaliter & specialiter. Vnde generaliter accipiendo iniuriam, iniuria ex eo dicta est, quod non iure fiat. Omne enim, quod non iure fit, iniuria fieri dicitur: quandoque etiam significat damnum culpa datum, vt in lege Aquilia, & interdum iniquitatem, specialiter autem iniuria dicitur contumelia: contumelia dicta à contemnendo, l. 1. ff. cod. in princip.

Quid Iniuria specialiter accepta?

Iniuria est, delictum quod committitur, cum liberi hominis corpus, dignitas vel fama læditur.

Quæ causa Efficiens?

Affectus & voluntas iniuriandi. Nam si noluerit iniuriam facere quis non tenetur. voluntas enim & propositum delinquentis, sicuti maleficia distinguunt, ita quoque inducunt, l. quæ iniuria, ff. de furt. & Bart. consil. 104. visis, l. 1. ff. si quan. pau. fecis, dicatur. & iniuria ex affectu facientis consistere dicitur, c. illud relatum, 16. q. 1.

Tit 5

Quæ

Quæ Materia?

Corpus, dignitas, & infamia. Labeo enim ait, omnē iniuriam aut in corpus inferri, aut ad dignitatem, aut infamiam pertinere. in corpus fit, cum quis pulsatur. Ad dignitatem, cum comes matronæ abducitur. Ad infamiam cum pudicitia attentatur, l. i. §. omnemque ff. eodem.

Quæ Forma?

Ut is, qui iniuriam facere potest, affectu iniuriandi & dolo malo inferat iniuriam re, vel verbis, corpori, dignitati, vel existimatiōi eius qui pati iniuriā potest. Nā ad iniuriam committendam, requiritur primò, animus iniuriandi, ut scilicet contumeliæ faciendæ gratia: quid fiat. Vnde animantia bruta contumeliam inferre non possunt, quia affectu iniuriæ faciendæ carent, d. l. i. ff. si quadrupes paup. Secundò, ut iniuria fiat re vel verbis: Vnde realis & verbalis dicitur. Re: ut si manus inferuntur, familia corrumpatur, impediatur quid fieri quod iure naturali conceditur, &c. Verbis: quando fit conuicium, quod varijs modis fieri potest, ut notat Dd. in l. si non conuicij, C. eod. vel famosus libellus scribatur, de quo per tot. §. quæst. i. Quartò requiritur, ut persona iniurians & contumelia affecta talis sit, quæ iniuriam inferre & pati possit. qui autem illi sint? ex Pandectis perspicuè intelligi potest.

Quis Finis?

Ut alicuius corpus, dignitas, vel fama illata contumelia lædatur, l. i. ff. eod.

Quis Effectus?

Actio iniuriarum, prætoriana annalis, quæ tamen in tribus casibus, ex lege Cornelia civilis est, & ultra anni spacium durat: scilicet, si quis pulsatus, verberatus, domusque eius vi introita sit, l. lex Cornelia, ff. eod. De qua uis autem iniuria siue leui, siue atroci, potest is, qui eam passus est, vel ciuilitè, vel criminaliter agere, utroque

que tamen modo ad vindictam. Ciuilitè quidè, quãdo actor sibi adjudicari pœnã petit, daturq; intantũ actio inquãtũm iniuriã passus eam ad animum reuocauerit. Licet iudex perpensis circumstantijs (ex facto enim loco & persona atrocior redditur iniuria) suo arbitrio iniuriæ æstimationẽ moderari possit, l. constitutionibus, eo. Criminaliter agitur, cùm iniuriã puniri petitur in corpore, vel agitur ad pœnam pecuniariam fisco applicandã, quo casu iudex quoq; ex facti qualitate & dignitate affecti iniuria, pœnam ex arbitrio statuere potest. Et nõ tantum hic, quod per electionem alterutrius actionis, altera consumatur: vtraque enim ad vindictam & pœnam tendit, cùm aliã secus sit, si vna ad rem familiãre adipiscendam, altera ad vindictam competat, §. liberũ, inst. de leg. Aquilia. Alter effectus est actio iniuriarũ reclamationis ciuilibis, qua iniuratus ad reuocationem iniuriosorum verborum si conuicijs fuerit laceffit, agit. Quæ ab Imperatore etiam Carolo V. hodiẽ in noua Imperiali Camera Ordinatione comprobata est, in Ord. fol. 112. & iure communi fundata, Dd. in c. 1. extr. de libel. oblat. per tex. ibi ver. reclamationis. Vltimus effectus est: ipsa infamia, siue ciuilitè siue criminaliter iniuriarum actum fuerit. Quam tamen reus euitabit, si per procuratorem in iudicio litigauerit, vel antequam lis contestata fuerit pœnam, ratione iniuriæ illatæ, debitam præstiterit, Capolla caut. 12. in tract. cautelarum. Et Bart. in l. infamem, ff. de pub. iud.

Quæ Affinia?

Damnum, pauperies, furta, rapinæ, & alia delicta, quæ omnia circa res dicuntur iniuriæ.

Quid Damnum?

Damnum hic dicitur iniuria, qua quis seruum, vel quadrupedem alterius occidit, vulnerauit, vel alioqui res eius confregit, rupit vel læsit, §. capite tertio, Inst. de leg. Aquil.

Quæ

Quæ causa Efficiens?

Iniuria, dolus vel lata culpa damnum inferentis, §. 2. institut. de leg. Aquilia & l. sedet, §. iniuriam, ff. eodem titulo.

Quæ Materia?

Seruus, & quadrupes, vel quæuis alia aliena res, cui læsio inferitur, l. 2. ff. ad leg. Aquilianam, c. 1. 2. 3. & 4. extr. eodem.

Quæ Forma?

Ipsa læsio, dolo, culpa, vel iniuria seruis, pecudibus, vel rebus alienis facta. Tria enim sunt Aquiliæ legis capita: quorū primo, de occiso alieno homine quadrupede: tertio de vulnerato damnoq; iniuria reb. alienis dato, scilicet: rumpendo, frangendo, vel vrendo, cauetur: secundum legis caput, nec antiquis in usu fuit, Pau. lib. 1. tit. 15. Iniuria autem hic, nō pro contumelia, vt in actione iniuriarum, sed generaliter quod contra ius & per culpam factum est, accipitur. Quotiescunque igitur damnū iniuria inferitur Aquiliæ locus erit. Quare magistratus, qui non ex lege, neque iure aliquem damno afficiunt, hac lege tenentur. Et vniuersitates, & qui horū iussis illicitis parent. Culpa verò non tantum lata verum etiam leuis & leuissima, vt imperitiam & negligētiam cōtineat intelligitur. vnde Gregorius IX. si culpa tua datum est damnum, vel iniuria irrogata, seu alijs irrogantibus opem fortè tulisti, aut hæc imperitia tua siue negligentia euenerunt, iure super his factis facere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere, vel iacturam, c. si culpa tua, extr. cod.

Quis Effectus?

Actio legis Aquiliæ ciuilis in personam, quæ datur,

tur domino aduersus eum, qui damnum iniuria dedit, vel saltem causam damni præstitit, vt quanti pluri-
mi res, vel anno proximo, vel triginta diebus proximis
fuerit, tanti damnetur, l. ait lex, & ll. sequentibus, ff. ad
legem Aquilianam.

Quid Pauperies?

Pauperies est damnum sine iniuria facientis da-
tum. Nec enim, vt ait Vlp. animal dici potest iniuriam
fecisse, quod sensu caret, l. i. ff. si quadrup. Pan.

Huius forma est: Noxia commota feritate, contra
naturam eius generis commune à quadrupede com-
missa. Nam si fera sit, quæ feritatem habet congeni-
tam & euadendo noxam dederit, dominus non tene-
tur, ex damno dato. Nec conueniri potest hac actione
in factum de pauperie, cum euadendo quasi immen-
sam & infinitam à natura liberè vagandi facultatem
fera consequatur, & dominio custodientis & tenentis
eximatur, d. l. i. §. & generaliter. Effectus autem
est, actio in factum de pauperie, ad consequendam
quadrupedem, quæ pauperiem dedit, vel eius æstima-
tionem. Quæ ex lege duodecim Tabularum descen-
dit, quæ lex voluit, aut dari quod nocuit, id est, id ani-
mal quod noxiam commisit, aut æstimationem no-
xiæ offerre, quod in arbitrio ipsius domini est, vt scilicet
possit quadrupedem noxæ dedere, vel æstimationem
eius præstare, l. i. ff. si quod: Nisi dominus in iudicio in-
terrogatus quadrupedem suam non esse mentitus fu-
erit, d. l. i. §. interdum: noxia autem est ipsum deli-
ctum, d. l. i. Datur etiam hæredi cæterisque successori-
bus, item aduersus successores cæterosque hæredes,
non iure successionis, sed eo iure, quo domini sunt, d.
l. i. §. fin. Est tamen hæc actio etiam utilis, Si non qua-
drupes, sed aliud animal pauperiem fecerit, l. hæc actio,
ff. eodem.

Quo

Qua Pugnania?

Ius naturæ: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, ut in 5. & 8. decalogi præcepto. Defensio cum modamine inculpatæ tutelæ, l. 1. C. vnde vi, & ibi Bart. & modi, quibus iniuria aboletur. Vt: dissimulatio: quando iniuriatus nullum de se iudicium iniuriæ ad animum reuocandæ ostenderit: sed eam negligit, vel prorsus vult esse sopitam, l. non solum, ff. cod. Dein, pactum, transactio, vel iusiurandum super illata iniuria interposita, lapsus continui anni, l. si non conuicij, C. cod. Nisi ciuili, ex lege Cornelia agatur, l. lex Cornelia, ff. co. Satisfactio: ea enim facta ampliùs non agitur, ad vindictam sed tantùm ad damna. Denique mors iniuriati lite nondum contestata, & iniuriantis etiam post litem contestationem, l. si cum, §. qui iniuriarum, ff. si quis cauit.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Iniuria semel remissa, iterum reuocari non debet, c. si illis, 23. q. 4.

Peccata, qua in Deum, vel proximum committuntur, legitimis pœnis vindicanda sunt: ea autem quibus in Principem delinquitur, patienter vel toleranda, vel dissimulanda sunt, c. inter querelas, 23. q. 4.

Non mediocriter Deum offendit, qui debita caelestis regis sua presumptione resoluit, c. si is, 23. q. 4.

Occulto Dei iudicio mali obdurantur flagellis, boni emendantur, c. Nabuchodonosor, 23. q. 4.

Leuiùs occulta, seueriùs autem puniendae sunt ab Ecclesia delicta manifesta, c. quisq, 23. q. 4.

Infidelium colloquia & conuibia non sunt vitanda, c. infideles, 23. q. 4.

Quando multitudo est in scelere, nec salua pace Eccle-

Ecclesia mali puniri possunt, tolerandi sunt potius, quam violata pace Ecclesia puniendi, c. infideles; 23. quest. 4.

Non tantum iniuriam faciens punitur, verum etiam, qui adminicula iniurie quoque modo suggesserit, c. si quis, §. non solum, dist. 1. de pœn.

Si quis pulsatus quidem non est, verum manus aduersus eum leuatae sunt, & saepe territus, quasi vapulaturus, non tamen percussus iniuriarum actione tenetur, c. si quis, dist. 1. de pœni.

Non est inferenda, sed depellenda iniuria, secundum virtutis legem: qui enim non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit, c. non inferenda, 23. q. 3.

Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, c. si culpa, ext. eod.

Ignorantia in damno culpa dato, non excusat, d. c. culpa, extr. eod.

Si quis domum vel aream cuiusquam incenderit voluntarie sublata & incensa omnia restituat, & tres annos poeniteat, c. si quis, ext. eod.

Si rixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, si iacuerit in lecto qui percusserit, operas eius et impensas restituat, c. 1. extr. eod.

Qui in alterius famam publicè scripturam aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripturam non probauerit, flagelletur, & qui eam prius inuenerit, rum pat. si non vult, authoris facti causam incurrere, c. qui in alterius, 5. quest. 1.

DE

Titulus XXXVII.

Continuatio.

SI reus crimen confessus, vel testibus, alijsq; iuris re-
medijs conuictus fuerit, legitimis pœnis subiicitur.
Nam Reipublicæ interest: ne delicta remaneant im-
punita: si verò de cōmissio crimine manifestè nō con-
stet, nulla pœna in crimen, cuius suspicio extat, lege sta-
tuta, suspectus coercendus erit. Satiùs enim est, impu-
nitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem
damnare, l. absentē, ff. de pœnis, c. vt fama, ext. de sen-
tentia excom. c. non afferamus. 24. q. 1.

Quid est Pœna?

Pœna est generalis coercitio omnium delictorum,
quæ per fraudem committuntur, legibus constituta, &
approbata, l. aliud fraus, & l. si qua est, ff. de verborum
significat.

*Quot sunt species Pœna-
rum?*

Secundùm Hostiensem sunt tres, personales, reales,
& mixte. Personales iure Pontificio sunt excommuni-
catio, suspensio, depositio, intrusio, incarceration, verbe-
ratio, characteris impressio, seruitus, priuilegij clericalis
priuatio, curiæ seculari traditio, relegatio. De excom-
municatione, suspensione, & depositione legitur in c.
forte, 23. q. 4. c. cum nō ab homine, ext. de iu. Et serè per
tot. 11. q. 3. De intrusione, c. edictum, & c. si quis clericus,
distinct. 81. c. de lapsis, 16. q. 6. c. si qua monacharum,
27. quæstione 1. c. tuæ, extr. cod. De incarceratione,
c. graui,

c. graui extr. depositi, c. à nobis, extr. de apostaf. c. nouimus, extr. de verb. signif. De verberatione, c. illi qui, 5. q. 5. c. circumcelliones, 24. q. 5. De characteris impressione, c. ad audientiã, ext. de crim. fal. c. ita quorundam, ext. de Iudæ. c. cùm multæ, 15. q. fin. De traditione faciendâ seculari curiæ, c. ad falsariorum, ext. de crim. fal. c. ad abolendam, ext. de hære. De priuatione priuilegij clericalis, c. contingit, ext. de sen. excom. & l. fin. ext. de vita & honest. cler. De relegatione, c. cùm non ab homine, ext. de iud. & c. 2. ext. de arb.

Reales pœnæ sunt, in possessionem rei petitiæ, vel aliàs promodo debiti declarati missio, de qua pœna in c. quoniam, ext. vt lite non contest. Beneficij priuatio, per tot. in titul. de cohab. cler. & tit. de cler. coniug. Beneficij suspensio, & subtractio, de quo in c. cùm ad hoc, ext. de cler. non residen. c. pastoralis, extr. de apofsa. c. excommunicamus, ext. de hæret. Rerum omnium confiscatio, c. ita quorundam, & c. ad liberandam, extr. de Iudæ. pecuniaria iniuncta, c. in archiepiscopatu, extr. de rap. c. 2. ext. de maled. & c. postulasti, ext. de Iudæ.

Mixtæ sunt, q̄ partim reales, partim personales videtur, vt sunt inscriptio, proscriptio, exiliũ & relegatio, c. accedēs, dist. 50. c. biduũ, 2. q. 6. & c. placet, 16. q. 1. Nam & ad iudicē Ecclesiasticũ pertinet ex causâ in exilium mittere. In exilibus aut̄ certos pœnarum gradus diuus Adrianus edicto constituit: vt scilicet, qui ad tēpus relegatus est, si redeat, in insulam relegeatur. Qui relegatus in insulam, excefferit, in insulã deportetur. Qui deportatus euaserit, capite puniatur, l. capitalium, §. in exilibus, ff. eod. Et iure ciuili: pœnæ vel sunt capitales

1642 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
tales, vel non capitales sunt, quæ caput vitamq; a-
dimunt. Non capitales, quæ non adimunt. Quæ
autem illæ sint? vide l. capitalium, & l. fin. ff. cod.

Qua causa Efficiens?

Est ipsa lex, vel canon, qui legis nomine quoq;
comprehenditur. Nam, vt Isidorus de officio le-
gis dicit, omnis lex aut permittit aliquid; vt vir
fortis petat præmium: aut vetat; vt sacrarum vir-
ginum nuptias, nulli petere liceat: aut punit; vt q;
cedē facit capite plectatur, c. omnis aut, dist. 3. Ha-
bent aut potestatem animaduertēdi illi solū, ad
quos ius gladij & merum imperium spectat, l. 1. &
l. 2. ff. eo. Et magistratus, cui administrandē iustitiæ
onus incumbit, solū pœnam lege constitutā ex-
equitur. Nā & legis executio nihil aliud, q̄ admi-
nistratio iustitiæ est, l. seruos, C. ad l. Iul. de vi pub.

Qua Materia & Subiectum?

Sunt homines, qui deliquerunt: nō aut alij pro
illis qui non deliquerunt, intantum, vt nec filius
pro patre, vel maritus pro vxore, & econtrā pu-
niatur. Nam, vt dicitur pœna suos debet tenere
authores, & vnusquisq; ex suo admisso sorti sub-
ijcitur, nec alius alieni criminis successor consti-
tuitur, c. crimen, l. q. 4. c. vndecunq; dist. 56. c. quæ-
sionis autem mulieris damnatę pœnam quò ad
pariat differri, ita vt nec quæstio de ea, donec vte-
trum gerit, habeatur, constitutum est, l. prægnan-
tis, ff. cod. Quia partus non pœnæ, sed rei publicæ
nascitur, l. 1. §. si ea, ff. de vent. in pos. mitt. Puni-
untur igitur homines, aut propter facta, vt furta
cædesq;: aut dicta, vt conuitia & infidas aduoca-
tiones: aut propter scripta, vt falsas chartas & fa-
mo.

mosos libellos: aut propter Concilia, vt coniurationes. Quæ quatuor genera septem modis sunt consideranda: scilicet, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu, c. aut facta, distinct. i. de poenit.

Quæ Forma imponendæ poenæ?

Forma excommunicationis imponendæ habetur in c. debent, 11. q. 3. Forma traditionis, in c. nouimus, ext. de verb. sig. aliarumq; poenarum canonicarum imponendarum modi habentur textib. sup. notatis. Et sanè varietas criminum, varietatē inducit poenarum, c. poenæ, dist. de poenit. & c. nõ afferamus, 24. q. 1. Igitur respiciendum iudicanti (vt ait Martianus) ne quid aut durius, aut remissius, quàm causa deposcit, cõstituat. Nec enim aut seueritatis aut clementiæ gratia affectanda, sed perpenso iudicio, pro vt quæque res postulat, statuendum est. Planè in leuioribus causis proniores ad lenitatem iudices esse fas est, in grauioribus poenis seueritatē legum cū aliquo temperamento benignitatis subsequi debent, l. perspiciendū, ff. eo. & c. poenæ, dist. i. de poenit. Considerare etiã debet iudex in modo infligendæ poenæ seruando committentis intentionem & affectum, quia affectus discernit maleficia, & aliter is, qui proposito, quã q. casu delinquit, puniendus. Nam delinquitur tripliciter: aut proposito: aut impetu: aut casu. Proposito delinquent latrones, qui factionem habent. Impetu, cū per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum venitur. Casu verò cū in venando telum in feram missum, hominem interficit, d. l. perspiciendum, ff. eod. Modus autem iustus obseruabitur, si circa facta, dicta, scripta aut

confilia quibus delicta committuntur, septem circumstantiæ, quarum meminit in l. aut facta. ff. eod. Claudius Saturninus: scilicet causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, & euentus in infligenda pœna rectè perpendantur, c. aut facta, dist. 1. de pœnitent. Primò enim considerandum est, ob quam causam quid factum sit, vt in verberibus patet quæ à magistro vel parente illata impunita sunt, quoniam emendationis animo, non iniuriæ gratia, videntur adhiberi: pœna autem infligitur, cū quis ab extraneo per iram pulsatur. persona dupliciter spectatur, eius qui fecerit, & eius qui passus est, aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribus serui, quàm liberi: & aliter qui in dominum parètemue aliquid ausus est, quàm qui in extraneum, & in magistratū, quàm in priuatum, l. in seruorum, ff. eod. & in huiusmodi consideratione ætatis quoq; ratio habetur. Locus facit, vt idem vel furtum, vel sacrilegium sit capite puniendum, vel minore supplicio. Tempus discernit emansorem à furtiuo, & effractorem vel furem diurnum à nocturno. Qualitate factū vel atrocius vel leuius est, vt furta manifesta à non manifestis discerni solent, rixæ à grassaturis, expilationes à furtis, petulantia à vinolentia. Quantitas discernit furem ab abigeo. Nam qui suem vnum furripuerit, vt fur coërcebitur, qui gregem, vt abigeus. Euentus spectatur vt à demensissimo scilicet: qui animum nocendi non habet, facta, quanquam lex non minùs eum, qui occidendi hominis causa, cum telo fuerit deprehensus, q̄ eum, qui occiderit, puniat. Et ideò apud Græcos exilio voluntario fortuiti casus luebantur, l. is q̄ telo,

telo, C. ad l. Cor. de Sica. Euenit etiam vt eadē scelera in quibusdā prouincijs grauius plectātur, vt in Africa messium incifores, in Mysia vitium, vbi metalla sunt adulteratores monetæ. Nōnunq̄ euenit, vt aliquorū maleficiorū supplicia exacerbētur, quotiēs nimiū multis personis grassantib⁹ exēplo opus sit, c. aut facta, in fin. dist. 1. de poenit.

Quis Finis?

Conseruatio reip. & societatis humanæ. sicuti enim præmio afficiēdi sunt boni, ita pœna malis. n. duobus, præmio scilicet & pœna, oēm constare Remp. Solō dicere solebat. Cum enim naturæ parens & opifex omnium rerum naturalem quandam inter homines cōstituerit cognationē, impij sanē aduersus Deos immortales iudicandi sunt, qui hanc ab ipsis constitutam consociationem peruersitate morum euertere conantur. ergo illi, qui perpetratiōe delictorū publicam hominū societate turbant, legitimis pœnis coercēdi sunt, vt & alijs pronior delinquēdi occasio auferatur: & inde læsi habeāt, quod pro remuneratione delicti ipsis solatio esse possit, l. si quis fortè, §. si quos in ver. vt exēplo deterriti minus delinquāt, ff. eod. & l. capitalium, §. famofos, ff. eod. & Plato. in Gorgia, & c. non frustra, 23. q. 5.

Quis Effectus?

Peremptio obligationis ratione commissi delicti constitutæ, Sicuti enim in ciuilibus solutione eius quod debetur eius debiti constituta obligatio tollitur, ita in criminalibus pœna ad quā lex delinquentē obligabat, perpessa, ipsa obligatio simul cum delicto aboletur. Bal. in auth. sed nouo, num. 4. C. de ser. fugitiuis, l. diu⁹, ff. de iure patro.

Quæ Affinia?

Incarceratio, quæ non pœnæ loco, licet ea delinquens puniatur, sed custodia causa habetur, iure civili. Quia non reis puniendis sed custodiendis magis carceris angustie inuentæ sunt, l. incredibile, C. eod. Tamen iure Pontificio hic quoque carcerum usus pro delinquentium supplicio receptus est, atque hæc pœna capitalibus interdum annumeratur, c. quamuis, vbi glos. in 6. & Felin. in c. qualiter, §. ad corrigendos, extr. de accusat. eique supplicio quàm simillima est, quo seculares vtuntur, dum quempiam in metallum, vel ad triremes damnant, Felin. d. c. qualiter: & multa: quæ à pœna tamè variè differt, vt tradit Vlp. in l. aliud, §. inter. Et Paulus in l. si qua, ff. de verb. signif. 1. Pœna generale nomen est omnium delictorum coercitio: multa autem specialis peccati coercitio. 2. Pœna non tantum pecuniaria est, verum etiam capitis & existimationis: multa aut tantum pecuniaria. 3. Pœna legis est, & non imponitur, nisi lex, vel quodlibet aliud ius delicto ipsam imponi iubeat. vnde dicitur: certas esse singulorum peccatorum pœnas. i. lege statutas, l. si qua, ff. de ver. sig. Multa verò non legis est, sed in arbitrio iudicantis qualè & quantam imponere velit consistit, d. l. si qua, & l. aliud, ff. de verb. signif. 4. A pœna appellari non potest: simul atque n. victus quæ est eius maleficij, cuius pena statuta est, statim ea debetur: at multa non debetur priusquam aut non esse prouocatum, aut prouocatore victum esse, appareat, d. l. si qua. 5. Multa is dicere potest, cui adiudicatio data est. i. soli maiores magistratus & præfides prouinciarum, quibus mandatis Principum permissum est, pœnam aut vnusquisque

irro-

irrogare potest, qui potestatem iudicandi habet, vel cui criminis siue delicti executio competit, d. l. aliud fraus, ff. de verb. fig.

Quæ Adiacentia?

Fraus, infamia, confiscatio bonorum. Fraus (vt ait Vlpianus in d. l. aliud, ff. de ver. fig.) aliud est, aliud pœna. fraus enim sine pœna esse potest, pœna sine fraude esse non potest. pœna est noxæ vindicta, fraus & ipsa noxa dicitur, & quasi pœnæ quædam præparatio. Infamia notantur omnes illi qui Christianæ legis normam abijciunt & statuta Ecclesiastica contemunt. Qui illi sint? vide c. infames, 6. q. 1. Forma infamiæ contrahendæ habetur in c. infames, 3. q. 7. Contrahitur enim aliquando infamia genere delicti declarati per sententiam: veluti, cum iudex pronunciat: iniuriam fecisti: hæreditatem expilasti, &c. Aliquando genere pœnæ: sicut illi qui damnantur in opus publicum, qui pristinum quidem statum obtineant: sed damno infamiæ etiam post impletum tempus subijciuntur. Aliquando genere pœnæ & delicti. per sententiam declarati: veluti dum fustibus cæso per præconem dicitur: *συμωφεν- τής*, id est, calumniaris. Aliquando ipso genere facti: vt exercentes improbum fœnus, & illicitè exercentes vsuras vsurarum: & mulier, quæ intra tempus, quo moris est lugere maritum, cõtrahit matrimonium: & qui sciens illam duxerit, d. c. infames, §. porro infamia, 3. q. 7. Confiscatio, est auctio omnium bonorum, vel alicuius quotæ & ad fiscũ associatio, Chas. rub. 2. fol. 340. Quæ iure Pã- dectarũ & Codicis, liberis nõ existētib⁹, permitte-
Vvv 4 batur,

1048 ANALYS. IVRIS PONTIFICII
batur: vt scilicet, damnato corpore bona fisco applicarentur, l. fin. C. de bo. præscrip. & l. 1. ff. de bo. damna. Iure tamen nouissimo bona damnatorum, seu præscriptorum ob delictum commissum (crimine læsæ maiestatis excepto) non confiscantur, sed vel ascendentibus & descendentibus, vel ex latere iunctis vsq; ad tertium gradum, si super sint, relinquuntur. Vxoribus quoq; eorum dotem, & ante nuptias donationem, accipere licet, & si sine dote sint, de substantia maritorum damnatorum partem legibus definitam, siue filios habeant, siue non, consequi possunt, auth. Bona damnatorum, C. de bonis proscriptorū. Licet enim triplex ius nouissimum authenticorum sit, quod de confiscatione statuit, scilicet, vnum de quo in §. 1. auth. de nupt. Colla. 2. Secundum quod indistinctè publicatio bonorum fiebat. Aliud, de quo in §. oportet, in auth. de mandat. princip. secundum quod non fiebat indistinctè publicatio bonorum. Aliud quod fuit vltimū, de quo in §. fin. auth. vt nulli iud. collat. 9. tamen hoc iure authenticorum nouissimo, quod etiam cum auth. bona damnatorum, C. de bonis proscriptorum, conuenit, omnia alia iura corriguntur. Chassa. rub. 2. §. 1. fol. 346. Est autem confiscatio meri imperij: nemo igitur eam facere potest, nisi is, qui suprema potestate & iure gladij vtitur, vt sunt, Imperator, Rex, Dux, & qui ab his ius gladij exercendi potestatem habet, tex. in l. vnica, C. ne sine ius. princ. & Bal. in l. fin. ff. de off. præsid.

Quæ Pugnancia?

Abolitio, quæ pœnā remittit & infamiã tollit,
si quæ, §. abolitio, 2. q. 3. Indulgentia, restitutio.
Vnde

Vnde in d.c. si quem in fin. Indulgentia quos liberat notat: nec infamiam criminis tollit, sed pœnæ gratiam facit, si autem restituo te in integrum Princeps dixerit, infamia cum pœna tollitur, d.c. si quem, in fine, 2. q. 3. Delictum absq; dolo committentis patratum, est enim fraus præparatio pœnæ, nec pœna absq; fraude esse potest, d. l. aliud, ff. de verb. signi. Transactio criminum, quæ sanguinis pœnam ingerunt, l. transigere, C. de transact. collusio partium litigantium. tot. tit. extra, de collusione deteg. Favor iudicis, l. perspiciendum, ff. eod. Mors accusati Rei antequam pœnæ subijceretur, l. 2. & l. 3. C. si Reus accusat. l. ex iudiciorum, ff. de accusat. Mutua compensatio, Iason. & Dd. in l. 1. ff. de leg. sunt autem aliæ multæ causæ, ob quas licet non tollatur, tamen mitigatur pœna, quas Dd. suis locis tradunt,

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Legum interpretatione mollienda sunt potius pœna, quam nimis exasperanda, c. pœna, dist. 1. de pœn.

Cogitatio non meretur pœnam, l. civil, um suis te: minus contenta sit: discernuntur tamen à maleficijs ea, quæ de iure eff. Etum desiderant, in his enim non nisi animi iudicium consideratur, c. cogitatio, dist. de pœn.

Verbum, statuit, rem perfectã significat & consummatam iniuriam, non cceptam, c. hac autem, dist. 1. de pœn.

Varietas criminum varietatem pœnarum inducit. c. nõ asseramus, 2. q. 1.

Bonus iudex nihil ex suo arbitrio, & proposito domestica voluntatis facere, sed iuxta leges & iura pronuntiare: statutis iuris obtemperare, nõ indulgere propria voluntati,

ari, nihil preparatum & mediatum de domo deferre, sed sicut audit ita iudicare, & sicut se habet natura, decernere debet, c. iudicet, 3. q. 7.

Qui aliorum vitia punit, sua prius corrigere studeat, c. qui sine, 3. q. 7.

Victus victori in expensis damnatur, etiam in causa pecuniaria, c. calumniam, extr. eod.

DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBUS.

Titulus XXXVIII.

Continuatio.

INter poenas refertur poenitentia, quae in varijs casibus loco poenae in commissi delicti correctionem & purgationem iniungitur, c. 1. ex eod. & c. poenitentia, dist. 3. eod.

Quid Poenitentia.

Poenitentia est quaedam dolentis vindicta puniens in se, quod dolet commississe. poena enim proprie dicitur lesio, quae punit, vindicans quod quisque commisit, c. poenitentia est, dist. 3. de poen.

Vnde dicitur Poenitentia?

Poenitere est, quasi poenam tenere. ille autem poenam tenet, qui semper vindicat, quod commississe dolet, vel ut semper puniat in se viciscendo, quod peccato commisit, d. c. poenitentia est, dist. 3. eod.

Quotuplex Poenitentia?

Duplex, interior & exterior. Interior est illa, de qua Augustinus ait: Omnis, qui voluntatis suae arbiter constitutus est, non potest inchoare novam vitam, nisi
vete-

veteris eum pœniteat. De exteriori loquitur Ambrosius super Epistolam ad Romanos. Gratia (inquit) Dei in Baptismate non requirit gemitum vel plañctum, non opus aliquod, sed solum contritionem cordis, & omnia gratis condonat: quæcunq; enim de pœnitentia faciendâ dicuntur, non ad exteriorê, sed ad interiorem, cordis videlicet cõtritionem, referenda sunt: sine qua nullus vnquam Deo reconciliari poterit, c. quis aliquando, §. ea verò, & §. est enim, dist. 1. eod.

Qua causa Efficiens?

Spiritus sanctus, & secundariò, voluntas sincera pœnitentis. Nec enim proprijs viribus humanis opus bonum adscribendum est, Ioan. 16. 1. Regum, ca. 2. Hier. 31. & 2. ad Timotheum, 2. ibi. ne fortè Deus det illis pœnitentiam; nec vera pœnitentia dicitur, nisi ex quadam cordis sinceritate omni æmulatione, odio, inuidia, alijsq; vitijs penitus repulsis præcesserit, c. falsas pœnitentias, dist. 5. & c. nihil prodest, dist. 3. eod.

Qua causa impulsua?

Promissio Euangelij. Lex enim ostendit peccatum, terret & occidit conscientiam: hæc tandem querit solatium: Accedit Euangelium & promittit & confert credentibus & pœnitentibus salutem, seu remissionem peccatorum ad nouam vitam, c. ille rex, dist. 3. eod.

Qua Materia?

Peccatum, ad quo suggestionem, delectationem, vel consensione, peruenitur, c. sicut tribus, dist. 2. de pœnitentia. Omneq; genus delicti, ad cuius purgationem, pœnitentia iniungitur, c. 1. ext. eod.

Qua

Quæ Forma Pœnitentiæ?

Vera cōtritio cordis, per fidem directam in Euangelij promissionem: qua peccatorum remissio pœnitentibus conceditur facta, c. pœnitentiam, dist. 3. eod. & c. quæ aliquando, §. est enim, & §. si ne contritione, dist. 1. eo. Tres autem actiones pœnitentiæ, vide in c. tres sunt, dist. 1. eod.

Quæ Forma imponenda Pœnitentiæ?

Sicuti bonus atq; diligens Medicus non vno solo pharmaco, vel collyrio omnibus morbis medetur: sed, pro arbitrio, facultate sua, & pro morborum varietate, varijs vtitur, vt inquit glos. in c. vlt. dist. 29. Ita quoq; Sacerdos & vir bonus, pro personæ qualitate, & delicti atrocitate, vel leuitate, canonicas pœnitentias indicere debet, Alexan. Alensis, in 4. part. Summæ, q. 8. memb. 3. art. 1. Sūt enim pœnitentiæ omnes arbitrariæ hodiè: quæ admodum probant permulta iuris Pontificij loca, vt in c. de his, 50. dist. c. si monachus, 90. dist. c. tempora, 26. q. 6. & ibi glos. in c. quem pœnitet, c. mensuram, de pœnit. dist. 1. & c. significauit, & c. Deus qui, extr. de pœni. & remis. & ita sentit Abb. in c. at si clerici, §. de adulterijs, num. 3. & ibi Decius, nu. 6. & Alci. num. 3. de iud. & communem testatur Iulius Clarus, lib. 5. sent. iuris, §. fin. q. 83. in fine. Et hanc iuris sententiã procedere tradit Menoch. de arb. iud. lib. 2. cen. 4. Cas. 3. q. 1. nu. 4. etiã si ex toto pœnitentiam hanc remittere vellet iudex vel Sacerdos, vel etiã si canones certam iam pœnam indixissent, vel iniuncta esset à Pontifice, nihilominus tamen, posse ex causa inferiorem: puta, Episcopum vel alium Prælatum pœnitentiã indi-

indictam immutare vel minuere. Ita etiã Decius, §. de adulterijs, num. 6. Excipiuntur tamen tres casus, 1. Quando Episcopus, sine aliqua causa, pœnitentiam iam consuetam & determinatam iure immutare vel minuere vellet, Abb. in c. Deus qui, extr. eod. 2. Quando pœnitentia publicè peragenda foret, & Episcopus eam immutando priuatã facere vellet, Felin. in c. accusasti, extr. de accusat. 3. Quando iniuncta pœnitentia tertio damnum afferret, c. relatum, extr. de sententia excom.

Quis Finis & Effectus?

Purgatio, remissio, vel deletio peccatorum, ad quem finem instituitur pœnitentia, d. c. quis aliquando, dist. 1. eo. Hic nota, quod peccata tripliciter purgantur. Aut enim donantur, aut delentur, aut teguntur. Donantur per gratiam Baptismi, c. nullus exspectet, 7. dist. eod. Delentur effusione sanguinis Christi, c. baptizati, dist. 4. de consecrat. Teguntur per charitatẽ, c. charitas est, dist. 2. de pœ. Sunt & alij effectus, scilicet, acceptio Spiritus sancti, tranquillitas, bona conscientia, vita, salus. Cùm enim fide Christus apprehenditur in pœnitentia, remittuntur peccata, & donatur iustificatis Spiritus sanctus, qui postea eos in omni tranquillitate defendit, & ad salutis vitam ingrediendam viam præstruit, c. quomodò, dist. 2. eo. c. in domo, dist. 4.

Quæ Affinia?

Ieiunium, elemosyna, moderatio naturalium motuum, atq; libidinũ, c. nihil prodest, dist. 3. eod. culpa, c. productior, dist. 3. eod. aliatq; opera bona & officia iustitię Christianæ.

Quæ

Quæ Adiacentia?

Confessio, dolor, contritio cordis, & Theologica virtutes, scilicet fides, spes, & charitas, c. si Apostolus, dist. 3. d. c. quia aliquando, dist. 1. & per tot. tit. dist. 2. de pœnit.

Quæ Pugnancia?

Peccati delectatio, cordis elatio, delinquentiũ multitudo, desperatio, spes per longa tempora propagandi vitam, timor, pudor satisfactio proprijs viribus attributa, pœnitentia, simulata, falsa, & destituta cõtritione, & bonis operib, de quibus in c. falsas, di. §. eo. & d. c. q̃a aliquando, eod.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Cogitationis pœnam nemo patitur, c. cogitationis, dist. 1. de pœn.

Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. in corde enim contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. hac est frugifera pœnitentia, c. perfecta, dist. 1. eod.

Mortificatio vitiorum magis, quàm abstinentia ciborum pœnitenti necessaria est, c. mensuram, dist. 1. eod.

Omnis, qui suæ voluntatis arbiter constitutus est, non potest inchoare nouam vitam, nisi pœniteat eum veteri vite, c. quis aliquando, §. omnis, dist. 1. eod.

Sine pœnitentia interiori, nullus vnquam Deo reconciliari potest, d. c. quia aliquando, §. quacunque, distinct. 1. eod.

Sine contritione cordis nullum peccatum dimitti potest, d. c. quia aliquando, §. sine eod. dist. 1.

Primans

Primam vitij causam non penitus extinguit, qui in illam postea recidit, c. si quis, dist. 2. de poen.

Virtute mortis dilectio comparatur. Quia nimirum mentem, quã semel ceperit à delectatione mundi funditus occidit, c. valida, dist. 2. eod.

Charitas est recta voluntas, & ab omnibus terrenis ac presentibus prorsus auersa: iuncta verò Deo inseparabiliter, & ignita igne quodam Spiritus sancti, à quo est, & ad quem refertur incensa, & quæ sequuntur in c. charitas est, vt, distinct. 2. eod.

Humana gloria arrogantia vitium per contrarium, i. humilitatis exercitia euitatur. Exercitia autem humilitatis sunt, si se vilioribus officijs subdat, & ministerijs indignioribus tradat, c. si quis, dist. 2. eod.

Ficta charitas est, quæ deserit in aduersitatibus, c. ficta, dist. 2. eod.

Radix omnium malorum est, cupiditas, & radix omnium bonorum est, charitas. Et simul ambæ esse non possunt: & nisi vna penitus euulsa fuerit, alia plari non potest, c. quia radix, dist. 2.

Sicut tribus gradibus ad peccatum peruenitur: suggestione scilicet, delectatione, & cõsensione, ita ipsius peccati tres sunt differẽtia: & in corde, & in facto, & in cõsuetudine, tanquam tres pestes. Vna quasi in domo, id est: cum in corde consentitur libidini: altera verò quasi iam prolata extra portam: Cum in factum procedit assensio: tertia cum vi consuetudinis mala, tanquam mole terrena, premitur animus, quasi in sepulchro iã putres, c. sicut, dist. 2. eod.

Tribus

Tribus modis admittitur peccatum. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur: Et grauius quidem infirmitate, quàm ignorantia: sed multò grauius studio, quàm infirmitate peccatur, c. sciendum, dist. 2. eod.

Pœnitentia, est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere, c. pœnitentia, dist. 3. eod.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Titulus XXXIX.

Continuatio.

EXcommunicatis licet capitalis pœna nõ habeatur: tamen non modò grauis, sed & grauißima est ijs, qui de religione non benè sentiunt. Nam ab Ecclesia cõmunisq; hominum societate excludit atq; separat: ideò vna ex censuris ecclesiasticæ esse perhibetur, c. ad mensam, 11. q. 3. c. corripitur, 24. q. 3. & c. quærenti, extr. eod.

Quid est Excommunicatio?

Excommunicatio (secundùm Panorm.) est nihil aliud, quàm censura à Canone, vel iudice Ecclesiastico prolata, & inflictæ, priuans legitima cõmunionem Sacramentorum, & quandoq; hominũ. Abb. in rub.

Vnde dicta Excommunicatio?

Dicta est excommunicatio, quasi extra cõmunionem: quia hominum cõmunionem & cõsolationem adimit, Abb. in rub. hoc tit.

Quotuplex Excommunicatio?

Duplex: maior scilicet & minor. Minor est, per quam quis à sacramentorum participatione con-

scien.

Scientia vel sententia arcetur. Hæc enim tantū sacramentorū vsū interdicit, sed hominū cōsuetudinē permittit, & solā cōuersatione & cōmunicatione cū excōmunicato cōmittitur. Nā Concilio Carthaginensi sancitum est, vt qui cōmunicauerit, vel orauerit cum excōmunicato, si laicus est excōmunicetur, si clericus deponatur, c. qui cōmunicauerit, 10. q. 3. Maior est, quæ non solū à sacramentorum, verūm etiam fidelium cōmunionē, excludit, & ab omni actū legitimo separat & diuidit. Et hæc anathema etiam dicitur, c. ad mensam, 11. q. 3. & c. Engeltrudam, 3. q. 4. c. cum non ab homine, & c. intelleximus, extr. de iud. c. penul. ext. eod. Et Abb. in rub. eod. tit. col. 2. & in c. si celebrat, extr. de cler. excōm. ministrant.

Quæ causa Efficiens?

Causæ excōmunicationis remotæ sunt: 1. Christi, qui & approbator & institutor excōmunicationis est, teste Matthæo, cap. 18. 2. Mandatū Dei, quia Christus eam exercendam in Ecclesia mandauit, vt habetur Matth. 18. Si in te peccauerit frater tuus, vade & argue illum. 3. Ecclesia, quia Ecclesia excōmunicationis iurisdictionē à Christo accepit exercendam, & quia sine auctoritate & consensu Ecclesiæ, nemo debet excōmunicari. Et quanquam Christus dicto loco loquatur de priuatis peccatis in priuatos, ideo tamē non sequitur, à Christo hic non esse institutā, vel mandatā excōmunicationem, quæ publicorū criminū tantū dicitur, siūt enim priuata peccata in priuatos publica, quādo deferūtur ad Ecclesiā, quæ priuatim admonitos ad pœnitentiam, & nolentes audire fratres publicè excōmunicat. ha-

bet enim Ecclesia potestatem excommunicandi, quam tamen alijs certis personis committit extendendam, vt omnia cum decoro & ordine fiant. Hinc magis propinqua excommunicationis causa est, Canon & iudex. Vnde & alia excommunicatio dicitur canonica, vel legitima, alia iudicialis. Canonica, qua quis ab ipso Canone, absq; iudicis ministerio, excommunicationis vinculis obstringitur. Et hæc lata sententiæ excommunicationis, & pœna criminis dicitur. Iudicialis est: quæ à iudice ferè semper propter delinquentis contumaciam, quæ vel non veniendo, vel non parendo commissa est, infligitur, Abb. in rub. eod. tit. col. 1. & c. cùm non ab homine, vbi glos. ext. de iud. Et hæc pœna contumaciæ dicitur, Abb. in rub. & c. reprehensibilis, ext. de appel. & c. curæ, 10. q. 3. Iudicem intellige nō tantum ordinariū, verum etiam delegatum, & quemlibet Prælatum, iurisdictionem in subditos habentē. Licet enim hæc iudicialis excommunicatio magis propriè quidem iurisdictionis Episcopalis sit: vnde & mucro Episcopi appellatur, c. ex parte, ext. de verb. sig. & Ab. in c. cū cōtingat, ext. de for. cōp. Possunt tamē alij Prælati omnes, qui iurisdictionē spirituales, de consuetudine vel de iure communi habent, siue muneris præbyterali vel curæ animarū præsent, siue non etiam maiorem excommunicationem imponere, Hostiens. hoc tit. §. nedum aut adducens in argumentū, c. prælectis, dist. 25. c. si in plebibus, dist. 63. c. 2. extr. de off. Archidia. c. reprehensibilis, ext. de appel. c. cū in ecclesijs, de maio. & obed. & c. quanto, ext. de off. ord. & hoc de maiore excommunicatione intelligitur. Minor enim non tantū ab

ab Episcopo, verum etiã quouis inferiore Præla-
to, vel etiã à clerico curã animarum habente infli-
gitur, c. quotidie, dist. 2. de consecrat.

Quod Subiectum?

Non Iudæus vel Paganus, nec superior, sed Chri-
stianus subditus inferior respectu iudicis & Ca-
nonis ab eo lati. Nõ enim Iudæus & Paganus ex-
cõmunicantur, cũ à Christiana religione sint ali-
eni. Nec superior ab inferiore, ob defectũ iurisdic-
tionis: nisi potestati inferioris se subijciat, c. per-
uenit, 11. q. 1. Sed inferior ob delictũ patratũ, vel
ob contumaciã. Quæ aut delicta canonica excom-
municatione puniuntur, & q̄ iudiciali tradit Ho-
stien. in §. quis possit, & §. nedũ, hoc tit. Nõ tamẽ
pro paruis & leuibus causis quis cõmunionem pri-
uatur, c. nullus, 11. q. 3.

Qua Forma ferenda sententiæ excõmunicationis?

Forma excõmunicationis habetur in c. debent,
11. q. 3. Vt scilicet Episcopũ excõmunicationis sen-
tentiã ferentem duodecim sacerdotes circũstent,
candelas ardentes manibus tenentes, quas sub i-
psũ anathematis intorti finem in terrã proie-
ctas pedibus conculcent: deinde epistola continẽs
excõmunicati nomen & excõmunicationis cau-
sam per ecclesias parochas mittatur. Hanc tamen
formã vsitatã non esse tradit Ab. c. cũ contingat,
ex. de for. cõp. nu. 31. sed in ferenda sententiã excom-
municationis generali ter obseruandũ esse ait, 1.
Vt ipsã sententiã trina monitio cũ iustis dierũ in-
teruallis præcedat, c. constitutionem, eo. in 6. 2. Vt
præsentibus personis idoneis cũ causæ cognitio-
ne fiat, c. sacro, vbi glos. & c. contingit, extr. eod.

3. Ut in scriptis excommunicationis causa nominatim adiecta promulgetur, schœdæ exemplū, si petitum fuerit, excommunicato intra mensem exhibeatur, c. 1. eod. in 6. Et deniq; vt excommunicati nomen publicetur, c. curæ sit, 11. q. 3. & hæc traduntur in c. & c. statutum, eod. tit. in 6. Formā inducendę excōmunicationis, Matth. ca. 18. hanc ponit: Primū, vt admoneatur, qui deliquit priuatim. Secūdō, in præsentia vnus aut duorū. Tertio coram Ecclesia, quam si non audierit peccator, subiaceat sententię excommunicationis.

Qui Effectus?

Maioris excommunicationis effectus est: quod ab Ecclesia communitq; hominum societate excludat atq; separet, c. ad mensam, 11. q. 3. Et per eam tanquam membrum à corpore abscissum excommunicatus abijciatur, c. nihil, 10. q. 3. Sathanæq; & angelis eius tradatur, c. omnis Christianus, 11. q. 3. Secūdō, quod is excommunicatus, si in excommunicatione per annum & ultra perseueret, habeatur pro confesso, & conuictō de eo delicto & causa, ob quæ fuit excommunicatus. Hunc enim effectum perseuerantia in excommunicatione inducit. Estq; lapsus anni, loco solius probationis, & deinde sententię, quō ad illud crimen, facitq; perinde, ac si is excommunicatus ore suo esset cōfessus, & lata esset à iudice sententia. Quocirca, si illud crimen, ob quod lata est excommunicatio, ita graue est, vt is delinquens priuari & deponi possit, & debeat, à beneficijs vel sententia declaratoria tantū, vel diffinitiuā, priuandus & deponendus est: si verō illud delictum non est ita graue, vt priuationis vel depositionis pœnam inferat.

ferat, nō erit is deponendus & priuandus, sed pœna arbitraria indicenda, si ordinaria deficiat. ita sentit Menoch. de arbi. iudi. casu 416. lib. 2. cen. 5.

Tertiò, quòd maiori excommunicatione notatus, non possit eligere vel eligi, nullum ecclesiasticum beneficium acquirere, nec quid de beneficiorum suorum prouentibus percipere possit, c. postulastis, extr. de cler. excom. c. pastoralis, extr. de appellat. Minoris autem excommunicationis effectus est, exclusio à sacramentorum participatione, quod ex Gregorio VIII. intelligitur, qui ita ait: Si celebrat minore excommunicatione ligatus, licet grauitèr peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit: nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione iurisdictionis sibi competunt exercere. Si tamen sciēter talis electus fuerit, eius electio est irritanda, pro eo, quòd ad susceptionē eorum eligitur, à quorum perceptione, à sanctis patribus est priuatus. peccat autem conferendo Ecclesiastica sacramenta, sed ab eo collata, virtutis non carent effectu. Cùm non videatur à collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus, dummodò non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem Superioris, cōmunioni excommunicatorum pertinaciter se ingerit: in quo casu anathemate feriendus, c. si celebrat, extr. de clerico excom. vel deposito ministrante.

Quæ Affinia?

Affinitatem magnam habent cum excommunicatione degradatio, depositio, cessatio à diuinis officijs, irregularitas, bannum imperiale & a-

1062 ANALYS. IURIS PONTIFICII
liae ecclesiasticae censuræ, scilicet, interdictum eccle-
siasticum, & suspensio.

• *Quot sunt Censura Ecclesiastica?* •

Sunt tres: excommunicatio, ecclesiasticum in-
terdictum, & suspensio. Vnde animaduersionis
verbum, latius patet: quia complectitur non tan-
tùm depositionem, sed etiam alias pœnas, c. 1. de
homicid. in 6.

*Quod est ecclesiasticum interdictum, qua causa
Efficiens, Materia, Forma &
Effectus?*

Ecclesiasticum interdictum est, censuram eccle-
siastica prohibens administrationem diuinorũ,
c. quod in te, extr. de pœnit. & remis. Causa effi-
ciens est, Canon & iudex. Vnde interdictum dici-
tur, vel iudiciale, vel legitimũ. Iudiciale est, cum
competens iudex locum, vniuersitatem, vel cer-
tos homines à diuinis prohibet, vel interdicti sen-
tentia arcendos pronuntiat. Et habent ius prohi-
bendi Papa, c. tanta, extr. de exceſ. prælat. Legatus
c. nouit. extr. de off. leg. Delegatus, c. quoniam, de
off. ordina. Episcopus cum Capitulo, c. 1. extr. de
his, quæ fiunt à ma. par. cap. Vacante ecclesia Capi-
tulum, c. graue, de off. ord. Legitimum interdictum
dicitur, quod Canonis vel iuris dispositione, in-
ducitur, de quo legitur c. 1. de vsur. in 6. c. quan-
de censib. in 6. c. fin. de pœnis, in 6. & c. vbi pericu-
lum, de elect. in 6.

Materia interdicti, sunt prouincia, regnum,
diœcesis, rus, castrum, ecclesia, sacellum & homi-
nes. Vnde interdicta vel sunt generalia, vel spe-
cialia

cialia vel singularia. Generalia quidem appellantur, cum prouincia, regnum, vel dicecesis, & eorum homines interduntur. Specialia verò cum ciuitas, rus, castrum, vel horum homines. Singularia denique, cum ecclesia, vel sacellum, vel homo nominatim interdictus sit, c. si sententiam, de sentent. excom. in 6. Forma, cum excommunicatione eadem est, c. repræhensibilis, extr. de appellat. Effectus est, amotio, à certis sacramentis, & omnibus diuinis officijs, & sepultura ecclesiastica, c. quod in te, extr. de pœniten.

*Quid suspensio, causa Efficiens,
Subiectum, Forma, &
Effectus?*

Suspensio est, inhabilitas quædam ordinum vel officiorum executionem impediens, Antoninus in suo tractat. de suspens. Causa efficiens est, Canon & iudex. Vnde suspensio dicitur vel Canonis vel iudicis: Hæc per iudicis sententiam: illo ipso iure inducitur, c. reperiuntur, 1. quæst. 1. & c. præter hoc, 32. distinct. Subiectum est, persona tantum clericalis. Cum enim suspensio sit inhabilitas quædam, ad exequendos ordines, & officia Ecclesiastica, laicus, qui tales ordines non habet, suspendi non potest. priuatio enim præsupponit habitum. Formam sententiæ ferendæ suspensionis vide in c. is cui, eodem in 6. & in c. 1. eodem titul. in 6. Effectus, quod suspensus à sui ordinis & officij executione arceatur, quæ si exerceat: ratione huius censuræ non habita contrahat irregularitatem. Alios effectus vide notatos, per Abb. post Innocen.

Xxx. 4 inc

9064 ANALYS. IURIS PONTIFICII
in c. sicut, extr. de cohab. mulier. c. fin. de cle. ex-
com. min. c. miror, 17. q. 4. & c. 2. extr. de transla.

*In quibus sententia Excommunicatiouis, su-
sensionis, & interdicti, conueniunt,
& discrepant?*

Notant Doctores in c. 1. de senten. excom. inter-
dictum, excommunicationem, & suspensionem
in quibusdā æquiparari. Primò: in causa efficien-
te conueniunt. Quia quælibet sententia à compe-
tente iudice proferenda, & à superioribus seruan-
da est, c. cum ab ecclesiarum, extr. de off. ordinar.
Et vel iure, vel per iudicem inducitur. Vnde &
excommunicatio, & interdictum & suspensio, di-
cuntur iuris & iudicis. Secundò cōueniunt in for-
ma. Quia tam sententia excommunicationis, quàm
suspensionis, & interdicti, in scriptis cum expres-
sione iustæ causæ, proferenda: & exemplum hu-
iusmodi scripturæ excommunicato ad eius re-
quisitionem super qua publicum instrumētum,
vel literæ testimoniales, sigillo authentico con-
signatæ confici debent, tradendum intra vnum
mensē, c. 1. eod. tit. in 6. Item quamlibet senten-
tiam præcedere debet monitio, c. reprehensibilis,
extr. de appellat. nec debet superior de ipsis ali-
quid disponere, partibus non vocatis, c. Roma-
na, §. fin. eod. titu. in 6. Tertiò conueniunt in effe-
ctu. Ista enim tria comprehenduntur appellati-
one censuræ ecclesiasticæ, & arcent administra-
tione diuinorum officiorum: aded, vt constitu-
tus in his immiscendo se diuinis, contrahat irre-
gularitatem, à qua non, nisi à Pontifice, absolui
possit, c. eo. in 6. in fin. c. 1. cui eo. in 6. & per Innoc.
& Dd.

& Dd. in c. fin. extr. de excess. prælat. & in c. Abba-
tes, de priuileg. in 6. Nec durante sententia excom-
municatus, suspensus, vel interdictus eligere, eli-
gi, vel testificari potest, c. cum dilectus, ext. de con-
suetud. c. Apostolicæ, extr. de exceptio. & c. veni-
ens, ext. de testib. Et in his omnibus sententia et-
iam iniusta ligat, potestq; ad cautelam relaxari,
c. sententia, 11. q. 3. Indifferenter autem absolutio
fieri debet, præcedente præstiti iurisiurandi reli-
gione, de parendo mandatis Ecclesiæ, c. venerabi-
li, extr. eod. In alijs tamen effectibus differunt.
Quia per interdictum non ita tollitur commu-
nio hominum, sicuti per excommunicationem.
Ideò primò differunt in participatione. Quia cum
suspensio & interdicto participari potest, nisi par-
ticipatio specialiter esset interdicta, non autem cum
excommunicato, c. sacris, extr. de his quæ vi me-
tusq; causa, &c. Secundò, propriè loquendo ho-
mo excommunicatur, vel suspenditur: sed non
interdicitur, nisi impropriè, c. cum dilectus, extr.
de relig. dom. & c. pastoralis, ext. de appellat. Ca-
dit enim interdictum in rem inanimatam, vt in
locum, c. si ciuitas, eod. in 6. Vbi interdicta ciuita-
te, suburbana & continentia ædificia dicuntur
interdicta ecclesia, capella contigua, & contiguū
cœmeterium dicitur interdictum, ita Cardinal.
in c. fin. de cler. excom. & in Clemen. 1. de sentent.
excommu. Loca igitur propriè interdiciuntur, li-
cet in pœnam personarum delinquentium, c. nõ
est, extr. de sponsa. Ideò debet per id potius fieri
districtio in persona, quàm in facultatibus, c. il-
lud, in fine 16. quæst. 6. Tertiò. Quia effectus ex-
communicationis latæ non possunt suspendi, sed

reliquorum possunt, vt in c. adhæc, quoniam, extr. de appellat. Quartò, differunt in casu, c. quia periculosum, eod. titu. in 6. Quintò, differunt in c. præsentì, eod. in 6. Vbi dicitur: Relaxatio ad cautelam non habet locum, in generali interdicto. Sextò, differunt in c. Romana, ad finem eodem tit. in 6. vbi Dd. ex text. notant differentiam inter excommunicationem & interdictum. Quia sententia interdicti, per quam punitur quis pro delicto alterius, & iustè, benè potest fieri contra vniuersitatem, & iustè, vt in c. non est, extr. de spons. vbi legitur, per censuram ecclesiasticam patrem compelli restituere filio vxorem eius, quam iniustè detinet. Secus in sententia excommunicationis contra vniuersitatem, & iustè dicendo: excommunico omnes de vniuersitate, qui fuerunt mandato meo rebelles: ita probatur, ex d. text. secundum Ioan. Andr. Imò si constaret, qd tota vniuersitas, vel collegium deliquisset, excommunicari possent singuli de vniuersitate vel collegio, & locus interdicti, vt voluit Hostiens. in sum. tit. de contum. §. fin. Plures differentias vide in c. statutum, eod. in 6. & c. fin. §. 1. & §. in festiuitatibus, extr. eod.

*Quid est Depositio? Quomodo differat à Degradatione?
Degradatio quotuplex? Quæ causa Efficiens
Subiectum, forma & Effectus?*

Depositio est à dignitatibus & honoribus motio, c. nouimus, extr. de verb. sig. Et differt depositio à degradatione, quæ non est honorum, vel dignitas

gnitatum, sed priuilegiorum & ordinum sacrorum priuatio, ob crimen atrox, contra clericum constitutum, in sacris factum, probatur in c. 2. de pœn. in 6. d. c. nouimus, extr. de verbor. signif. c. eum non ab homine, extr. de iudic. & c. qualiter, extr. de accusat. Degradatio duplex est, scilicet: verbalis & actualis. Verbalis degradatio aliquando est, vt terminus pœnæ: aliquando, vt præambula ad degradationem actualem. Est autem degradatio verbalis, vt terminus pœnæ, quando iudex ipse ecclesiasticus non vult progredi ad actualem degradationem. Sed hac verbali contentus est Bal. in l. iubemus, C. de Episco. & cleric. Et hæc degradatio sumitur pro ipsa depositione, seu priuatione, c. tuæ, extr. de pœn. Forma eius habetur in c. accedens, 50. distinct. nec fit, nisi in casibus lege expressis: nec requirit consensum aliorum Prælatorum, Abb. in c. non potest, extr. de sentent. & re iudic. Degradatio verò verbalis, quæ est præparatoria ad pœnam fit: quando iudex vult procedere ad degradationem actualem, qua quidem actuali facta, relinquit degradatum iudici seculari puniendum. Huius causa efficiens est consensus prælatorum. subiectum, clericus in sacris vel dignitate constitutus, aliàs enim degradari non posset. Obiectum est. crimen atrox, ob cuius patrationem fit degradatio. Forma habetur in c. accedens, 50. distinct. & c. 2. de pœnitent. in 6. Effectus est, priuatio omnium priuilegiorum & ordinum. Hæc enim degradatio destituit degradatum omni officio & priuilegio
 ele

clericali, eximitq; clericum à iurisdictione, & potestate iudicis ecclesiastici; non autem superior illa verbalis, Panorm. in c. ad audientiam, num. 2. de crim. falsi, c. degradatio, extr. de pœnis, & Bal. in l. officiales, C. de Episc. & cler. & in hac adhibetur consensus prælatorum potissimum si crimen hæresis commissum dicatur, c. quoniam, de hæ. in 6. & in alijs criminibus consensus Episcoporum, d. c. degradatio. Est autem hic annotandum, quòd quando canones statuunt, clericum esse degradandum, & in monasterium detrudendum, intelligunt de verbali degradatione, quæ fit in pœnam, & depositio dicitur, Abb. in c. at si clerici col. 3. extr. de iud. Degradatio realis est, quæ re ipsa fit, ab Episcopo in præsentia Prælatorum in clericum præsentem absq; alia monitione. Sicuti in hæretico, pertinace, negatiuo & relapso fit, c. ad abolendam, & c. excommunicamus, extr. de hæret. Et hæc dicitur quædam executio verbalis degradationis. Nam primò clericus degradatur verbis, deinde facto. A quibus autem fiat hæc degradatio, ex quibus causis Episcopus vel clericus sit degradandus, & ita, quæ sit causa efficiens, subiectum, obiectum forma & effectus huius degradationis? vide latè per Ioan. Bertach. in tract. suo de Episcopo in fol. 7. & Dd. in c. degradatio, §. actualis de pœn. in 6. c. 2. de pœ. in 6. & Albertinum quæst. 14. num. 8. in fine. Et de degradatione à dignitate Doctoratus, militiæ, & clericali, vide latius Bart. in l. 2. §. exercitum, ff. de infamibus Dd. in l. iudices, de dignita. lib. 12. & Abbat. & Felin. in c. cum sit, extr. de simonia.

Quid

*Quid est Cessatio à diuinis? Quotuplex? Quae causa
Efficiens, Obiectum, Forma, &
Effectus?*

Cessatio est, intermissio diuini officij, ratione iniuriæ ab alio illatæ, vel ex consuetudine vel aliqua legitima causa, de iure facta, vide in c. si canonici, de offic. ordina. in 6. Causa efficiens est, priuilegium, consuetudo, vel ius. Cessant enim clerici à diuinis, si de consuetudine vel alio iure, hoc eis permittatur, d. c. si canonici, & c. 1. de cens. in 6. Obiectum est, offensa vel delictum alicuius, d. c. 1. de cens. Forma ex requisitis colligitur: 1. enim requiritur, quòd qui cessant, habeant de consuetudine, vel alio iure, vt cessare possint. 2. Quòd vocentur absentes ad tractandum de cessatione. 3. Quòd ipso facto tractent. 4. Quòd de cessando diligenter deliberent. 5. Quòd sit manifesta offensa, propter quam cessant. 6. Quòd sit rationabilis. 7. Quòd ante cessationem instrumento publico, vel patentibus literis, authentico sigillo munitis causam cessationis exprimant. 8. Quòd illud instrumentum, vel literas tradant ei, contra quem approbatur cessatio. 9. Quòd præcedat requisitio, pro emendatione offensæ & iniuriæ illatæ, ob quam cessatio inducitur. Effectus est, perceptio fructuum, perinde ac si præstet officium debitum, donec satisfiat pro offensa. Quòd si autem forma in cessatione iam tradita seruata non fuerit, priuatur clerici cessantes à diuinis, fructibus præbendarum suarum, & si ceperint ad restitutionem perceptorum reddituum, & satisfactionem competentem pro iniuria illata

ta illi, in cuius odium cessatio inducta fuit, tenentur, Dd. in d. c. si canonici, & c. quamvis, de officio Ordinarij in 6. Est autem cessatio, quo ad effectum, duplex, generalis scilicet, & specialis. Generalis vim habet interdicti, vt notatur in Clem. 1. eod. tit. Non autem specialis cessatio, illa enim est quid facti, cum nihil aliud sit, quam suspēdere organa ministrorum, ne ibi præstent debitum officium. Sentētia verò interdicti quid iuris est. Vnde subiicitur ille locus interdicto, ita vt in loco interdicto se immiscens diuinis, contrahat irregularitatem, c. is cui, eod. tit. lib. 6.

*Quid est Irregularitas? unde dicta? quotuplex?
qua causa Efficiens? quod Obiectum?
qua Forma, & Effectus?*

Irregularitas est nota quedam seu canonicum impedimentum, ex facto seu defectu proueniens, quo quis tam ad ecclesiasticos ordines promoueri, quam promotus in iisdem ministrare prohibetur, ita definit Guil. Dura. in Spec. tit. de dispēsi. §. iuxta propositionis dicta irregularitas ab In quod est sine, & Regula quasi contra regulam Ecclesiæ, & c. Et dicitur tripliciter, scilicet: Primo, pro defectibus, qui sunt in homine sine peccato: vt quia quis est bigamus, vel maritus viduæ, vel illegitimus & huiusmodi, & c. c. nisi cum pridē, §. personæ, extr. de renunciat. c. non confidat, distinct. 50. & per tot. distinct. 54. Secundo modo dicitur irregularitas personæ, vbi generaliter omnis homo prohibetur ordinari, sine dispensatione Pontificis, vel etiam debitum officium in Ordine iam suscepto præstare, siue patiatur defectum

finē

sine peccato, siue graue peccatum commiserit & qui hi sint notatur tit. de temporib. ord. Tertio dicuntur irregulares omnes illi, qui non possunt remanere, in susceptis Ordinibus: nec ad maiores promoueri, etiam post actam poenitentiam, sine dispensatione Pontificis, & aliorum Prelatorum. & notatur de his etiam, d. tit. de temp. ord. vt tradit Innocentius, in c. nisi cum pridem, ex de renuntiat. Huius irregularitatis causa efficiens est, ius diuinum & ius canonicum, para. ca. 28. & c. hinc etenim, dist. 49. Obiectum est crimine commissum, vel alius defectus. Forma contrahendae irregularitatis certa praescribi nequit, cum non incuratur nisi expressum iure fit, c. is qui, eod. tit. in 6. Qui autem casus in ducendae irregularitatis iure exprimitur? vide apud Alphonsum in suo Thesauro Christ. relig. qui cap. 38. De irregularitate, pro explicatione huius materiae 51. Regulas ponit. Effectus est, quod irregularis ex canonica institutione, ab executione diuini officij repellatur: nec in susceptis Ordinibus ministrare, nec ad maiores ascendere possit, c. si quis Episcopus, 11. q. 3.

Quid Bannum? Vnde dictum? Quae causa Efficiens, Subiectum, Forma & Effectus?

Solent banniti comparari ijs, qui censuram ecclesiasticam patiuntur. Hi apud Hebraeos apud synagogi dicebantur, quasi synagoga exacti, & extorres: vt refert Budaeus, l. 2. ff. de poenis, & dicebantur sacri homines, quasi execrandi, & detestandi. Dicitur autem bannum imperij iudicialis censura, qua violatoribus pacis publicae aqua & igni interdicatur: ita, vt a nemine in-
 clien-

clientelam, fidem, aut amicitiam, recipi, ab om-
 nibus verò impunè tam in persona quàm rebus
 offendi possint, Cuiacius in præfatione commer-
 tarij, De feudis, scribit, bannum fuisse generale
 nomen, quo significabatur edictum, siue citatio:
 Heribannum speciale nomen, nempe citatio ad
 delectum. Nam Vasalli solent citari, vt ad comi-
 tatum equis & armis instructi venirent, utroque
 nomine significari, etiam pœnam, edicto non ob-
 temperantis. Causa efficiens banni est summi
 Principis voluntas, & præceptum, soli enim Cæ-
 sari, vel eo absente regi Romanorum, & Camera
 Imperiali ius banni imperialis competit, facit
 ad hoc tex. in l. 1. §. hi quibus, ff. de leg. 3. Non autè
 alijs inferioribus principibus & statibus Impe-
 rij. Et licet nonnulli status Imperij ius banni quo
 ad suos subditos sibi quoq; vsurpent, tamen talia
 banna vltra eorum territoria non extenduntur,
 & ideò non banna proscriptiones, deportatio-
 nes, & relegationes propriè appellanda sunt, Nel-
 lus in tract. de bannitis, num. 1. 2. part. At ban-
 num Imperij quod à Cæsare, vel suæ maiestatis
 nomine à Camera Imperiali irrogatur vniuersa-
 le est, propter vniuersalem Cæsaris iurisdic-
 tionem, quam in omnes omnium ordinum perso-
 nas, cuiuscunq; dignitatis & excellentiæ ex æquo
 habet: ita q; ab Imperatore bannitus, vbiq; ter-
 rarum in Imperio pro bannito reputetur, & ab
 omnibus tanquam communis omnium hostis
 impunè offendi possit, l. de precatio, ff. ad l. Rho.
 de iact. Subiectum: Non tantùm singulares per-
 sonæ, sed etiam tota vniuersitas, vel communi-
 tas, aut ciuitas ob nimiam contumaciam, in ciui-
 libus,

libus, vel delictum contra pacem publicam commissum cum omnibus rebus suis in bannum Imperiale declarari, & denunciari possunt. Nam & vniuersitas dolum committere, & proinde delinquere potest, l. metum, §. animaduertendum, ff. quod vi aut clam, & l. sed &, ex dolo, §. 1. ff. de dolo. Forma inducendi banni est, vt is, qui delictum turbatae pacis publicae, vel solam contumaciam, non comparendo, vel iudicis praeepto non obtemperando, commisit à iudice Camerae Imperialis per sententiam cum expressione causae declaretur in bannum. Atqui publicata hac sententia declaratoria banni, in publico Camerae consistorio, statim dominus Iudex & Assessores, ex iudicio surgentes in publicum prodeant, vbi prothonotarius iudicij in corona Iudicis & Assessorum atque multa hominum frequentia, ex breuiculo sub dio recitet denunciationem banni. Cuius denunciationis publicatione facta sub dio prothonotarius schedulam denunciationis disrumpat, & in terram abijciat: mox edicta Camerae banni in loco denunciationis, nec non domicilij publicè ad valuas ecclesiarum, vel domus senatoriae affigantur: ad hoc, vt omnibus bannum innotescat, & banniti persona, tanquam communis omnium hostis, euitari & offendi queat. Effectus est: 1. Quòd, quemadmodum excommunicati membra Ecclesiae esse desinunt, c. decernimus, eod. tit. ita banniti membra Imperij non sunt: sed à fide & tuitione sacri Imperij excluduntur. 2. Sicuti, cum excommunicatis nulla debet esse conuersatio, nullum hospitalitatis & benevolentiae officium, c. per discursum, 11.

quæst. 3. Ita etiam banni, omnia humanitatis iura, officiorum vicissitudines, & commercia amittunt, suntque extra protectionem, clientelam, & fidem Imperij, & pro hostibus transfugis & rebellibus habentur: quos nemo vrbe, domo, hospitio, mensaue recipere potest, quibus tellus pontusque negatur facit, l. 2. ff. de fur. 3. Cum extra protectionem sacri Imperij banniti sint, in discrimine vitæ & fortunarum suarum constituuntur: ita, vt & in persona, & in rebus impune offendi & molestari possint. 4. Quod denuntiati & declarati in bannum Imperij, ciues Romani esse desinant, impiorumque & sceleratorum numero habeantur: quibus ius non redditur, neque honos ullus communicatur: quorum nec obligationes, contractus, pacta, iuramenta, vel actiones ipso iure subsistunt: æquiparantur enim deportatis, quibus actus iuris ciuilibus interdicti sunt, cum eo iure pro mortuis habeantur, vt tradit Zasius in Tractat. de Iudæ. quæst. 3. & in apologia contra Eckium, & Nellus in Tractat. de bannitis: & colligitur ex ipsis constitutionibus Diuorum Imp. Maximiliani I. Caroli V. & Ordin. Camera Imperialis. Denique, sicut excommunicatus, expiato crimine, Ecclesiæ restituitur, c. canonica, 11. quæst. 3. ita quoque bannitus Cæsari, Imperio, & parti læsæ reconciliatus omnia iura amissa recuperat, Tirac. de retractat. §. 1. glo. 9. num. 271. & facit l. 1. & l. fin. C. de sentent. pafis.

Quæ Adiacentia?

Infamia, priuatio prouentuum beneficij, de-
nun-

LIBER QUINTVS. 1046

nunciatio, & iurisdictio. nam sine his iudicialis excommunicatio fieri non potest, c. conquesti, c. cum non, & c. à nobis, extr. eod.

Qua Pugnania?

Absolutio, Dispensatio, & Indulgentia, & c.

Quid Absolutio? Quae causa Efficiens,

Obiectum, Forma &

Effectus?

Vnus modus, quo tollitur excommunicatio, est absolutio: quæ nihil aliud est, quàm censuræ ecclesiasticæ per eos, qui absoluendi ius habent facta relaxatio. habent autem ius absoluendi maiori excommunicatione canonica excommunicatum, Episcopus, vel Superior, exceptis certis casibus: quibus Pontifex facultatem absoluendi sibi reseruauit, vt in c. non dubium, c. porrò, c. de cæterò, c. ea noscitur, c. tua nos, extr. eod. c. si quis suadente, 17. quæst. 4. c. conquesti, extr. eod. Clem. 1. de pœnit. Clemen. grauis, eod. tit. Et alia, quæ sparsim, per iuris Pontificij libros inueniri licet. causa igitur efficiens absolutionis est præceptum diuinum & voluntas Prælati, qui censuræ ecclesiasticæ indicendæ ius habet. Sententia enim ab homine prolata, ab eodem etiam auferri potest, à quo fuerit prolata, Hostiens. in Sum. versic. si verò sit lata, eodem. Obiectum est, censura ecclesiastica, à qua liberatio fieri debet. Forma absolutionis est, si maior excommunicatio siue à lege siue ab homine inflicta sit: vt cum delictum per confessionem vel legi-

Yyy 2

timas

timas probationes fit manifestum, excommuni-
 catus antequam absoluator, iuramento promit-
 tat, se ecclesiasticis mandatis pariturum, & de om-
 ni damno illato, omniq; offensa plenè satisfactu-
 rum: vel vbi tunc de damni summa non consta-
 ret, vel vbi soluendo non esset, quòd satisfacere
 velit, saltem cautionem cum iuramento præstet,
 Hostiens. §. secundum, eod. tit. & c. ex parte, vbi
 glos. vers. contumacia, extr. de verb. significat.
 Quibus peractis, ille, qui absoluendi ius habet,
 vel cui ex delegatione commissum est, excommu-
 nicatum coram se prostratum, seruata forma ab-
 soluet. Quam formam & solennitatem reconci-
 liationis excommunicatorum, vide in c. cum a-
 liquis, 11. quæst. 3. & notat Hostiens. in d. §. secun-
 dum. Si verò excommunicatio fuerit minor, et-
 iam sacerdos, cognita excommunicationis causa,
 nullis alijs solennibus obseruatis, absolueri po-
 test, Hostiens. in §. qualiter absolutio eod. titu.
 Fit quandoq; absolutio ad cautelam iuxta Inno-
 centianarum constitutionum tenorem, c. solet,
 & c. venerabilibus, eod. in 6. Cùm quis scilicet sen-
 tentiam excommunicationis asserit esse nullam,
 vel iudicem esse incompetentem, vel excom-
 municatum, vel intrusum, aut à iurisdictione
 suspensum, alijsq; modis, c. 2. eod. in 6. & gloss.
 in c. præsentem, eodem in 6. Effectus absolu-
 tionis à minore excommunicatione est, resti-
 tutio, ecclesiasticorum sacramentorum, à quo-
 rum participatione, excommunicatus fuerat, pri-
 uatus. Effectus absolutionis à maiore excommu-
 nicatione est, restitutio communionis, aliarum-
 que rerum, à quibus, per excommunicationis
 ma-

maioris sententiam, excludebatur. Effectus ab-
 solutionis ad cautelam est, quod ita absolutus,
 licet pendente probationis articulo, extra iudi-
 cium in officijs, postulationibus, electionibus, a-
 lijsq; legitimis & canonicis actibus, admittatur:
 tamen in cæteris, quæ actor in iudicijs attemptau-
 rit, euitetur, c. 2. de sentent. excom. suspens. & in-
 terdicti in 6.

*Quid est dispensatio? Unde originem traxit? Quæ
 eius species? Quæ causa Efficiens, Ma-
 teria, Forma & Effectus?*

Dispensatio est, rigoris mitigatio, vel pœnæ
 inducendæ moderatio per eum, qui ius dispensan-
 di habet, suadente vtilitate publica, vel alia ratio-
 nabili æquitate facta, Bal. in addit. ad Specul. tit.
 de dispensat. Et colligitur ex c. requisitis, §. nisi
 rigor, 1. quæst. 7. & c. seq. Dispensatio originem
 traxit ex iure diuino, vt multis ex veteri Testa-
 mento adductis exemplis, docet Speculat. §. ori-
 ginem, titu. de dispen. lib. 1. par. 1. Est autem du-
 plex, iudicialis & extraiudicialis. Iudicialis est,
 cùm agitur in forma iudicij, & quis de aliquo cri-
 mine conuictus, in quo secundum formam iuris
 dispensari possit, à pœna, per sententiam libera-
 tur. Extraiudicialis dicitur: quæ extra iurisdic-
 tionem contentiosam, vel dissimulando, vel mo-
 nendo, vel remittendo, vel tolerando fit: nec sen-
 tentiæ pròlationem exigit, c. vbi ista, 74. dist. c. si
 homo, 27. quæst. 1. c. ad reprimendam, extr. de off.
 ord. c. cùm iam dudum, extr. de præbend. Causa
 efficiens, autoritas summi vel inferioris præla-
 ti.

timas probationes sit manifestum, excommuni-
 catus antequam absolvatur, iuramento promit-
 tat, se ecclesiasticis mandatis pariturum, & de om-
 ni damno illato, omniq; offensa plenè satisfactu-
 rum: vel vbi tunc de damni summa non consta-
 ret, vel vbi soluendo non esset, quòd satisfacere
 velit, saltem cautionem cum iuramento præstet,
 Hostiens. §. secundum, eod. tit. & c. ex parte, vbi
 glos. vers. contumacia, extr. de verb. significat.
 Quibus peractis, ille, qui absolvendi ius habet,
 vel cui ex delegatione commissum est, excommu-
 nicatum coram se prostratum, servata forma ab-
 solvet. Quam formam & solennitatem reconci-
 liationis excommunicatorum, vide in c. cum a-
 liquis, 11. quæst. 3. & notat Hostiens. in d. §. secun-
 dum. Si verò excommunicatio fuerit minor, et-
 iam sacerdos, cognita excommunicationis causa,
 nullis alijs solennibus obseruatis, absolvere po-
 test, Hostiens. in §. qualiter absolutio eod. titu.
 Fit quandoq; absolutio ad cautelam iuxta Inno-
 centianarum constitutionum tenorem, c. solet,
 & c. venerabilibus, eod. in 6. Cùm quis scilicet sen-
 tentiam excommunicationis asserit esse nullam,
 vel iudicem esse incompetentem, vel excom-
 municatum, vel intrusum, aut à iurisdictione
 suspensum, alijsq; modis, c. 2. eod. in 6. & gloss.
 in c. præsentè, eodem in 6. Effectus absolu-
 tionis à minore excommunicatione est, resti-
 tutio, ecclesiasticorum sacramentorum, à quo-
 rum participatione, excommunicatus fuerat, pri-
 uatus. Effectus absolutionis à maiore excommu-
 nicatione est, restitutio communionis, aliarum-
 que rerum, à quibus, per excommunicationis
 ma-

maioris sententiam, excludebatur. Effectus ab-
 solutionis ad cautelam est, quòd ita absolutus,
 licet pendente probationis articulo, extra iudi-
 cium in officijs, postulationibus, electionibus, a-
 lijsq; legitimis & canonicis actibus, admittatur:
 tamen in cæteris, quæ actor in iudicijs attendere
 rit, euitetur, c. 2. de sentent. excom. suspens. & in-
 terdicti in 6.

*Quid est dispensatio? Unde originem traxit? Quæ
 eius species? Quæ causa Efficiens, Ma-
 teria, Forma & Effectus?*

Dispensatio est, rigoris mitigatio, vel pœnæ
 inducendæ moderatio per eum, qui ius dispensan-
 di habet, suadente vtilitate publica, vel alia ratio-
 nabili æquitate facta, Bal. in addit. ad Specul. tit.
 de dispensat. Et colligitur ex c. requisitis, §. nisi
 rigor, 1. quæst. 7. & c. seq. Dispensatio originem
 traxit ex iure diuino, vt multis ex veteri Testa-
 mento adductis exemplis, docet Speculat. §. ori-
 ginem, titu. de dispen. lib. 1. par. 1. Est autem du-
 plex, iudicialis & extraiudicialis. Iudicialis est,
 cùm agitur in forma iudicij, & quis de aliquo cri-
 mine conuictus, in quo secundum formam iuris
 dispensari possit, à pœna, per sententiam libera-
 tur. Extraiudicialis dicitur: quæ extra iurisdic-
 tionem contentiosam, vel dissimulando, vel mo-
 nendo, vel remittendo, vel tolerando fit: nec sen-
 tentiæ prolationem exigit, c. vbi ista, 74. dist. c. si
 homo, 27. quæst. 1. c. ad reprimendam, extr. de off.
 ord. c. cùm iam dudum, extr. de præbend. Causa
 efficiens, autoritas summi vel inferioris præla-
 ti.

ti. dispensat enim summus Pontifex, c. domino sancto 50. dist. Legatus Apostolicæ sedis in provincia sibi decreta, c. quod translationem, ext. de officio Legat. Episcopus in sua diœcesi, c. significasti, ext. de offic. archi. Quatuor principales Patriarchæ, c. mos antiquus, dist. 55. & c. antiqua ext. de priui. Abbates etiam cum monachis de varijs rebus dispensant, c. non mediocriter, distinct. 5. de consecrat. Materia dispensationis, sunt variaz res. De quibus autem rebus Episcopi alijque Prælati dispensare possint? Vide Panormit. & Ioannem Andr. in c. dilectus, extr. de tempo. Ordinan. & Alphons. cap. 17. De dispensat. Episcop. in suo Specul. An autem summus Pontifex in omni casu dispensare possit? Et sunt qui affirmant: ita vt etiam contra Apostolum, & de iure supra ius dispensare ipsum posse tradant, cum legibus non adstringatur, & teneat locum Diui Petri, sitque Vicarius Christi, par autem in parem non habeat imperium, c. innotuit, ext. de elect. Et hoc videtur asserere c. post translationem, extr. de renunciat. Sed hoc impium est dicere, synceriorique religioni & omni iuri aduersatur. Papa enim, his casibus, quibus per dispensationem peccatum inducitur dispensare canonibus prohibetur. Quare contra Euangelium Papa non dispensat, c. sunt quidam, 26. distinct. & c. sicut distinct. 14. Nec contra decem præcepta decalogi, d. c. sicut. Nec contra salutiferas Apostolorum traditiones, & articulos fidei, c. 1. distinct. 40. & c. aliorum, 9. quæst. 3. & c. super eo extr. de bigamis. Et sic nec contra ius diuinum vel ius naturale, quod immutabile est, & dicitur in canonibus,

bus, id, quod in lege vel Euangelio continetur, c. humanum, distinct. 1. & c. fin. distinct. 9. Ob id nec in gradibus consanguinitatis lege diuina prohibitis, c. literas, extr. de restitut. spoliat. & c. Pictatium, 30. quæst. 3. In alijs gradibus dispensare potest, c. fin. extr. de transact. & c. quia circa, extr. de consang. & affin. Et denique in omnibus his, quæ de sui natura mala sunt, & commissa peccata inducunt: putà, vt quis sine peccato adulterium, furtum, & quid simile committere possit, dispensare prohibetur, c. etsi Christus, §. quædam extr. de iureiur. Plures casus, quibus Pontifex dispensandi facultatem non habet, vide apud Speculator. §. nunc autem, titu. de dispens. lib. 1. Forma dispensationis est, vt Prælatus, qui ius dispensandi habet, diligenter perpensis omnib. circumstantijs, & sic cum causæ certæ cognitione, dispenset de rigore iuris in casibus iure permissis, iusta causa ex tempore, persona, pietate, necessitate, utilitate, vel euentu rei desumpta æquitatem inducit, qua Prælatus ad mitigandum iuris rigorem moueri debet, c. & si illa, 1. quæst. 7. c. cum nostris, extr. de concessio. præbend. c. ficut, distinct. 14. c. scias, 7. quæst. 1. & c. requisitis, extr. de præbend. Rigor est stricti iuris seueritas. Aequitas est flexio rigoris ad humaniorem partem. Ius est constitutio rationabilis, Bald. tit. de dispensationibus, in addit. ad Speculato. Forma autem dispensationis per sententiam in iudicio concessæ, habetur in c. fraternitatis, distinct. 34. c. alligant, 16. quæst. vlt. c. non satis, distinct. 86. c. ex diligenti, extr. de simo. & c. sicut, extr. de elect. Effectus sunt,

1. Ut super crimine publico, super quo publicè dispensatum est, non possit quis vlteriùs accusari, c. ex tua, extr. de filijs presby. & c. de his, extr. de accusat. Secus, si in occulto dispensatum fuerit, c. admonere, 33. q. 2. 2. Abolitio infamiæ, infamia enim, secundùm Canones, tripliciter aboletur. 1. per in integrum restitutionem. 2. per dispensationem; quando scilicet is, qui ius dispensandi habet, pœnam crimini debitam remittit. 3. per pœnitentiam, vide de hoc, c. in summa, dist. 50. Tertius effectus est: vt ea obtenta, ecclesiastica sacramenta & beneficia dignè & licitè recipi, retineri & exequi possint. Quæ omnia aliàs in mortali peccato constituto, qui quantũ ad se suspensus videtur, prohibentur, c. multi, dist. 40. c. secuti, 2. q. 7. & c. diuersis, extr. de cler. coniuga.

*Quid Indulgentiæ causa Efficiens? Obiectum,
Forma & Effectus?*

Indulgentia est, remissio pœnæ temporalis, quæ pro peccatis debetur, ab eo, qui potestatem indulgendi habet, cõcessa. Causa efficiens est, Deus ipse: merito enim passionis Christi, omnis pœna, quæ debetur pro peccato in Baptismo remittitur, c. paruulo, dist. 3. de consecrat. & iuxta illud Apostoli: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quæ effudit in nobis abundè. Et ad Titum, cap. 4. Qui autem possint concedere indulgentias? vide Alphonsum in suo specul. cap. 28. de indulgentijs. Obiectũ est, peccatum, quod per indulgentiarum concessionem remittitur. Forma, ex requisitis colligitur: quorum duo ex parte dantis, scilicet: potestas indulgen-

dulgentias cōcedendi, & causa rationabilis & honesta: duo ex parte recipientis vt debita deuotio & contritio desiderantur, Alex. de Alef. in 4. sent. dist. 20. Effectus est, relaxatio pœnæ pro peccatis debitæ, quæ merito passionis Christi, ad augmentum gratiæ, & adeptionem æternæ fœlicitatis, nititur, Card. in Clem. 1. de priuile, & Felin. in suo sermone de indulg. plena.

AXIOMATA ET SENTENTIAE.

Nunquam quis incurrit irregularitatem, nisi in casibus iure expressis, c. is qui, eod. in 6.

Dispensationes, cum sint contra ius commune, restringende sunt, arg. c. pœnæ, dist. 1.

Qui dignus est minore honore, non ob id dignus est maiore, c. scriptum est, extr. de elect.

Restitutus per indulgentiam Principis ad dignitatē, nō est per hoc restitutus ad bona: nisi generaliter restitutus sit ad ordines, & honores, & cetera bona, C. si quē, 2. q. 3.

In beneficijs ampla interpretatio est facienda, c. cum dilectus, ext. de donat. & c. quia circa, extr. de priuileg.

Excommunicatus, vel suspensus, absolui non debet, nisi prius iuramento praestito, c. quod in dubijs, extr. eod.

Prelatus excommunicare non debet subditum, nisi cōpetenti monitione praemissa, & ex causa manifesta & rationabili, & contrafacienti imponitur pœna iuxta c. sacro approbante, extr. eod.

Semel excommunicatus debet vitari semper, vt excommunicatus, nisi legitimè probet, se fuisse absolutum, c. sicut nobis, ext. eod.

Excommunicatus est, qui in clericum etiam volentem manus iniecerit violentas: etiam si hoc faciat in vindictam precedentis iniuria, c. contingit, ext. eod.

Excommunicatur & qui mandat, & qui dolose permittit clericum percuti, ex quo poterat prohibere, & non prohibuit, c. quanta, ext. eod.

Excommunicatio simpliciter lata, intelligitur de maiori, c. si quem, extr. eod.

Excommunicatus, vel suspensus, absolui non debet: nisi prius iuramento praestito, si tamen sine scandalo iuramentum praestari non possit, poterit fieri absolutio per manuale promissionem, c. super, ext. eod.

Non leuem culpam committit iudex infligendo poenam in fonti, nisi forsitan errauerit ex probabili causa, c. sacro approbante, extr. eod.

Clericus si scienter & sponte participat excommunicato in diuinis officijs, excommunicatus est maiori, & tantum per Pontificem absoluendus, c. significauit, extr. eodem.

Excommunicatio requirit iurisdictionem, ideo generalis excommunicatio non ligat, nisi subditos proferentis, c. à nobis, extr. eod.

Qui clericum, dimisso clericali habitu propulsando iniuriam illatam occidit, impunis est, c. perpendimus, ext. eo.

Vim vi repellere licet, modò vindicta caueatur, d. c. perpendimus.

Clericus vt laicus incedens, tertio monitus, non respiciens, perdit priuilegium clericale, c. in audientia, & c. contingit, ext. eod.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodē facto

facto obtinens absolutionem, expressa vna causa, vel vna excommunicatione, non habetur pro absoluto, quò ad aliã c. cum pro causa, ext. eod.

Communicans excommunicato incurrit minorem excommunicationem, c. quod in dubijs ext. eod.

Excommunicatio non tollit obligationem obsequij familiaris, c. inter alia, ext. eo.

Cum Pontifex absolutionem excommunicati delegat, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Ecclesie, c. ad hæc, ext. eod.

Ante absolutionem communicandum non est excommunicato: licet iurauerit parere mandatis Ecclesie, vel composuerit cum offenso, c. cum desideres, ext. eod.

Infamato de excommunicatione communicandum non est, nisi se purget, vel ad cautelam absolatur, d. c. cū desideres.

Sententia interdicti proferri debet in scriptis causa interdicti addita, eiusque exemplum sententiam passus si fuerit petitum, edi debet, c. 1 eod. in 6.

Si quis dicat, se iniuste excommunicatum, prius est absoluendus antequã sint admittenda probationes, super iniustitia excommunicationis: nisi excommunicator, vel is, ad cuius petitionem excommunicationis sententia lata fuerit, velit probare eam fuisse pro offensa notoria latam. Eo enim casu non debet absolui, nisi prius satisfaciat, c. solet, eod. in 6.

Si pars dicat post appellationem, vel aliã, nulliter fuisse excommunicationem factam, sunt super hoc partium admittenda probationes, vt appareat, an quis indigeat absolutione, nec ne? c. venerabilibus, eod. in 6.

Neces-

Neceſſitas & ſimplicitas excuſat à communionem cum hereticis, ad euitandam excommunicationem, c. ſi verè, extr. eod.

Communicans excommunicato in contemptum, incidit maiorem excommunicationem, c. ſin. extr. de cler. excom. miniſt.

Participatio criminosa cum excommunicatis implicat excommunicantem eadem excommunicatione, c. in priuilegiis, 2. q. 1. Quòd ſi non fuerit criminosa ligat participantem minori excommunicatione, à qua ab ordinario abſolui poterit, c. quoniam, 11. q. 3.

Defectu, qui obuenit mihi ex te, non potes vti contra me, ad tuum commodum, c. ſignificauit, extr. eod.

Excommunicationis ſententiam præcedere debere monitio ferriq; debet in ſcriptis, & legitimam cauſam obtinere, qua etiam ſi falſa ſit, ligat tamen ea notatum, c. 1. eod. in 6.

Cui cauſa committitur, omnia, qua cauſam contingunt, cenſentur permiſſa, c. 1. & c. prætereà, extr. de offic. deleg. & c. cum voluntate, & ſin. extr. eod.

Qui ſeipſum irato animo verberat, & grauibus flagris afficit, incidit in excommunicationem, c. contingit, extr. eo. & c. ſi non licet, 23. q. 5.

Sententia quamuis iuſta, non tenet, omiſſa citatione et ordine iudiciario, c. eccleſia, extr. de conſtitut.

Pro paruis & leuibus cauſis nullus communionem priuatur, c. nullus, 11. q. 3.

Licet potiùs cauſa facti, quàm ipſum factum, conſideretur: neq; tamen in facto, neq; in modo debet eſſe peccatum, c. Piſanus, ext. de reſtit. ſpoliat. & c. occidit. 23. q. ſin.

LIBER QUINTVS. 103

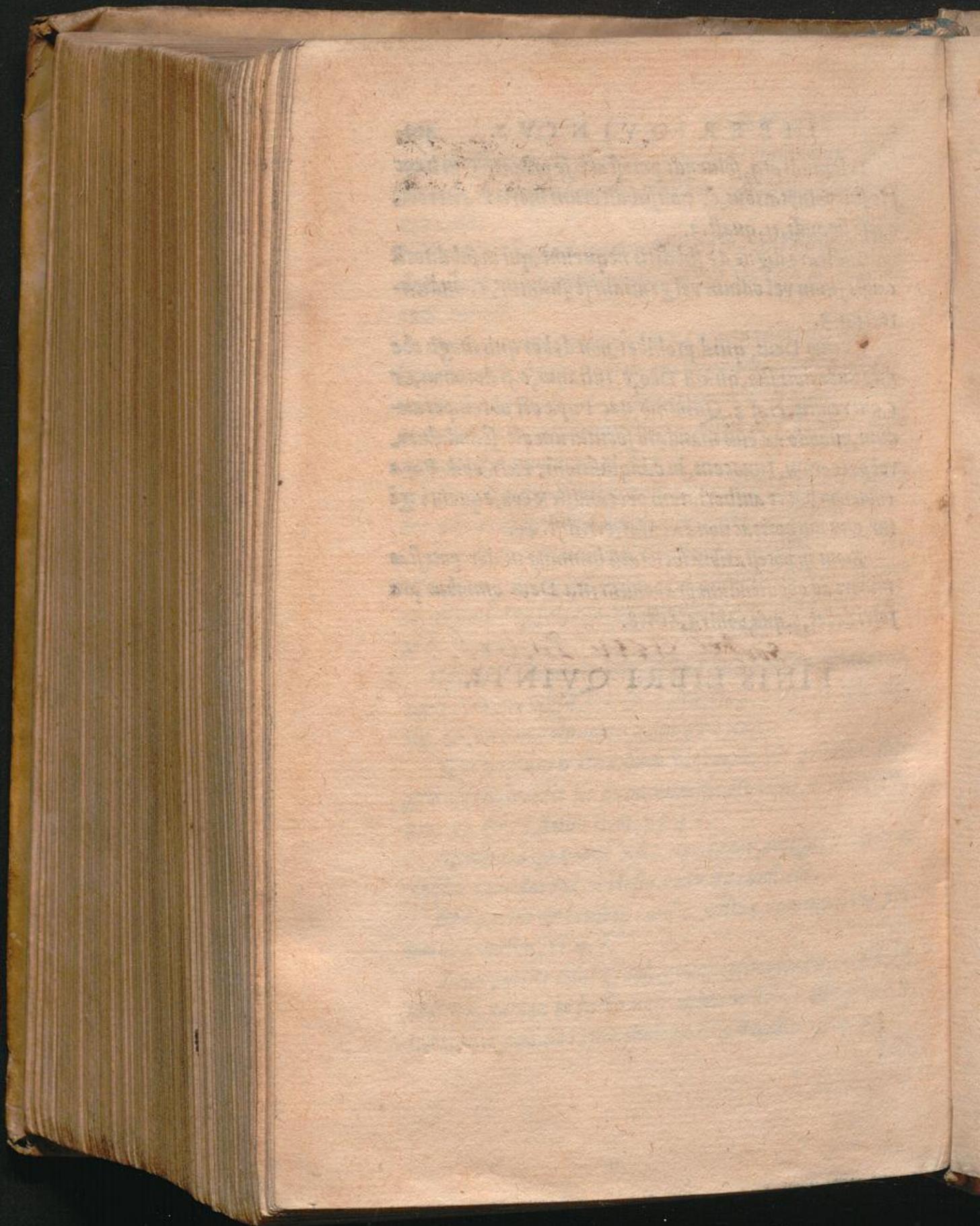
Is ligandi atq; soluendi potestate se priuat. Qui hanc pro suis voluptatibus, & non subditorum moribus exercet, c. ipse ligandi, 11. quaest. 3.

Iudicare dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum causis suum vel odium vel gratiam sequuntur, c. iudicare, 11. q. 3.

Ex quo Deus, quid prohibet, non debet quis magis obedire Superiori suo, quàm Deo, c. Iulianus, c. si dominus, & c. qui resistit, 11. q. 3. Quinimò, nec Papa est obtemperandum, quando ex eius mandato secuturum est scandalum, vel peccatum, Innocent. in c. inquisitioni, extr eod. Papa enim non habet auctoritatem peccandi: ex consequenti igitur, eius auctoritas non excusat, c. 1. dist. 40.

Sicut in potestatibus societatis humana maior potestas minori ad obediendum praepositur: ita Deus omnibus praeferi debet, c. qua contra, dist. 8.

scripsit J. W. Paderb.
FINIS LIBRI QUINTI.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.